INDUSTRIÁLNÍ SPOLEČNOST A JEJÍ BUDOUCNOST

THEODORE J. KACZYNSKI

Theodore Kaczynski - Industriální společnost a její budoucnost

PŘELOŽENO Z ANGLICKÉ PUBLIKACE OD WEWELSBURG PUBLICATIONS, DOPLNĚNÝ O ÚVODNÍ KOMENTÁŘ GREGA JOHNSONA A RICHARDA HOUCKA V RELACI COUNTER-CURRENTS DOSTUPNÉ Z: https://archive.org/details/industrial-society-and-its-future-theodore-j-kaczynski/

Překlady podstupují průběžnou revizí, není tedy zaručena absolutní správnost překladu - i v rovině pravopisné a formátové.

Unabomber (Theodore J. Kaczynski)

Obsah

6 Analýza manifesta Teda Kaczynskiho Gregem Johnsonem a Richardem Houckem

62 Úvodem

64 Psychologie moderní levice

66 Pocity méněcennosti

73 Přesocializace

79 Mocenský proces

81 Náhradní aktivity

85 Autonomie

93 Narušení mocenského procesu v moderní společnosti

104 Jak se někteří lidé přizpůsobují

110 Pohnutky vědců

114 Povaha svobody

118 Některé principy dějin

123 Industriálně-technologickou společnost nelze reformovat

125 Omezení svobody je v industriální společnosti nevyhnutelné

132 „Špatné“ části technologie nelze odloučit od „dobrých“ částí

135 Technologie je mocnější společenskou silou než touha po svobodě

144 Jednodušší sociální problémy se ukazují jako neřešitelné

146 Revoluce je snazší než reforma

148 Řízení lidského chování

161 Lidstvo na rozcestí

165 Lidské utrpení

169 Budoucnost

175 Strategie

191 Dva druhy strategie

195 Nebezpečí levičáctví

206 Závěrečná poznámka

208 Poznámky

Analýza manifesta Teda Kaczynskiho Gregem Johnsonem a Richardem Houckem

Následující text je přepisem rozhovoru mezi Gregem Johnsonem a Richardem Houckem na téma manifestu Teda Kaczynského Industriální společnost a její budoucnost, který byl odvysílán v dubnu 2021 v rádiu Counter-Currents, uvádějící kontext a jistou perspektivu, kterou může čtenář jistě ocenit. Záznam si můžete poslechnout v angličtině ***zde****.*[1]

Greg Johnson: Jsem Greg Johnson. Vítejte v Ted Talk. Dnes se ke mně připojil Rich Houck a budeme hovořit o knize Teda Kaczynského Industriální společnost a její budoucnost. Richi, vítejte v pořadu.

Rich Houck: Děkuji, že jste mě opět pozvali.

GJ: Je skvělé si znovu popovídat. První věc, kterou bych chtěl říct k tématu dnešního streamu, je, že Ted Kaczynski je člověk, se kterým jsem si skutečně dopisoval před více než 20 lety. Myslím, že jsem mu poslal jen dva dopisy. Bylo to velmi stručné. Bohužel je nemám po ruce. Teď jsou schované ve skladu.

---

[1] Rozhovory jsou rovněž k přečtení v angličtině na webové stránce Counter-Currents: **Část 1**, **Část 2**. – pozn. překl.

Jeho knihu Industriální společnost a její budoucnost jsem četl, když vyšla poprvé v 90. letech v New York Times a dalších médiích kvůli jeho bombardovací kampani. Sledoval jsem jeho soudní proces, sledoval jsem jeho uvěznění. Četl jsem o něm knihy. A myslel jsem si, že je to opravdu fascinující člověk, zřejmě velmi inteligentní. Studoval na Harvardu, získal doktorát z matematiky na Michiganské univerzitě a v poměrně mladém věku byl profesorem na Berkeley. Pak zanechal výuky na Berkeley. Sbalil se, odstěhoval se do Montany a žil mimo síť v malé chatě, kterou si sám postavil, kde sepsal svůj manifest a začal lidem posílat bomby. Je to fascinující příběh profesora, intelektuála, který se stal zběhem. Nyní je již více než 20 let ve vězení kategorie Supermax a nadále píše a hojně si dopisuje s lidmi.

Zažil nejrůznější vzestupy a pády s různými federálními úřady, které se mu snažily ukrást jeho spisy, bránily mu v publikování, bránily mu v kontaktu s lidmi, bránily mu v četbě knih - ale on stále bojuje dál. Má poselství, které chce dostat ven, a že chtěl dostat ven natolik, aby zabíjel lidi.

Dnes jsem si na to vzpomněl, když jsem znovu četl jeho knihu. Vlastně jsem ji celou znovu nečetl už 20 let. Vytáhl

jsem ji a přidal na hromadu, když jsem pracoval na Manifestu bílých nacionalistů, protože jsem se chtěl podívat na různé manifesty, pokud jde o literární formy. Ale jen jsem do něj nahlédl. Opravdu jsem ho nečetl.

Je to pozoruhodné dílo. V některých ohledech je velmi hluboký. Myslím, že v jiných ohledech je chybný. Myslím si však, že stojí za to o něm mluvit.

Richi, jak jste se s tímto dílem poprvé setkal a jak na vás zpočátku působilo, než se k němu skutečně dostaneme?

RH: K vašemu stručnému představení Kaczynského jsem chtěl dodat, že žil v Montaně několik let předtím, než došlo k nějaké bombové kampani. Myslím, že to bylo téměř deset let, kdy si v klidu žil v lesích. Odpojil se od světa a dělal si své vlastní věci. Přišlo mi velmi zajímavé, že se snažil vyrovnat se společností tím, že se prostě vykašlal na život.

Na práci Teda Kaczynského jsem narazil, kupodivu - myslím, že to tak skoro muselo být -, když mi bylo osmnáct nebo devatenáct. Měl jsem práci ve velké technologické společnosti. Dělal jsem vlastně síťovou podporu pro tuto společnost a byla to práce, kde jsem pracoval v kabince, velmi jsem se nudil a měl jsem spoustu volného času. Mohl jsem si vzít knihy nebo

časopisy a číst si, když jsem seděl v kabince. Cítil jsem velkou úzkost a stále větší nespokojenost se svým životem a společností. A vlastně k tomu nebyl žádný důvod. Všechno vypadalo, že jde jako po másle.

Na tuto pasáž jsem narazil na jedné webové stránce - byla z odstavce 145 Kaczynského manifestu, vedle obrázku lidí na cestě do práce, kteří se tvářili naprosto depresivně, když čekali na příjezd metra. Bylo tam napsáno: „Představte si společnost, která vystavuje lidi podmínkám, jež je činí strašlivě nešťastnými, a dává jim drogy, aby je neštěstí zbavila.“ Kaczynski v tomto odstavci dále hovoří o tom, že míra klinické deprese se v průběhu let zvyšuje a lidé řídící společnost to chápou a myslí si, že řešením je dávat lidem rozptýlení a drogy. Myslím, že to nyní vidíme v souvislosti s hnutím za dekriminalizaci nebo legalizaci marihuany a dalšími podobnými věcmi. Lidé mohou s tímto konkrétním bodem nesouhlasit, ale někteří se domnívají, že lidé jsou nešťastní, a proto se jim povolují drogy, aby byl jejich život snesitelnější. Když jsem si to přečetl, pomyslel jsem si: „Jo, to se přesně děje.“ A pak jsem si přečetl zbytek a většinu jsem si opravdu užil. V průběhu let jsem se k ní vracel.

Myslím, že jsem to poprvé viděl na fóru, kam psali lidé, kteří pracovali pro společnosti Fortune 500 v kancelářích a byli nespokojení se svým životem. Ukázalo se, že o tom samém, o čem jsem přemýšlel já, přemýšleli i další lidé, kteří žili podobný život. Někdo to tam spojil s Kaczynského dílem, a tak jsem to našel.

GJ: Chci mluvit o některých hlavních myšlenkách Unabomberova manifestu. První věc, která mě zaujala, je, že začíná kritikou levičáctví. Pomyslel jsem si: „To je zajímavé, vzhledem k tomu, že to napsal radikální ekolog, který posílal bomby lidem, aby se jeho myšlenky dostaly na veřejnost." Představte si, že by ještě pár let počkal a založil si blog.

To byla jedna z věcí, které mi proběhly hlavou, když jsem to znovu četl. Jé, kdyby ještě pár let počkal, mohl si pořídit blog ve WordPressu a všechno to tam zveřejnit. Mohl se stát livestreamerem. Nakonec mohl mít kanál na YouTube. Mohl být obrovský. Mohl se věnovat merchandisingu, prodávat trička a hrnky na kávu a šířit své nápady, místo aby seděl v Supermax věznici. Ale z nějakého důvodu si vybral tuto cestu.

Začíná tedy kritikou levice. To mi přišlo fascinující, protože člověk by předpokládal, že radikální ekolog bude

levičák. Většina dnešních radikálních ekologů, o kterých si myslíme, že jsou levičáci.

Ale já jsem v té době dělal výzkum protitradice v environmentalismu: environmentalismus na pravici.

„Ekofašismus“, když bychom našli lepší termín. To je termín, který používají levicoví environmentalisté. Říkají jim ekofašisté - a není nic horšího než fašista, že?

Četl jsem Sávitrí Déví. Četl jsem Martina Heideggera. Díval jsem se na politiku Třetí říše, která měla co do činění se zvířaty, stromy a zemědělstvím, a hledal jsem některé kořeny těchto myšlenek u myslitelů devatenáctého století, u lidí jako Schopenhauer a Wagner. Když jsem si přečetl Kaczynského manifest, říkal jsem si: „Počkejte, tenhle člověk zapadá - volně řečeno - do toho, co jsem chtěl nazvat ekofašismem, pravicovým přístupem k radikálnímu environmentalismu.“ Předpokládám, že je to mylné, ale moje tehdejší úvaha byla: „Když není na levici, musí být na pravici.“ To byla moje prvotní reakce.

V jeho přístupu jsou určité věci, které bych považoval za pravičácké, a to nad rámec této falešné dichotomie. Ale velká věc, kterou vůči levici uplatňuje a která mě fascinovala, spočívá v tom, že aniž by zmínil Nietzscheho

jméno, předkládá jejich nietzscheánskou kritiku. Mluví o dvou myšlenkách, které jsou s levicí spojovány.

Jednou z nich je méněcennost.

Levičáci mají komplex méněcennosti. Jsou naplněni záští, jak říkal Nietzsche, a vytvářejí své hodnoty a politické ideologie a své aktivity jako způsob, jak překonat nebo pomstít svůj pocit méněcennosti.

Richi, jaká byla vaše reakce na jeho názor?

RH: Ano, měl jsem podobný zážitek. Hned po přečtení jsem si vzpomněl na otrockou morálku. Pak v patnáctém odstavci mluví o všech těch věcech, které jsou - myslím, že nepoužívá přesně tato slova - velké a hrdinské, a o těch věcech a lidech, kteří představují úspěch a triumf, a jak proti tomu všemu levice brojí.

Jednou z věcí, které vyjmenovává a které byly velmi zajímavé zejména pro rok 1995, byla levicová nenávist k bílému muži.

Toho se chytal. Mnoho věcí, o kterých psal, předběhlo svou dobu: liberální pocity méněcennosti, to, jak nemají sami sebe, jak nemají rádi svou in-group a jak o své in-group říkají hanlivé věci.

Abych se vrátil k vaší diskusi o tom, jak vás Kaczynského protilevicové názory přivedly k myšlence, že byl možná pravičák nebo ekofašista, neřekl bych, že se tímto tématem zabývá, ale na několika místech mluví o svém pohrdání masovými hnutími. Několikrát se zmiňuje o nacionálním socialismu. Ale pro Kaczynského je jeho idea přednější než jakékoli masové hnutí.

Jeho myšlenka je, že pokud nemáte industriální společnost a nemáte tyto lidi, kteří používají moderní technologie a masovou techniku, aby zasahovali do vašich práv a názorů a kteří se vás snaží ovládat, nepotřebovali byste patřit k masovému hnutí.

Kdyby neexistovaly technologie a nebyla Velká válka a neexistovali lidé, kteří by vyvíjeli nátlak na Němce, necítili by pak potřebu připojit se k masovému hnutí, aby se mu postavili.

GJ: Ano, ale mluví o potřebě vytvořit nějaké masové hnutí proti technologiím, což ho poněkud znepokojuje. Celé jádro manifestu je zakomponováno mezi diskuse o levičáctví. Začíná tím, že mluví o psychologii levičáctví, a pak jedna z posledních částí je o „Nebezpečí levičáctví“.

V odstavci 222 píše: *„Levičáci, zejména ti přesocializovaní, jsou pravověrní ve smyslu knihy Erica Hoffera The True*

Believer. Ne všichni pravověrní jsou však stejného psychologického typu jako levičáci. Pravděpodobně například pravověrný nacista se psychologicky velmi liší od pravověrného levičáka.“

To mi přišlo fascinující, protože on si opravdu myslí, že bude potřebovat pravověrné, pokud chce vytvořit masové hnutí, které je antitechnologické. Ale on říká, že žádný pravověrný člověk nebude bezpečným rekrutem pro revoluci, pokud se nezasadí výhradně o zničení technologie. Proto se rozhlíží po pravověrných se správnou psychologií a správnými cíli. Je zajímavé, že říká, že mohou existovat pravověrní, kteří nejsou levicovými typy, což by byli lidé motivovaní komplexy méněcennosti a také tím, co nazývá přesocializací. Tohle se mi líbí.

Zmínil jste odstavec 15. Zní to skoro jako od Ayn Randové: *„Levičáci mají tendenci nenávidět vše, co má image silného, dobrého a úspěšného. Nenávidí Ameriku, nenávidí západní civilizaci, nenávidí bílé muže, nenávidí racionalitu. Důvody, které levičáci uvádějí pro nenávist k Západu atd. zjevně neodpovídají jejich skutečným motivům. ŘÍKAJÍ, že nenávidí Západ, protože je bojovný, imperialistický, sexistický, etnocentrický atd., ale tam, kde se tytéž chyby objevují v*

socialistických zemích nebo v primitivních kulturách, levičák pro ně nachází omluvy nebo v nejlepším případě ZÁŠTIPLNĚ připouští jejich existenci; zatímco tam, kde se objevují v západní civilizaci, na tyto chyby NADŠENĚ poukazuje (a často je značně zveličuje). Je tedy zřejmé, že tyto chyby nejsou skutečným motivem levičáka k nenávisti k Americe a Západu. Nenávidí Ameriku a Západ, protože jsou silné a úspěšné.“

RH: Jo, to jsem zaznamenal taky. Říká, že industriální a technologická společnost nás staví do těchto mezí a omezuje nás v tom, čemu říká mocenský proces, což je v podstatě seberealizace, dosahování věcí pro sebe, mít cíle, plnit tyto cíle - a tak podobně. Jste v této velké struktuře, která mnohé z toho dělá za vás.

A levičáci jsou kvůli svým komplexům méněcennosti a přílišné socializaci rádi ve struktuře, kde se o ně někdo stará.

Několikrát mluví o autonomii, sebeurčení a dělání věcí za sebe, což téměř odkazuje na raný americký drsný individualismus v tom smyslu, že svůj osud máte ve vlastních rukou a nečekáte, že lidé budou dělat věci za vás. Vyjdete ven a převezmete iniciativu a vykonáte je, a jste vysoce akční a vysoce funkční.

Zdá se, že říká, že levičáci nemají tuto touhu, že jim vyhovuje sedět, nechat se bavit a nechat si nosit jídlo. I když se zdá, že s některými myšlenkami zničení industriální a technologické společnosti souhlasí, ve skutečnosti nikdy nemohou souhlasit úplně, protože si nedokážou představit, že by se vrátili ke společnosti, kde by museli převzít nějakou iniciativu a dělat věci sami. To není to, co je psychologicky pohání.

Zatímco jiné lidi to pohání a psychicky trpí tím, že jsou umístěni ve společnosti, kde není možnost, jak těchto věcí dosáhnout sami.

Později mluví o náhradních aktivitách, kdy si člověk, pokud nemá tyto základní psychologické potřeby uspokojeny, najde jiné věci, kterými tráví svůj čas.

Je to zřejmě východisko, katarze - způsob, jak se vyrovnat s touto moderní společností, který levičáci nemají, takže by z nich byli špatní revolucionáři. Vidíte to na některých jejich náhradních aktivitách, o kterých mluví Kaczynski. Takže by se možná více pravicových lidí věnovalo práci se dřevem nebo kulturistice nebo něčemu podobnému, zatímco levičáci sbírají Funko Pops.

GJ: Ano, komplex méněcennosti je polovina levicové psychologie a druhá polovina je to, čemu říká

přesocializace. A myslím, že je to zajímavý koncept, takže chci vyzkoušet svůj výklad a zjistit, co si o něm myslíte. Když mluví o socializaci, mluví o tom, že vás někdo učí hodnotám společnosti.

Příliš socializovaný člověk označuje člověka, který je psychicky závislý na ostatních lidech a na myšlení ostatních lidí.

Mají tendenci být konformní. Mají tendenci se obávat, pokud se jejich myšlenky odchýlí od dominantních hodnot společnosti. Pociťují úzkost.

Příliš socializovaní lidé často tvrdí, že nikdy nezažili žádnou cenzuru nebo potlačování svých myšlenek. A je to k smíchu. Camille Paglia na to upozornila: Akademici, kteří tvrdí, že nikdy nebyli cenzurováni, to často říkají proto, že nikdy v životě neměli jedinou myšlenku, která by vybočovala z konsensu. Nikdy neměli příležitost být cenzurováni vůbec. Nikdy se neodchýlili. Jsou to konformní typy. Jsou silně motivováni názory ostatních lidí. Jsou extrémně přizpůsobeni názorům jiných lidí. Jsou velmi zaměřeni na druhé a navenek a jsou to psychicky závislí lidé. Myslím, že to k tomu patří. Nevím, jestli je to všechno. Co si o tom myslíte vy?

RH: Rozhodně si myslím, že to k tomu patří. Chtěl jsem poznamenat, že o tom hovoří hned v prvním odstavci v části o nadměrné socializaci, v odstavci 24. Jeho poslední řádek zní: „Mnozí levičáci nejsou takoví rebelové, jak se zdá“. Velmi předběhl svou dobu.

Existuje mem radikálně vyhlížejícího levičáka s přihlouplým účesem a odznakem Black Lives Matter, který křičí: „My jsme odboj!“, zatímco za nimi je moře korporátních log a hlav států. Na druhé straně je chlápek, nad nímž je jen logo MyPillow a který říká: „Dobře“. Tito lidé si myslí, že jsou něčím, čím nejsou. Jak si vůbec můžete myslet, že proti něčemu bojujete, když máte na své straně všechny významné akademické instituce, významné politické organizace a významné společnosti? Říká, že existuje skupina lidí, kteří se pravděpodobně přesocializují a budou si to užívat. To je psychologie levičáků a díky tomu si tak dobře rozumí se systémem.

Chtěl jsem upozornit ještě na jednu věc. Je to trochu mimo téma nadměrné socializace, ale je to zastřešující téma v pozadí. Všechny ty věci, proti kterým lidé jako my vystupují - masová cenzura, přesouvání pracovních míst, dovoz nebílých migrantů, globalismus, to všechno

zapadá pro Teda Kaczynského pod deštník industriální a technologické společnosti. To je nejvyšší úroveň.

A pod ní jsou věci jako globalismus nebo ekologické problémy, které způsobují velké společnosti. To vše odpadá, když zaútočíte na industriální systém jako celek.

Dalším tématem v celé knize je, že lidé, kteří chtějí slušnou míru autonomie a kteří nejsou tímto systémem příliš socializováni, pocítí velkou frustraci, protože věci se jim nyní vymykají z rukou. Pokud na vás budou uvaleny vyšší daně, pokud bude vaše práce přemístěna, je to opravdu daleko mimo vaše možnosti. Někteří by řekli: „Hej, to jsou důsledky globalismu, a to je na nic." Nebo: „To jsou důsledky dohody NAFTA, a to je na houby". Ale Kaczynski by řekl: „Jo, máš pravdu, ale to se děje jenom proto, že existuje industriální společnost."

GJ: Ano, to je další prvek nadměrné socializace, který podle mě také vede k nedostatku vitality. A to se dotýká nietzscheánských témat v jeho psaní, i když si myslím, že v této knize se na Nietzscheho vlastně neodvolává.

V odstavci 26, což je třetí odstavec o nadměrné socializaci, začíná takto: *„Přesocializace může vést k nízkému sebevědomí, pocitu bezmoci, poraženectví, pocitu viny atd. Jedním z nejdůležitějších prostředků, jimiž naše společnost socializuje*

děti, je vyvolávání pocitu studu za chování nebo projevy, které jsou v rozporu s očekáváním společnosti. Pokud se to přežene nebo pokud je konkrétní dítě k takovým pocitům obzvlášť náchylné, skončí to tím, že se stydí samo za sebe.“

Příliš socializovaní lidé jsou natolik psychicky zastrašováni a šikanováni společností, že si osvojují všechny její normy. Problém je v tom, že normy naší společnosti - a vlastně jakékoli společnosti, když se na to podíváte - nelze zcela a důsledně dodržovat. To prostě není možné - zejména v naší společnosti, kde se od nás očekává, že budeme mít rádi a dělat věci, které jsou nemožné, jako například věřit, že všichni lidé jsou si rovni, nesmát se vtipům o Helen Kellerové a podobně. To prostě nedokážeme. To prostě není lidské.

Kaczynski píše: *„Většina lidí se dopouští značného množství nemravného chování. Lžou, dopouštějí se drobných krádeží, porušují dopravní předpisy, flákají se v práci, někoho nenávidí, říkají zlomyslné věci nebo používají nějaký podpásový trik, aby předčili toho druhého.“*

To je prostě život. Takoví už lidé jsou. A čím jste vitálnější, tím je pravděpodobnější, že tyto věci budete dělat. Tím pravděpodobněji budete říkat věci, které byste říkat neměli, nebo si všímat věcí, kterých byste si všímat

neměli. A existují nejrůznější tabu týkající se projevů a tabu týkající se všímavosti, která jsou jádrem naší dnešní společnosti. Pokračuje: „Přesocializovaný člověk tyto věci dělat nemůže, a pokud je dělá, vytváří v sobě pocit studu a nenávisti k sobě samému.“ Přesocializovaní lidé v podstatě zažívají neustálý stav studu a sebenenávisti kvůli své přirozené lidské vitalitě, která v podstatě odporuje všem společenským pravidlům, zejména pravidlům politické korektnosti. Jsou to tedy nešťastní lidé. Jsou nenávistní sami k sobě, protože nemají schopnost vzepřít se všem těm „povinnostem“, které jim společnost nařizuje dodržovat, které na ně kladou učitelé ve škole, média atd. Nemají schopnost se těmto požadavkům vzepřít. Jsou jako velbloud, který je zatížen všemi těmi „musím“ a potácí se pod tíhou společenských očekávání. Do té míry, do jaké mají pocit, že jim to nesedí, že je to omezuje a že se jim to nelíbí, se za to nenávidí.

RH: Ano, právě jste se trefil do jádra problému příliš socializovaných typů. Těm opravdu hodně záleží na tom, jaké jsou ty společenské normy. Když je poruší, mají pocit, že jsou špatní lidé. Mají kognitivní disonanci a nemají schopnost se z ní vymanit.

Jak jste říkal, existují různá tabu ohledně říkání určitých věcí, nesmát se určitým věcem, nevšímat si určitých věcí. A když tyto věci dělají, okamžitě se policejně hlídají. Myšlenkově se policejně hlídají prostřednictvím této nadměrné socializace. To je jedna z těch částí, které je těžší skutečně pochopit. Má to důsledky, které se táhnou celou společností, a když si to uvědomíte, pochopíte, proč Kaczynski zahrnul problém nadměrné socializace do svého manifestu. Řekl, že nemá rád přesocializovaného člověka; nemá k němu přílišný respekt. I k nim se chová jako k obětem této společnosti. Pochopil jste to nějak?

GJ: Ano, zjevně si myslí, že jsou v jistém smyslu nepřirozené. Opakem společenského, konvenčního, je přirozenost, a to je strana, na které chce stát. Zastává myšlenku přirozenosti a myslí si, že k přirozenosti patří i to, že je člověk podle společenských měřítek nemravný, že se směje věcem, kterým by se smát neměl, a že si všímá věcí, kterých by si všímat neměl. To jsou přirozené věci, které bychom neměli dělat.

Jiný výraz pro přesocializované je denaturizovaní nebo denaturovaní, vykořenění - lidé, kterým chybí jakákoli forma zakořenění v přírodě. A myslím, že na tom je hodně pravdy. Pro tento druh lidí má hodně opovržení,

protože jednou z věcí, proti kterým bojuje, je konvence. Bojuje proti dogmatům. Bojuje proti vládnoucím hloupostem naší doby. Přesocializovaní lidé jsou ti, kteří lpí na tom, co si „člověk myslí“, „co říkají lidé“, co si máme myslet a dělat, a to znamená, že odmítají uvažovat o alternativách. Snaží se prosadit alternativy; má několik velmi důležitých alternativ, s nimiž se nás snaží oslovit.

RH: Ano, přesocializovaní lidé jsou tím kolečkem ve stroji, o kterém mluví: ovce, lidé, kteří jen spí, jako roboti a zombie, kteří jen dělají, co se jim řekne, a neptají se na to. A jak jste řekl, vytváří to skutečný problém. Tito lidé jsou rozhodně problémem pro každého, kdo se snaží o nějakou změnu.

Na druhou stranu později mluví o tom - a to je další místo, kde bych viděl uplatnění nálepky ekofašisty -, že nezáleží na tom, co tito lidé říkají, a že se tyto věci neřeší v demokratickém procesu. Je to malá menšina lidí, kteří vedou společnost a mění dějiny. Ale tito lidé jdou tam, kam se jim řekne.

GJ: Jo, jo. Jedna věc, která mi na této analýze připadá poněkud nietzscheánská, je jeho pojetí mocenského procesu. Když vysvětluje nadměrnou socializaci, naznačuje, že nadměrně socializovaní lidé jsou něčemu

odcizeni. No, jsou odcizeni přírodě. Ale jak se příroda projevuje v lidském životě? Jak lidé žijí přirozeně a zdravě? A to nás přivádí k části, která následuje po nadměrné socializaci a která se jmenuje „Mocenský proces“. Začátek odstavce 33 zní: *„Lidské bytosti mají potřebu (pravděpodobně založenou na biologii) něčeho, co budeme nazývat mocenským procesem. Ta úzce souvisí s potřebou moci (která je všeobecně uznávaná), ale není to zcela totéž. Mocenský proces má čtyři prvky. Tři nejzřetelnější z nich nazýváme cíl, úsilí a dosažení cíle. (Každý člověk potřebuje mít cíle, jejichž dosažení vyžaduje úsilí, a potřebuje uspět v dosažení alespoň některých svých cílů). Čtvrtý prvek je obtížněji definovatelný a nemusí být nutný pro každého. Nazýváme ho autonomie a budeme se jím zabývat později (odstavce 42-44).“*

Myslím, že je to velmi zajímavé, protože je to ústřední bod Nietzscheho psychologie. Jeho metafyzika je pojem vůle k moci. Jak se lidským bytostem daří? Mají cíle, kterých se snaží dosáhnout, a jakmile jich dosáhnou, kladou si nové cíle. Nietzsche nemluví o odpočinku. V podstatě mluví o nekonečném usilování.

Napadá mě, že Kaczynski je vlastně tak trochu proti této myšlence nekonečného usilování, protože mluví o třech

různých druzích potřeb, pokud si dobře vzpomínám. První druh potřeb je snadné uspokojit. Druhá potřeba je těžko uspokojitelná. A třetí druh jsou potřeby, které nemůžete uspokojit nikdy.

Nietzsche v souvislosti s vůlí k moci svým způsobem mluví o tom, že je důležitější neustále sledovat cíle, stanovovat si nové cíle a usilovat o ně a mít pocit, že je třeba o něco usilovat, abychom něčeho skutečně dosáhli. A tak když něčeho dosáhnete, nikdy neusnete na vavřínech - kladete si nové cíle. To je to, co vás jako organismus zaměstnává: tento neustálý boj. A pokud nemáte neustálý boj, vytváříte si věci, kvůli kterým bojujete.

RH: S tím souhlasím. Jediné, co chci k diskusi o mocenském procesu dodat, je upozornění, že jde o malou část manifestu, celkem pět odstavců. Ale je to jeden z nejdůležitějších pojmů v celé Kaczynského filozofii, protože říká, že lidé musí projít tímto mocenským procesem, kdy mají cíl, usilují o něj, vynakládají úsilí a pak cíle dosáhnou. Bez toho jsou lidé v podstatě nešťastní. Psychicky je to rozvrací a způsobuje jim to deprese a úzkost, což vede k mnoha neduhům moderní společnosti. Moderní společnost lidi o tento proces síly připravuje. To

je velmi kritické. Proto Kaczynski chce, aby skončila masová industriální a technologická společnost: protože zbavuje lidi možnosti podílet se na tomto mocenském procesu.

GJ: Souhlasím. Když mluví o základních potřebách, o potřebách, které lze snadno uspokojit, má na mysli ty lidské potřeby, které jsou přirozené. Pokud žijete v primitivní společnosti, není nutně snadné uspokojit základní lidské potřeby. Někdy hladovíte. Někdy vás zastihne déšť. Ale to, co chce říct, je, že snaha o uspokojení těchto základních potřeb je jádrem lidského zdraví. Ve vyspělých industriálních společnostech, kde je velká produktivita a dostatek, je uspokojení těchto základních lidských potřeb poměrně snadné. Zdá se, že právě to je příčinou mnoha lidských problémů. Přirozené základní potřeby je snadné uspokojit, takže spousta toho, co dělalo život dřívějšího člověka smysluplným, je prostě pryč.

Kaczynski pak mluví o tom, jak moderní společnost - a vlastně i minulé společnosti, kde existovala třída volného času, například aristokracie - vytvoří potřeby. Místo toho, abychom měli jen přirozené potřeby, vytváříme potřeby umělé. Vytváříme si další cíle, které chceme sledovat. A tyto cíle nazývá „náhradními“ cíli nebo náhradními

hodnotami. A zdá se, že se k nim staví poněkud odmítavě. Zdá se, že v jeho analýze jsou falešné. Ale když se podíváte na to, o čem mluví jako o náhradních cílech, mluví o všech hodnotách, které lidské bytosti sledují nad rámec základních životních potřeb.

To se týká i vědy. Znovu a znovu zmiňuje vědce. Patří sem i umění. Patří sem i technologie. Zahrnuje skutečně celou oblast kultury, celou oblast vysoké kultury. A to vše chce považovat za v podstatě frivolní a falešné. Máte ten pocit? Tak to vidím já.

RH: Z jeho diskuse o náhradní aktivitě jsem si odnesl dvě různé myšlenky. Jedna z nich mi připadala velmi živá a relativní, protože jsem kdysi hodně běhával a účastnil se charitativních závodů, pětikilometrových běhů, maratonů, triatlonů a kdovíčeho ještě. Říká se, že lidé, kteří běhají dlouhé tratě, nejsou nikdy spokojeni jen s běháním; vždycky chtějí jít dál. A když se dostanou dál, zrychlí a tak dále. A já jsem si pomyslel: „Jo, to je přesně ono." Proto jsem se do toho opravdu pustil, když jsem měl tu mizernou práci v kabině s blikajícími zářivkami, která se mi opravdu nelíbila. Hledal jsem náhradní aktivity, které byly v podstatě ztrátou času.

Ale pak vyprávěl o japonském císaři, který zasvětil svůj život mořské biologii, učinil všechny ty zajímavé objevy a stal se odborníkem v oboru. A zmínil se o umění a vysoké kultuře. A já jsem si pomyslel: „To nemůže být totéž." Něco mi tu také nesedí. Člověk, který tráví veškerý čas hraním videoher jako náhradní aktivitou: Je to totéž jako někdo, kdo dosáhl pokroku v mořské biologii? Zdá se, jako by odpověď byla ne, ale pak pokračuje tím, že když někdo klasifikuje nějakého brouka, koho to zajímá? Proč by vás to mělo vzrušovat? Co jste vlastně přidal?

GJ: To se dá říct i o umění a matematice. Ano.

RH: Mozart psal jen symfonie, ale co na tom? Někdo jiný přidal filozofii, ale co na tom? To mi přišlo divné a moc nechápu, jak to všechno může být náhradní aktivita. Spousta toho, co dělám já, by se dala považovat za náhradní aktivity, protože nemám takové ty základní neuspokojené potřeby, kdy bych musel celý den shánět jídlo, pracovat na zahradě nebo lovit. Ale mám tendenci je řadit. Pokud čtu Kaczynského a mluvím o tom, není to činnost vyšší úrovně, než kdybych celý den hrál videohry nebo sledoval pornografii nebo něco jiného, co by bylo ztrátou času?

GJ: Rozhodně. Co je to hra? Když se na to podíváte, hra je mikrokosmem světa. Je to malý svět se souborem pravidel, ve kterém můžete „jednat“ a dosahovat cílů. Je to vlastně v jistém smyslu náhražka života nebo únik od života. V některých ohledech je zjednodušený a v jiných daleko exotičtější. Je mnohem poutavější pro představivost než často běžný život, ale je také zjednodušený, takže je přitažlivou alternativou ke skutečnému životu. To je zjevně problematické. Odvádí to pozornost.

Ale oblast kultury jím není. Další věc, kterou jako by odmítal - a velmi jasně to říká, když mluví o vědě - zdá se, že je ochoten odmítnout celou sféru teorie, celou sféru usilování o poznání pro ně samotné, celou sféru vysoké kultury, která se skládá z věcí, které sledujete pro ně samotné. Jakékoli snažení, při němž se snažíte být vynikající, není nutně něčím, co děláte pro nějakou vnější odměnu, ale prostě proto, že je vnitřně uspokojivé být zdravý, krásný, úspěšný, číst zajímavé knihy, oceňovat krásné věci, dělat hudbu nebo cokoli jiného. To vše jsou cíle samy o sobě. A zdá se, že on si nemyslí, že by něco z toho mělo být bráno vážně, zatímco já ano.

Ale jak vidíte, ve skutečnosti kritizuje celou civilizaci, nejen tu industriální a technologickou. V tomto bodě pokládá základy pro rozsáhlou kritiku civilizace jako takové.

RH: Ano, na několika místech mě napadlo, že i v případě neexistence industriální a technologické společnosti by něco z toho stále existovalo. V předindustriální oblasti samozřejmě existovali lidé, kteří se prostě věnovali umění a podobným činnostem. Zmínil se o aristokratech, kteří jezdili na takové ty velké lovy nebo stavěli velkolepé hrady a podobně, a zdá se, že se k nim staví odmítavě No, to bude existovat v každé společnosti.

Jakmile se společnost - dokonce i malá společnost -, která existuje bez pomoci moderních technologií, dostane do bodu, kdy se například zemědělstvím a chovem zvířat musí zabývat jen zlomek celkové populace, ostatní se pak mohou věnovat jiným věcem. Každý jednotlivý člověk se nemusí zabývat zemědělstvím a ve společnostech tomu tak už dávno není. Když člověk nahromadí peníze nebo čas, může se pak svobodně věnovat jiným činnostem.

A já nevím, jestli tady s těmi náhradními aktivitami píše jako obecně průměrný člověk a vytváří tyto náhradní aktivity, protože má jiné touhy, které nejsou naplněny

kvůli moderní společnosti, nebo jestli, jestli celkově útočí na celou společnost a jakoukoli z těchto aktivit v jakémkoli období dějin, pokud se zdají být zbytečné. Ale to, že použil jako příklad aristokraty a vyšší vrstvy, mě vedlo k přesvědčení, že jde o totální kritiku kohokoli, kdo tyto věci dělá, ať už v tom vidíte potřebu, nebo ne, což mi taky přišlo zvláštní.

GJ: Jo, jo. V něčem mi to připomíná Rousseauovu Rozpravu o původu nerovnosti, která je radikální kritikou civilizace. Rousseau v podstatě tvrdí, že civilizace jako taková je odcizující. Čím složitější je společnost, čím umělejší jsou její potřeby, tím více se odcizujeme svému pravému já a svým přirozeným potřebám. Má však dva pohledy na věc. Jeden je kritika společnosti, kritika civilizace, založená na určitém druhu materialismu, kdy v podstatě chápe člověka jako organismus, který je velmi jednoduchý. Máme jednoduché touhy, které jsou nám dány přírodou, a když vytváříme civilizace, děláme strašlivou chybu, že se snažíme o tyto věci, které nejsou ve skutečnosti přirozené, a začínáme se starat o názory ostatních lidí na nás. A tak se ztrácíme v tomto světě umělosti a psychologické závislosti, který nás odcizuje nám samým. Naše srdce

opravdu není v civilizaci, a tak by možná bylo nejlepší se jí prostě zbavit.

Ale to je jen jedna část jeho výpovědi. Dává jasně najevo, že vychází z materialistického, redukcionistického chápání lidské přirozenosti. V dalších dílech pak ale zavádí jiné pojetí lidské přirozenosti, kterým chce nabídnout ospravedlnění civilizace. Civilizace může být odcizující pro člověka, který má jen základní živočišné touhy, ale civilizace je také naprosto nezbytná pro aktualizaci člověka, který je složitější než jen zvíře. Máme-li schopnost rozumu a představivosti, schopnost vytvářet kulturu, vytvářet v podstatě nepřirozené světy - historické světy a nepřirozené ideje a ideály - pak je civilizace aktualizací tohoto aspektu našeho charakteru, naší přirozenosti. Zatímco někdo jako Kaczynski chce ve skutečnosti zůstat u prvního Rousseauova modelu, kde je člověk prostě přírodní zvíře se základními, snadno uspokojitelnými potřebami a cokoli složitějšího než primitivní lovecko-sběračská společnost mu připadá jako recept na odcizení a katastrofu.

Také si myslí, že člověk může být dokonale spokojen, a neustále mluví o primitivních společnostech. Zdá se, že si myslí, že lidstvo může být plně uspokojeno prostě tím, že

bude existovat v primitivní lovecko-sběračské formě života a nedá vzniknout ničemu složitějšímu: říši vysoké kultury a podobně.

Myslím, že to je zásadní problém, protože pokud je člověk složitější než jen organismus jako každý jiný hominid, pak se může stát, že naše srdce prostě není v civilizaci, jak tvrdí Kaczynski. Zatímco někdo jako Rousseau chce skutečně podat zdůvodnění civilizace a ukázat, že ne, skutečně v ní naše srdce jsou a že v lidské přirozenosti je něco, co naprosto vyžaduje, abychom civilizaci vytvořili. Tak se aktualizujeme. Nejsme seberealizováni ve stavu přírody nebo ve stavu primitivní společnosti.

RH: To je jedno z bodů, kde se zdá, že máme s tímto manifestem stejný problém. Jsou místa, kde se shodujeme, a místa, kde se neshodujeme. V určitém bodě se zdá, že jde daleko za hranice toho, že se chce zbavit moderní industriální společnosti a za hranice neduhů moderních technologií. Člověka to nutí k zamyšlení: Myslí si, že jakákoli společnost, cokoli mimo malou rodinnou jednotku, je problematická? Zmiňuje se o pádu Říma a o tom, že existovali lidé, kteří ještě měli nějakou lokalizovanou technologii. Mám dojem, že možná právě

proto považoval pád Říma za dobrou věc. A pokud tehdy nějaká technologie existovala, nebylo jí příliš mnoho? To byla jedna z věcí, nad kterou jsem opravdu přemýšlel a se kterou jsem našel problém.

Jsou tu i další části, se kterými mám drobný problém. Ted Kaczynski si zřejmě myslí, že bez těchto moderních technologií nelze lidi ovládat, podvracet nebo s nimi špatně zacházet, ale zdá se mi, že v historii tomu tak nebylo. Mluvil o některých z těchto hnutí. V jedné řadě zmínil komunismus a nacismus jako masová hnutí, ale zdá se mi, že i když si dokážeme představit společnost, kde nejsou moderní technologie, stejně může přijít skupina lidí, která je z různých důvodů nepřátelská vůči vašim zájmům. A vy byste se chtěli spojit s dalšími lidmi podobného smýšlení, abyste je zastavili.

GJ: Ano, rozhodně. Další věc je, že víme, že primitivní společnosti, které on zřejmě vyzdvihuje, jsou také společnosti, kde existuje to, co by on nazval masivní přesocializací. Je tam obrovské množství konformity a způsob, jakým je vynucována, nepotřebuje technologii. Když je ve vaší vesnici 40 lidí a všichni jste v podstatě příbuzní, těžko nějaký váš prohřešek zůstane bez

povšimnutí. Nemusí vás špehovat pomocí monitorů, stačí, když vás budou špehovat na vlastní oči.

Zatímco jedna z věcí, která se děje s modernitou a větším rozsahem společnosti, je, že lidé získávají více soukromí a získávají prostory, kam mohou odejít. Jak před lety řekla jedna moje studentka - a rozesmála mě tím, jak to řekla - řekla, že vyrostla v malém městečku plném cenzorských, zvědavých baptistů ve státě Georgia. A říkala, že už se nemůže dočkat, až vyroste a odjede do Atlanty, aby mohla „hřešit“. To mi přišlo k popukání.

Ale to je jedna z věcí, které lidem umožňují větší společnosti. Umožňují lidem být soukromější a poněkud anonymnější, což jim umožňuje být méně socializovaní a bránit se přílišné socializaci. A to lidem umožňuje vytvářet nové věci, jít proti proudu.

A to samozřejmě dává vzniknout všem těm nenáviděným inovacím, kterých se Kaczynski obává. Dává to vzniknout spoustě věcí, ale dává to vzniknout technologické civilizaci, kterou chce v podstatě zastavit.

RH: Ano, v jedné pasáži mluví o tom, že lidé, kteří žili v monarchii, měli větší svobodu než lidé v této takzvané demokratické společnosti, protože monarchie neměla

možnost - policii nebo technologie - všechny sledovat. A to mi přišlo jako zajímavá poznámka.

Ale pak si proti tomu postavíte příklad svého studenta a říkáte si, že si tím prostě nejsem tak jistý. Nevím, jestli tehdy měli lidé méně nebo více soukromí, v závislosti na míře kontroly.

Opravdu to vypadá, jako by spoustu těchto společností minulosti lichotivě vyzdvihoval, aniž by si uvědomil, že i ony sdílely některé stejné problémy. Vezměme si třeba zemědělství. Existuje představa, že pokud potřebujete trávit hodně času získáváním potravy, pak nemáte čas na tyto náhradní aktivity. Ale mně se zdá, že pokud existovaly jeskynní malby, byly to náhradní aktivity. Zřejmě měli nějaký čas na malování na jeskyni. Kdyby měli hlad, šli by si pro jídlo, ne?

GJ: Správně. Další zajímavá věc o primitivní společnosti: Lidé žijící ve společnostech lovců a sběračů a primitivních zemědělských společnostech mají spoustu volného času, hodně volna. A co dělají v tomto volném čase? Tančí lidové tance, hrají hry a podobně. Dělají neúčelovou, hravou činnost - což je svým způsobem jádro civilizace, jádro kultury. Jádrem kultury jsou věci, které děláte a které nutně nesměřují k ničemu jinému než k sobě

samým. Není to pečení chleba. Neopravuje díry ve střeše. Prostě to děláte jako cíl sám o sobě, protože vás to baví. Primitivní národy měly mnohem více volného času než moderní lidé, to je smutné. Čím vyplňovali svůj volný čas? Vyplňovali ho hrami. A nemyslím si, že by se tím mělo opovrhovat jako lehkovážným.

RH: Já také ne. Myslím, že pokud je v manifestu nějaký vnitřní rozpor, tak ten, že říká, že tyto technologie moderní doby měly zlepšit náš život a dát nám více svobody a volného času. A ony neudělaly ani jedno, ani druhé. Ale pakliže volný čas máte, je to také ztráta času.

Možná jsem něco přehlédl. Možná říká, že pokud jste byli v některé z těchto dřívějších společností, volný čas byl kvalitnější, nebo něco podobného. Ale nejsem schopen si tyto dvě myšlenky v tuto chvíli úplně srovnat.

GJ: Ano, myslím, že přehlíží určité důležité rozdíly. Při opětovném čtení včera a dnes na mě něco opravdu silně zapůsobilo, a to jsem si při minulém čtení neuvědomil. Četl jsem to už dvakrát: důležitost svobody a autonomie v jeho analýze. Velmi, velmi mu záleží na svobodě či autonomii jako na podstatné součásti dobrého života. Nepoužil by slovo „buržoazní“. Ve skutečnosti tímto slovem pohrdá. Ale mně to zní velmi klasicky liberálně.

Zavání to klasickým liberalismem. I když podle toho, jak mluví o svobodě, si myslí, že klasický liberalismus v technologické společnosti není dostatečně svobodný.

Svoboda primitivního člověka však pro něj spočívá v tom, že není závislý na tolika jiných lidech jako civilizovaný člověk. Pokud žijete v malé komunitě 30, 40 nebo 50 lidí a žijete lovem a sběrem a máte jednoduchou architekturu, máte jednoduché nástroje a podobné věci, opravdu nejste závislí na tolika jiných lidech.

My dva jsme však závislí na desítkách tisíc lidí. Jsme závislí na lidech, kteří vyškrabávají těžké kovy ze země v Africe a posílají je do Číny, kde se z nich vyrábějí počítačové součástky, které se posílají k nám do Spojených států a dávají se do chytrých telefonů a stolních počítačů. Jsme naprosto závislí na rozsáhlé síti dalších lidí, kteří dělají věci, které děláme my. A pro Kaczynského to znamená omezení autonomie.

První věc, která mě v souvislosti s tím napadá, je, že ano, je to snížení autonomie v určitém slova smyslu. Jsme závislí na více lidech než lidé v primitivních společnostech. Odvrácenou stranou toho však je, že také můžeme dělat více věcí než lidé v primitivních společnostech. Vy a já jsme od sebe vzdáleni tisíce

kilometrů a naše publikum je po celém světě, a přesto vedeme tento rozhovor. Díky moderní technologii můžeme dělat věci, které primitivnější lidé dělat nemohli. Ano, jsme při tom závislí na větším počtu lidí, ale zároveň nám to umožňuje dělat věci, které byly v primitivních společnostech nemyslitelné.

Nevidím to jako úplnou ztrátu. Jsou tu určité ztráty, ale také výhody.

RH: Dvě věci, které zmiňuje v manifestu, se týkají zaprvé toho, že když máte více lidí, na kterých jste závislí ve složitých systémech, které jsou daleko, pokud se něco pokazí, je to obvykle zcela mimo vaši kontrolu a nemáte možnost to napravit. To je pro moderního člověka velmi frustrující a vede to k velkému psychickému stresu. A druhá věc je malá analýza, kde říká, že si nemůžete vybrat jen dobré věci ve společnosti, aniž byste se dostali k těm špatným, a domnívá se, že ty špatné zcela převažují nad těmi dobrými. Je to v odstavci 120 a na konci odstavce - je to tučným písmem - říká, že špatné části technologie nelze oddělit od těch dobrých.

GJ: Ano, ale také by se dalo říct, že špatné části dobrých částí netechnologické společnosti také nelze oddělit od špatných částí společnosti.

RH: Jo, to byste mohl. Když jsem to četl, měl jsem pocit, že Kaczynski si myslí, že většina lidí je spíš jako on. Mluví o nedůstojnosti práce pro někoho a pak říká, že je tu možnost být svým vlastním šéfem. Můžete být podnikatelem. Ale trh dovolí jen tolik malých firem a podnikatelů a zbytek musí jít pracovat pro někoho. A pak jsem si vzpomněl na nadměrnou socializaci. Napadlo mě, že je to možná člověk, který nechce být ve společnosti, pracovat pro někoho a je frustrovaný. Mluvil také o frustraci drobných podnikatelů z vládních regulací a daní. Takže není úniku, že? Ale říkal jsem si, že lidé jako on, kteří se angažují na okraji společnosti, dělají si v mnoha ohledech své vlastní věci, jsou možná extrémní menšinou. Možná většina lidí nepovažuje práci pro někoho za tak strašnou a nedůstojnou. Ale pak se vrátím k myšlence: „No jo, ale kdyby to tak bylo, proč je jich tolik nešťastných a proč stoupá míra užívání antidepresiv?"

Ale také říká, že i ti, kteří si nejsou vědomi nedůstojnosti práce pro někoho, dají přednost industriální společnosti před alternativou. Pokud jim bude dána demokratická možnost volby, vždy si vyberou setrvání v zajetí. Je to rozhodně něco, s čím jsem se potýkal. Kolik lidí se chce odtrhnout a je tu prostor pro dostatečný počet lidí, aby se odtrhli, nebo ne? Zdá se, že není, že je víc lidí, kteří v

těchto zaměstnáních uvíznou, než těch, kteří mohou jít podnikat nebo dělat něco jiného.

GJ: Přesně tak. Jednou z věcí, která mi na této analýze připadá problematická, je tvrzení, že odcizení, kterým dnes lidé trpí, je endemické pro technologickou společnost, zatímco ještě před jednou generací co jsme měli technologickou společnost, lidé stále pracovali v kancelářích a dělali podobné věci, ale lidé nebyli v mnoha oblastech tak zoufale nešťastní jako dnes. Takže kromě industriální společnosti došlo i ke změnám ve společenském životě.

Zdá se mi, že by bylo produktivnější hledat příčiny toho, proč například obrovské procento mladých žen dnes užívá antidepresiva. Ve 30., 40. nebo 50. letech minulého století antidepresiva neužívaly. Co se tedy změnilo? Není to fakt, že pracujeme v kanceláři nebo v industriální společnosti, i když dnes pracuje mnohem více žen. Jsou věci, které jsou uvnitř technologie a pracovní síly a industriálního systému, a jsou věci mimo něj. Všeho se to samozřejmě dotýká.

Ale zdá se mi, že například spousta lidí je dnes zoufale nešťastná ne proto, že pro někoho pracují, ale proto, že nemají na konci dne ke komu jít domů. Jsou zoufale

osamělí. Nemohou založit rodinu. Nemohou vytvářet partnerské vztahy. Nemají děti. Takové věci.

To samo o sobě není technologické. Je to projev změn společenských hodnot. Od doby, kdy se to objevilo poprvé, uplynulo více než čtvrt století a jen se to zhoršilo. Myslím, že to souvisí spíše s hodnotami než konkrétně jen s technologickou civilizací.

RH: Ano, v některých ohledech souhlasím a řeknu vám, co si myslím, že si myslí Kaczynski. Pro mě je velkým poklesem kvality každodenního života nárůst rasové rozmanitosti. A existuje tolik literatury, která to potvrzuje. Zřejmě to není jen nějaká třeskutá rasistická konspirační teorie. Je to publikováno všude. Všichni vědí, i když to neřeknou, že zvýšená rozmanitost ničí sociální kapitál. Lidé si pak hůře hledají přátele, jak jsem o tom psal v článku Přátelství a rozmanitost.

Ničí to strukturu společnosti, když existuje rasová rozmanitost. Když se podívám na společnost, vidím, že přibývá lidí, kteří jsou nešťastní, nemají děti, nemohou si najít partnera nebo partnerku nebo nějaký hodnotný romantický zájem a podobně. Lidé nešťastní v práci. A vidím, jak je všechno čím dál rozmanitější, a říkám si: „No, a to je ono," že?

GJ: Rozmanitost je rozhodně součástí destrukce sociálního kapitálu. Také si myslím, že étos sobectví a hédonismu je destruktivní pro vztahy. Lidé prostě nemají schopnost odložit uspokojení nebo brát druhé lidi jako cíl sám o sobě a podobně. Jsou velmi orientováni na rychlé, okamžité uspokojení. S takovou mentalitou je velmi obtížné budovat vztahy s lidmi. Existuje tedy mnoho faktorů, které způsobují tento sociální rozklad a skutečnost, že mnoho lidí je zoufale nešťastných.

Lidé, kteří netrpí v rodinách, kde k tomuto rozpadu došlo, spousta z nich vzkvétá. Ale celkově dochází k tomuto úpadku a já si nemyslím, že je to úpadek příznačný pouze pro industriální společnost nebo kapitalismus.

RH: Ano, prvky úpadku, jako je hédonismus, sobectví a materialismus, jsou vlastně součástí díla, které právě čtu v knize Beautiful Losers od Sama Francise. Uvádí to na několika různých místech, kam věci směřují. I to identifikoval.

Ted Kaczynski by myslím řekl, že globalismus je možný pouze v industriální společnosti. Před industriální společností nikdy nedocházelo k tak obrovské migraci lidí. Trochu mluví o věcech, jako je propaganda, a o tom,

že jsou místa, kde propaganda funguje tak dobře, že ani nevíte, že je to propaganda. Trochu mluví o sitcomech a televizních pořadech a převládající kultuře.

Takže mi připadá, že kdybych nastolil otázku ničení sociálního kapitálu etnickou rozmanitostí a masovým pohybem lidí, Kaczynski by řekl: „No jo, možná, ale to je samo o sobě symptomem industriální společnosti, která umožňuje takové věci, jako je offshoring do Číny a dovoz lidí ze Somálska do středu Minnesoty," a tak dále. Viděl by to jako následný proud.

GJ: Ano, ale také říká, že pro podporu technologické revoluce bychom možná měli chtít větší globalizaci, aby každá část technologické civilizace byla závislá na všech ostatních částech, takže když se jedna část zhroutí, zhroutí se celá. Takže vlastně svým způsobem fandí globalizaci, protože jakmile budeme mít všechna vejce v tomto košíku, tak možná zhasnou světla.

Jedna z věcí, která je ironická, je, že tím, že svou argumentaci tolik staví na základech individualismu a lidské autonomie, je velmi zaměřen na člověka. To je jedna z věcí, která je na tom velmi zajímavá. Ve skutečnosti není odpůrcem antropocentrismu. Celé jeho normativní zaměření je antropocentrické. Ke konci říká,

že můžeme podporovat myšlenku přírody, ale je to příroda jako protiklad technologie. Není to příroda jako něco většího, než je člověk, ve skutečnosti, nebo místo hodnot, které přesahuje člověka.

Pokud bude ve svém základním morálním systému tak antropocentrický a humanistický, pak si lidé v určitém okamžiku řeknou: "No, počkejte chvilku. Vy vlastně mluvíte o zhroucení globální civilizace a návratu k primitivní formě života, což bude znamenat smrt naprosté většiny obyvatelstva zeměkoule.“ Nechápu, jak můžete lidi k takovému závěru skutečně přimět s touto antropocentrickou a humanistickou starostí o svobodu a individualismus a drsný, individualistický jazyk a tak dále. Prostě mi připadá, že spousta lidí řekne: „Ne, nemůžu, nemůžu tě v tom následovat, Tede.“ To je prostě pravda. A já si myslím, že tam možná něco úplně nesedí.

RH: Myslím, že mi to do jisté míry připomíná etiku záchranného člunu [Penttiho] Linkoly, podle níž můžete mít nějaké utrpení teď, nebo hodně utrpení později. A Ted na jednom místě poznamenává, že čím déle bude technologický systém pokračovat, až se zhroutí, tím více utrpení bude. A tak je to, myslím, vyřešeno. Někteří lidé - a já k nim patřím - věří, že v určitém okamžiku můžete

narazit na hranici své schopnosti pečovat o prostředí. Existují populace - možná všechny populace -, které páchají nenapravitelné škody na ekosystémech, které už nikdy nepůjdou napravit. Pokud máte možnost dotáhnout to do hořkého konce, přerušit veškerou pomoc a deindustrializovat některé kontinenty, přestože by došlo k masovému hladovění lidí a populace by byly zdecimovány, a to strašným způsobem.

GJ: Více než zdecimované. Zdecimovaný znamená jen jeden z deseti.

RH: Jo, jeden z deseti by mohl přežít. Takže přemýšlíte o těchto opravdu těžkých otázkách, například zda by lidé někdy hlasovali pro zastavení pomoci Africe s vědomím, že možná 5 % z nich přežije hladomor, který by to znamenalo? Ne, ale pokud budete poskytovat pomoc stále více a více v každé další generaci, narazíte na únosnost. Stejně všichni zemřou hlady.

Snaží se tedy tito lidé vyvodit onen starý lékařský rozdíl mezi tím, když někoho zabijete, a tím, když ho necháte zemřít? Zdá se, že říkají: „No, prostě budeme pokračovat ve stejné cestě a nakonec narazíme na únosnou kapacitu, nebo se něco naruší a přijde nějaké sucho a lidé stejně

umřou hlady. Ale aspoň jsem to nebyl já, kdo vytáhl zástrčku ze zásuvky."

GJ: Ano, přesně tak. Mohu si udržet čisté ruce.

RH: Ano. Takže i když celková devastace po proudu může být mnohem horší, budou ji moci ospravedlnit, protože to byl přirozený závěr. Jasně. A myslím, že je to civilizační forma problému tramvajového dilematu.

Myslím, že takhle uvažují někteří z těch lidí, včetně mě: Můžeš udělat něco ošklivého teď, nebo můžeš nakonec prožít něco mnohem ošklivějšího později. A právě v tom se nacházíme. A myslím, že tam by byl pravděpodobně i Ted. Z jeho textů to tak vypadá.

GJ: Carson píše: „Industriální společnost je odsouzena k zániku, protože pohlcuje samotné lidi, kteří ji vytvořili a udržují."

To je pravda. Jednou z věcí, které jsou velmi znepokojivé, jsou dysgenické trendy v industriální společnosti, zejména mezi inteligentními, prozíravými a zodpovědnými lidmi. To jsou lidé, kteří dělají kariéru a vzdělávají se, získají magisterský titul a pak doktorát, a pak je jim třicet a ještě nemají děti. A pak si řeknou: „Ach, planeta je přetížená - únosnost, uhlíková stopa - tak se spokojím se svým chlupáčem," že? Nikdy je nenapadne,

že jejich chlupaté dítě má také uhlíkovou stopu nebo čtyři uhlíkové otisky tlapek.

To je prostě katastrofa. Je to dysgenika v té nejhorší podobě. A to prostě nemůžeme dopustit. Vlastně jsem napsal článek - a při čtení manifestu mě to překvapilo, protože Ted na to upozorňuje a možná jsem to od něj převzal a zapomněl na to - ale napsal jsem článek s názvem „Proč by ekologové měli mít velké rodiny“. A on skutečně říká, že revolucionáři by měli mít velké rodiny. Proč? Protože ovlivní hodnoty svých dětí. A když nebudou mít děti, tak prostě přenechají Zemi lidem, kterým na ní nezáleží. A to nemůžeme udělat. Myslím, že to je správný názor.

RH: Hovořili jsme o antropomorfismu.

GJ: Ano, máš dobrý postřeh. A říká : *„Nedostaneme se ani zdaleka ke schopnosti svrhnout systém, dokud už nebude na cestě k zániku sám od sebe. Utrpení, k němuž dojde, je vlastní samotnému systému, a čím dříve se nám podaří přivést systém k zániku, tím dříve budeme moci ukončit utrpení."* To je tedy jeho argument pro to, aby si umyl ruce nad mnoha skutečně děsivými důsledky ukončení industriální společnosti jako takové. Chce se jen vrátit k předindustriální, předtechnologické formě civilizace,

která by měla předindustriální, předtechnologickou populaci, kterou by mohla uživit, a nic víc. To je jasný a radikální cíl.

Myslím, že můj vlastní pocit je, že ho nemohu následovat. Mám pocit - a možná si myslí, že je to jen naivní - že existují různé druhy modernity. Existují různé druhy technologické společnosti. Když se podíváte na dějiny západní politické filosofie, první vlna modernity byla liberální modernita lidí jako Thomas Hobbes a John Locke. Francis Bacon a René Descartes položili její základy, kdy cílem společnosti je v podstatě uspokojení základních lidských potřeb. Jaké jsou plody filozofie? Zdraví. Dlouhý život. To je samozřejmě aplikovaná filozofie. Jde o ekonomii touhy. Jde o uspořádání společnosti pro pracovité a rozumné. A to přineslo obrovský nárůst bohatství, produktivity a podnikavosti. O tom není pochyb. Odstartovalo to osvícenství. Odstartovalo to modernitu.

Poté však přišla druhá vlna modernity, která v podstatě řekla: „Počkejte chvíli. Tito lidé toho hodně vynechávají, protože člověk je víc než jen chytré zvíře. Jsme víc než jen zvířata se základními potřebami a racionalitou, která nám umožňuje uspokojovat tyto potřeby chytřejšími způsoby

než třeba hominidé a ptáci nebo cokoli jiného. Máme duchovní přirozenost, kulturní přirozenost.“ Existuje celá oblast lidské kultury, která zřejmě nedává smysl z hlediska mechanistické, liberální psychologie, jakou měla raně novověká filozofie. A tak přišli s jiným základem modernity, který byl založen na myšlence kultivace člověka jako celku, včetně lidské duše a lidské kultury: rozvoj lidských schopností, seberealizace, aktualizace naší potence pro ctnost a pro civilizaci.

Myslím, že to je zásadně jiná modernita než ta, do které jsme upadli, což je jen materialistický závod krys, kde se závodí o dno se stále pokleslejší populární kulturou, stále hédonističtější a sobeckou a malichernější formou života. A zdá se mi, že pokud dokážeme postavit modernitu na povznášející morální základ, mohla by to být revoluce, kterou potřebujeme, spíše než abychom ji úplně odřízli od světa. Proto se obracím k německé idealistické tradici ve filozofii. A vzhlížím k pokusům o vytvoření celistvého, aristokratického politického řádu v kontextu modernity ve dvacátém století. To byl správný projekt.

Myslím, že je to daleko vhodnější alternativa než říct: „Dobrá, zabalme to a vraťme se k ořechům a bobulím, přátelé.“ Takže nakonec nemohu být ekologickým

revolucionářem stejným způsobem jako Ted. Ačkoli sdílím mnohé z jeho obav, myslím si, že lidé jsou složitější, než si myslí, protože přehlíží určité aspekty lidské povahy a také přehlíží určité alternativy k modernímu hobbesiánskému krysímu závodu, který se mu tak právem hnusí.

RH: Souhlasím s vaším hodnocením a závěrem. Při opětovném čtení manifestu mě napadlo několik věcí, a abych byl zcela upřímný, jedna z nich byla, že určité skupiny skutečně podvracejí a obtěžují Evropany už více než 2000 let, tedy dávno předtím, než vznikla industriální nebo technologická společnost. A některé problémy, které jsme měli a které se táhnou už velmi dlouho, by existovaly i dnes. A myslím, že některé z těchto mechanismů kontroly a obtěžování, které existovaly v předindustriální společnosti, by existovaly i v postindustriální společnosti. To se mi pořád vybavuje v souvislosti s různými národy a různými epochami a různými skupinami, se kterými jsme vždycky měli konflikty.

Jsou zajímavé věci, které Ted Kaczynski řekl. Opět, stejně jako vy, se spoustou věcí souhlasím, ale ne se vším. Ve stém odstavci mluvil o tom, jak se věci ubírají po

trajektorii, po které se ubírají, a politická korupce je jednou z nich. Pokud politickou korupci zreformujete, možná dojde k malému historickému poklesu, ale pak se vrátí k průměru, a kvůli tomu nemůžete dělat jen drobné úpravy. Musíte spoustu věcí restrukturalizovat. Myslím, že v tom s ním souhlasím.

GJ: Ano, s tím souhlasím. Mám pocit, že bych spíše radikálně restrukturalizoval různé věci. Ale myslím si, že ano, potřebujeme revoluční změnu. Myslím, že pro mě spočívá v jiném směru. Myslím, že jsou pro mě důležité trochu jiné věci.

RH: Ano, myslím, že pro mě taky. Myslím, že chci vidět velmi silnou a zdravou evropskou rasu, která se dokáže aktualizovat bez všech těch různých skupin parazitů, jak nad námi, tak pod námi. A nevím, jestli s ohledem na tento problém, jak jste říkal, ho vyřeší nebo nevyřeší vytažení zásuvky z industriální společnosti. Takže to je moje velké váhání.

GJ: Ano, ano. Mezi odpůrce industriální společnosti v současném kontextu patří lidé, jako je kult globálního oteplování. Myslím, že hodně z toho je právě kult. Myslím, že je to bláznivé. S mnoha věcmi v environmentalismu souhlasím, ale antropocentrická

změna klimatu nebo antropogenetické dogma o změně klimatu je šílenství. Myslím, že jsou to většinou lži. Co tedy, ale na základě těchto lží děláme na Západě? Ochromíme naše ekonomiky. Ochromíme ekonomiku Číny? Ne. Indie? Ne. Takže jediné, co děláme, je, že evropskou společnost činíme zranitelnější vůči dravým, bezohledným, nebílým společnostem. Ve skutečnosti tím životní prostředí nezlepšujeme. Ve skutečnosti ho zhoršujeme, protože vytváříme nevýhody pro jedinou rasu na planetě, které na těchto věcech skutečně záleží.

Je to stejné, jako když běloši, kteří jsou osvícení a zodpovědní, mají méně dětí. Jen zajišťujeme, že svět zdědí ti lehkomyslní, hloupí a nezodpovědní. To nemůžeme udělat. Pokud neexistuje způsob, jak říct, že je třeba najednou na celém světě vypnout pojistku technologické civilizace - a já nevidím žádný způsob, jak to udělat -, všechny tyhle Kaczynského řeči, které kolují na Západě, v podstatě vytvářejí jen politiku, v níž ochromujeme sami sebe a dáváme výhody lidem, kteří se o podobné věci starají méně než my. To podle mě není dobré hospodaření s planetou.

RH: Ano, souhlasím. A to je skutečně jádro věci. Často jsem si myslel - a vím, že Ted Kaczynski by s tím

nesouhlasil -, že určití lidé vytvářejí různé efekty, a pokud určití lidé ovládají technologie a jiní ne, budou věci vypadat jinak. Vím, že on si to nemyslí. Možná je to idealistické. Já nevím. Uvidíme. Asi uvidíme, jak se budou věci vyvíjet dál, ne?

GJ: Ano, tento manifest vřele doporučuji. Myslím, že nejcennější na něm je diskuse o levičáctví jako problému - o nebezpečí levičáctví, o psychologii levičáctví. Myslím si, že problémy se vkrádají do jeho diskuse o mocenském procesu a konkrétně o typech cílů, které považuje za zdravé, kde se podle mě v podstatě jen vrací k myšlence, že jediné vážné cíle jsou ty, které mohou splnit primitivní lidé. Základní lidské potřeby. A to umožňuje, aby celá oblast kultury a vědy vypadla. Ta se mu zdá neviditelná a nedůležitá. A myslím, že je to velmi smutné, protože v této analýze se ztrácí tolik krásy a velikosti.

Ale myslím si, že je to brilantní dílo. Je to zjevně geniální člověk. Na rozdíl od 90 % nebo 99,99 % profesorů na Berkeley skutečně věřil věcem, které prosazuje, tak silně, že byl ochoten kvůli nim zabíjet a byl ochoten riskovat život, aby tyto myšlenky zveřejnil. A přestože nebyl popraven, stráví zbytek života ve vězení, protože považoval za tak důležité, aby byl tento manifest

zveřejněn, že byl ochoten kvůli tomu v podstatě jít do bombového útoku.

Je v tom trocha autismu, i když to je dnes už přežitek. Ale jeho brutální upřímnost mi na některých místech připadá jako ta vlastnost, kterou si spojujeme s autisty. Tak v odstavci 96 na konci mluví o tom, jak je těžké dostat své myšlenky do oběhu v masové společnosti. I když člověk může nominálně svobodně říkat své názory, je velmi obtížné, aby se nesouhlasné myšlenky dostaly do tisku. Na konci tedy říká: *„Abychom naše poselství dostali před veřejnost s nějakou šancí udělat trvalý dojem, museli jsme lidi zabíjet."*

RH: Trochu jsem se u toho zasmál!

GJ: Jo, to mě rozesmálo. Už jen ta autistická bezelstnost byla docela zábavná. Ale je to výjimečná postava. Ten chlap pro své myšlenky doslova zabíjel. Byl doslova ochoten pro své myšlenky zemřít. A určitě přišel o zbytek svého svobodného života. A je zcela zřejmé, že si cení svobody - svobody ve stylu hraničáře, velmi staromódního, individualistického, žijícího v chatě v Montaně stylu svobody. Vzdal se jí kvůli těmto myšlenkám, a to je podle mě pozoruhodné. To se dnes dá

říct jen o málo lidech a rozhodně o málo vysokoškolských profesorech.

RH: Když to shrneme, je velmi vzácné vidět někoho, kdo by pro své upřímné přesvědčení obětoval i jen malou část pohodlí. A Ted Kaczynski byl ochoten to udělat velmi extrémním způsobem, a to vícekrát za svůj život. Je to velmi zajímavý člověk. Jeden z nejzajímavějších lidí, kteří kdy byli ve vězení. Jeden z nejzajímavějších lidí, kteří dnes žijí. A myslím, že jeho dílo stojí za přečtení.

Myslím, že pokaždé, když jsem ho četl, jsem si z něj vzal něco jiného. Naposledy to bylo asi taky nejkritičtější, zatímco těch prvních párkrát mi to přišlo hodně relativní, například tam, kde mluví o lidech nespokojených se společností. Říkal jsem si: „Jo, to jsem přesně já." Jindy jsem ji četl na vysoké škole, když jsem byl obklopen hysterickými levičáky, a ta část o levičáctví ve mně opravdu rezonovala. A pomyslel jsem si: „Jo, s tím se teď hodně setkávám, s těmihle přesocializovanými, méněcennými typy. Ano, rozhodně."

Vzal jsem si věci, které se mi líbily, a pomalu jsem si je znovu přečetl. Ale byla v tom i trocha skepse. Opravdu to posune společnost kupředu a získá lidské štěstí a svobodu, realizaci nebo cokoli jiného? A viděl jsem, že

některé naše hodnoty se tehdy rozcházely. Možná si v některých ohledech cením povinnosti víc než svobody. Alespoň ve svém vlastním životě. Nevím, jak by se to promítlo do veřejné politiky nebo do celé společnosti, ale byla místa, kde jsem si říkal: „Je super, že jsem svobodný, ale mám spoustu věcí, které osobně nemůžu dělat a které bych chtěl dělat kvůli těm povinnostem." Takže jsem tyto povinnosti upřednostnil před tím, co bych chtěl jít dělat, až se probudím.

GJ: Rozhodně. Měl jsem z toho stejný pocit. Opravdu si myslím, že svoboda je hodnota, ale ve společnosti existují vyšší hodnoty. A kupodivu se mi nezdá, že by připouštěl, že ve společnosti existují vyšší hodnoty než svoboda, zejména chápaná jeho velmi drsným, individualistickým hraničářským způsobem, kdy jsou lidé maximálně soběstační nebo jsou v podstatě závislí jen na malých skupinách lidí.

RH: Ano. O tom jsem rozhodně přemýšlel. Pak jsem si řekl: „Možná to tak je, protože jsem měl svobodu věnovat se povinnostem víc než osobním věcem." Zapadá to do toho ještě? Myslím, že to minimálně prozatím zůstane bez odpovědi. A pak je tu ještě rámec toho, že jsem bílý nacionalista a hluboce mi záleží na budoucnosti

Evropanů. Nevím, jestli v této fázi jít do preindustriální společnosti. Myslím, že by to určitě mělo své výhody, ale musím to zapracovat do rámce toho, co je pro bílé lidi nejlepší. A myslím, že jsou místa, kde se to protíná, a místa, kde se to možná rozchází. Jde to souběžně, že?

Pro mě to skončilo. Ano. Spousta nešťastných Evropanů, bělochů v těch hloupých zaměstnáních, kteří pracují pro hloupé korporace, nemají děti, protože chtějí příští rok trochu víc peněz.

GJ: Jo. To je naprosto něco, co je pro naše lidi mor. Rozhodně.

RH: Ale u ostatních věcí si nejsem tak jistý. Rozhodně doporučuji přečíst.

Udělal jsem zde pár poznámek, které považuji za zábavné. Pokud si přečtete odstavec 34, Kaczynski mluví o hypotetické situaci, kdy člověk má vše, co si přeje, jen tím, že si to přeje, a vzniká u něj vážná nuda a psychické problémy. Na začátku si užije spoustu zábavy, ale pak se začne nudit a bude demoralizovaný. Existuje jeden díl Twilight Zone, epizoda 28, která se jmenuje „Pěkné místo k návštěvě“. Je o bankovním lupiči, který je zabit při přestřelce s policií a dostane se do něčeho, co považuje za nebe. Dostane všechno, co chce, ale je tak znuděný a

nešťastný, že chce prostě odejít. Ale nemůže odejít, protože je v pekle. A tahle pasáž, stejně jako jeho hypotetický příběh, byla v podstatě zápletkou epizody z Twilight Zone.

V odstavci 48 hovoří trochu o městech, hustotě osídlení a propadu chování. V roce 1962 vyšel v Scientific American opravdu slavný článek Johna Calhouna, který provedl behaviorální studii s myšmi, která v podstatě potvrzuje to, co říká Kaczynski: že když dáte všechny ty lidi dohromady, i když mají dostatek zdrojů, nakonec jsou malicherní a hádají se a mají se mizerně. Takže tyhle myši byly v malém domečku a měly tolik jídla a vody, kolik jen mohly sníst, ale nakonec byly nešťastné a tolik se nerozmnožovaly a zanedbávaly své děti, i když měly hojné zdroje. Takže to je zajímavá paralela.

A další byl odstavec 63. Kaczynski mluví o tom, jak reklamy v lidech vyvolávají touhu po věcech, pocit, že potřebují věci, o kterých jejich prarodiče ani nevěděli, netoužili po nich, nebo se jim o nich ani nezdálo. A to mi připomnělo slavnou hlášku z Klubu rváčů o tom, že „seru na to, abych pracoval víc a kupoval si věci, které nepotřebuju, abych udělal dojem na lidi, které nemám rád.“

To je jen pár věcí, které jsem si při čtení poznamenal a které mi připomněly něco jiného. Šikovné. Bylo fajn vidět, že tyto myšlenky nejsou vždy vázány jen na tento manifest. Můžete se s nimi setkat i na jiných místech, můžete si přečíst manifest a najít věci, které jsou i na jiných místech - v popkultuře nebo ve vědeckém časopise, na který jste narazili.

Tyto myšlenky mají velkou hodnotu. A je to krátké čtení: 35 000 slov. Můžete ho přečíst za jedno odpoledne. Doporučuji ho. Najdete v ní věci, které se možná týkají i vašeho současného života. Možná vás dokonce přiměje přehodnotit a změnit některé věci týkající se vaší práce nebo vašich zástupných činností.

Jo, jasně. Byla tam ještě jedna část o hluku. Ted Kaczynski nesnášel hluk.

GJ: Doufám, že ten člověk nikdy nemusel poslouchat foukače listí.

RH: Nesnášel hluk. A mluvil o tom, jak lidé, kteří chtějí dělat hluk, obtěžují ty, kteří hluk slyšet nechtějí. A pak se dostanou do konfliktu, ke kterému by nikdy nedošlo, kdyby tyto stroje nebyly vynalezeny.

A vlastně mi to připomnělo článek Counter-Currents, který jste napsal a který se jmenuje „Pravidla pro

spisovatele“. Druhá část je „Práce bez rozptylování“. A všímáte si, jak Kant, Goethe a Schopenhauer na různých místech svých spisů dlouze hovořili o tom, jak nenávidí hluk. Ted Kaczynski je mezi nimi. Ve svém manifestu napsal, že nenávidí tyto rušivé elementy a hluk.

GJ: Ano, v Supermaxu má dnes asi hodně klidu a ticha. Příští rok mu bude 80 let. Dvaadvacátého května mu bude 79 let.[2]

[2] Theodore J. Kaczynski zemřel 10. června 2023 ve Federálním zdravotnickém centru v Butneru v Severní Karolíně. Bylo mu 81 let. – pozn. překl.

Úvodem

1. Industriální revoluce a její důsledky byly pro lidstvo katastrofou. Výrazně prodloužily délku života těch z nás, kteří žijí ve „vyspělých" zemích, ale destabilizovaly společnost, učinily život nenaplněným, vystavily lidi ponižování, vedly k rozsáhlému psychickému utrpení (ve třetím světě i k fyzickému utrpení) a způsobily vážné škody na přírodě. Pokračující rozvoj technologií situaci ještě zhorší. Zcela jistě vystaví lidské bytosti většímu ponížení a způsobí větší škody na přírodě, pravděpodobně povede k většímu sociálnímu rozvratu a psychickému utrpení a může vést k většímu fyzickému utrpení i ve „vyspělých" zemích.

2. Industriálně-technologický systém může přežít, nebo se může zhroutit. Pokud přežije, MŮŽE nakonec dosáhnout nízké úrovně fyzického a psychického utrpení, ale až poté, co projde dlouhým a velmi bolestivým obdobím přizpůsobování, a pouze za cenu trvalého snížení lidských bytostí a mnoha dalších živých organismů na umělé výrobky a pouhá kolečka ve společenském stroji. Navíc, pokud systém přežije, následky budou nevyhnutelné: Neexistuje žádný způsob, jak systém reformovat nebo upravit tak, aby zabránil tomu, že lidi připraví o důstojnost a autonomii.

3. Pokud se systém zhroutí, následky budou stále velmi bolestivé, ale čím více systém poroste, tím katastrofálnější budou následky jeho zhroucení, takže pokud se má zhroutit, bylo by lepší, kdyby se zhroutil co nejdříve.

4. Proto prosazujeme revoluci proti industriálnímu systému. Tato revoluce nemusí využívat násilí; může být náhlá nebo může jít o relativně pozvolný proces trvající několik desetiletí. Nic z toho nemůžeme předvídat. Velmi obecně však nastiňujeme opatření, která by měli přijmout ti, kdo nenávidí industriální systém, aby připravili půdu pro revoluci proti této formě společnosti. Nemá to být revoluce POLITICKÁ. Jejím cílem nebude svrhnout vlády, ale ekonomickou a technologickou základnu současné společnosti.

5. V tomto textu věnujeme pozornost pouze některým negativním jevům, které vyrostly z industriálně-technologického systému. O dalších takových vývojových tendencích se zmíníme jen stručně nebo je zcela pomineme. To však neznamená, že bychom tento další vývoj považovali za nedůležitý. Z praktických důvodů se musíme omezit na oblasti, kterým se nedostalo dostatečné pozornosti veřejnosti nebo v nichž máme co nového říci. Například vzhledem k tomu, že existují

dobře rozvinutá hnutí za ochranu životního prostředí a ekosystémů, psali jsme jen velmi málo o zhoršování životního prostředí nebo ničení divoké přírody, přestože je považujeme za velmi důležité.

Psychologie moderní levice

6. Téměř každý bude souhlasit s tím, že žijeme v hluboce problémové společnosti. Jedním z nejrozšířenějších projevů šílenství našeho světa je levičáctví, takže diskuse o psychologii levičáctví může sloužit jako úvod k diskusi o problémech moderní společnosti obecně.

7. Co je však levičáctví? V první polovině 20. století bylo možné levičáctví prakticky ztotožnit se socialismem. Dnes je toto hnutí roztříštěné a není jasné, koho lze správně označit za levičáka. Pokud v tomto článku hovoříme o levičácích, máme na mysli především socialisty, kolektivisty, „politicky korektní“ typy, feministky, aktivisty za práva homosexuálů a zdravotně postižených, aktivisty za práva zvířat a podobně. Ne každý, kdo je spojen s některým z těchto hnutí, je však automaticky levičák. To, čeho se snažíme v diskusi o levičáctví dosáhnout, není ani tak hnutí nebo ideologie, jako spíše psychologický typ, nebo spíše soubor

příbuzných typů. To, co máme na mysli pod pojmem „levice“, se tedy jasněji ukáže v průběhu naší diskuse o levicové psychologii. (Viz také odstavce 227-230.)

8. I tak zůstane naše pojetí levičáctví mnohem méně jasné, než bychom si přáli, ale zdá se, že na to není žádný lék. Vše, o co se zde pokoušíme, je jen hrubým a přibližným způsobem naznačit dvě psychologické tendence, které jsou podle našeho názoru hlavní hybnou silou moderního levičáctví. V žádném případě netvrdíme, že říkáme CELOU pravdu o levicové psychologii. Také naše diskuse se má týkat pouze moderního levičáctví. Ponecháváme otevřenou otázku, do jaké míry lze naši diskusi aplikovat na levičáky 19. a počátku 20. století.

9. Dvě psychologické tendence, které jsou základem moderního levičáctví, nazýváme pocity méněcennosti a přesocializace. Pocity méněcennosti jsou charakteristické pro moderní levičáctví jako celek, zatímco přesocializace je charakteristická pouze pro určitý segment moderního levičáctví; tento segment je však velmi vlivný.

Pocity méněcennosti

10. Pod pojmem „pocity méněcennosti“ rozumíme nejen pocity méněcennosti v užším slova smyslu, ale celé spektrum souvisejících rysů: nízké sebevědomí, pocity bezmoci, depresivní sklony, poraženectví, pocit viny, nenávist k sobě samému atd. Tvrdíme, že moderní levičáci mají tendenci některé takové pocity (případně více či méně potlačované) mít a že tyto pocity jsou rozhodující pro určení směru moderního levičáctví.

11. Když někdo interpretuje jako urážlivé téměř vše, co se o něm (nebo o skupinách, s nimiž se ztotožňuje) řekne, usuzujeme, že má pocity méněcennosti nebo nízké sebevědomí. Tato tendence je výrazná u aktivistů za práva menšin, ať už patří k menšinovým skupinám, jejichž práva hájí, nebo ne. Jsou přecitlivělí na slova používaná k označení menšin a na vše, co se menšin týká. Výrazy „negr“, „orientálec“, „postižený“ nebo „kočka“ pro Afričana, Asiata, postiženého nebo ženu původně neměly žádný hanlivý nádech. „Buchta“ a „kočka“ byly pouze ženskými ekvivalenty slov „chlap“, „frajer“ nebo „týpek“. Negativní konotace těmto výrazům přisoudili sami aktivisté. Někteří aktivisté za práva zvířat zašli tak daleko, že odmítají slovo „domácí mazlíček“ a trvají na jeho nahrazení slovem „zvířecí společník“. Levicoví

antropologové se velmi snaží, aby o primitivních národech neřekli nic, co by mohlo být interpretováno negativně. Chtějí nahradit slovo „primitivní“ slovem „negramotný“. Zdá se, že jsou téměř paranoidní vůči všemu, co by mohlo naznačovat, že nějaká primitivní kultura je horší než ta naše. (Tím nechceme naznačit, že primitivní kultury JSOU horší než naše. Pouze poukazujeme na přecitlivělost levicových antropologů).

12. Ti, kdo jsou nejcitlivější na „politicky nekorektní“ terminologii, nejsou průměrní obyvatelé černošského ghetta, asijští přistěhovalci, týrané ženy nebo postižení, ale menšina aktivistů, z nichž mnozí ani nepatří k žádné „utlačované“ skupině, ale pocházejí z takzvaně privilegovaných vrstev společnosti. Politická korektnost má svou pevnost mezi univerzitními profesory, kteří mají jisté zaměstnání s pohodlným platem a z nichž většinu tvoří heterosexuální bílí muži ze středních a vyšších vrstev.

13. Mnoho levičáků se intenzivně ztotožňuje s problémy skupin, které se těší obrazu slabých (ženy), poražených (američtí indiáni), odpudivých (homosexuálové) nebo jinak méněcenných. Sami levičáci mají pocit, že tyto skupiny jsou méněcenné. Nikdy by si nepřiznali, že

takové pocity mají, ale právě proto, že tyto skupiny považují za méněcenné, se s jejich problémy ztotožňují. (Tím nechceme naznačit, že ženy, Indiáni atd. JSOU méněcenní; pouze poukazujeme na levicovou psychologii).

14. Feministky se zoufale snaží dokázat, že ženy jsou stejně silné a schopné jako muži. Zjevně je dráždí strach, že ženy NEMOHOU být stejně silné a schopné jako muži.

15. Levičáci mají tendenci nenávidět vše, co má image silného, dobrého a úspěšného. Nenávidí Ameriku, nenávidí západní civilizaci, nenávidí bílé muže, nenávidí racionalitu. Důvody, které levičáci uvádějí pro nenávist k Západu atd. zjevně neodpovídají jejich skutečným motivům. ŘÍKAJÍ, že nenávidí Západ, protože je bojovný, imperialistický, sexistický, etnocentrický atd., ale tam, kde se tytéž chyby objevují v socialistických zemích nebo v primitivních kulturách, levičák pro ně nachází omluvy nebo v nejlepším případě ZÁŠTIPLNĚ připouští jejich existenci; zatímco tam, kde se objevují v západní civilizaci, na tyto chyby NADŠENĚ poukazuje (a často je značně zveličuje). Je tedy zřejmé, že tyto chyby nejsou skutečným motivem levičáka k nenávisti k Americe a

Západu. Nenávidí Ameriku a Západ, protože jsou silné a úspěšné.

16. Slova jako „sebevědomí“, „samostatnost“, „iniciativa“, „podnikavost“, „optimismus“ atd. hrají ve slovníku liberálů a levičáků jen malou roli. Levičák je antiindividualista, prokolektivista. Chce, aby společnost řešila problémy všech za ně, uspokojovala potřeby všech za ně, starala se o ně. Není to typ člověka, který má vnitřní pocit důvěry ve svou schopnost řešit své vlastní problémy a uspokojovat své vlastní potřeby. Levičák je antagonistický vůči konceptu konkurence, protože se v hloubi duše cítí jako poražený.

17. Umělecké formy, které oslovují moderní levicové intelektuály, se zaměřují na ohavnost, porážku a zoufalství, nebo mají orgiastický tón, odhazují racionální kontrolu, jako by neexistovala naděje, že se něčeho dosáhne racionální kalkulací, a jediné, co zbývá, je ponořit se do prožitku okamžiku.

18. Moderní levicoví filozofové mají tendenci odmítat rozum, vědu, objektivní realitu a trvat na tom, že vše je kulturně relativní. Je pravda, že si lze klást závažné otázky o základech vědeckého poznání a o tom, jak lze definovat pojem objektivní reality, pokud vůbec. Je však

zřejmé, že moderní levicoví filozofové nejsou jen chladnokrevnými logiky systematicky analyzujícími základy poznání. Ve svém útoku na pravdu a realitu jsou hluboce emocionálně angažováni. Útočí na tyto pojmy kvůli svým vlastním psychologickým potřebám. Jednak je jejich útok východiskem nepřátelství, a pokud je úspěšný, uspokojuje touhu po moci. Důležitější je, že levičák nenávidí vědu a racionalitu, protože klasifikují určitá přesvědčení jako pravdivá (tj. úspěšná, nadřazená) a jiná přesvědčení jako nepravdivá (tj. neúspěšná, podřadná). Levičákův pocit méněcennosti je tak hluboký, že nedokáže tolerovat jakoukoli klasifikaci některých věcí jako úspěšných či nadřazených a jiných věcí jako neúspěšných či méněcenných. To je také základem toho, že mnozí levičáci odmítají koncept duševní nemoci a užitečnost IQ testů. Levičáci jsou antagonističtí vůči genetickým vysvětlením lidských schopností nebo chování, protože taková vysvětlení mají tendenci činit některé osoby nadřazenými nebo podřazenými jiným. Levičáci dávají přednost přisuzování zásluh nebo viny za schopnosti nebo nedostatek schopností jednotlivce společnosti. Pokud je tedy člověk „méněcenný“, není to jeho vina, ale vina společnosti, protože nebyl řádně vychován.

19. Levičák není typický člověk, jehož pocit méněcennosti z něj dělá vychloubačného, egoistického, tyranského, sebeprosazujícího se a bezohledného konkurenta. Tento typ člověka neztratil zcela víru v sebe sama. Má deficit pocitu síly a vlastní hodnoty, ale stále si dokáže představit, že má schopnost být silný, a jeho snaha učinit se silným produkuje jeho nepříjemné chování.**[1]** Na to je však levičák příliš vzdálený. Jeho pocity méněcennosti jsou natolik zakořeněné, že si sám sebe nedokáže představit jako individuálně silného a hodnotného. Odtud pramení levičákův kolektivismus. Může se cítit silný pouze jako člen velké organizace nebo masového hnutí, s nímž se identifikuje.

20. Všimněte si masochistické tendence levicové taktiky. Levičáci protestují tak, že si lehají před vozidla, záměrně provokují policisty nebo rasisty, aby je zneužívali, a tak podobně. Tato taktika může být často účinná, ale mnozí levičáci ji nepoužívají jako prostředek k dosažení cíle, ale proto, že masochistickou taktiku PREFERUJÍ. Sebenenávist je levicovým rysem.

21. Levičáci mohou tvrdit, že jejich aktivismus je motivován soucitem nebo morálními zásadami, a morální zásady hrají u levičáků přesocializovaného typu roli.

Soucit a morální princip však nemohou být hlavními motivy levicového aktivismu. Nepřátelství je příliš výraznou složkou levicového chování; stejně tak snaha o získání moci. Navíc velká část levicového chování není racionálně kalkulována tak, aby byla prospěšná lidem, o nichž levičáci tvrdí, že se jim snaží pomoci. Například pokud někdo věří, že pozitivní diskriminace je dobrá pro černochy, má smysl požadovat pozitivní diskriminaci nepřátelsky nebo dogmaticky? Zřejmě by bylo produktivnější zaujmout diplomatický a smířlivý přístup, který by bílým lidem, kteří si myslí, že afirmativní akce je diskriminují, učinil alespoň verbální a symbolické ústupky. Levicoví aktivisté však takový přístup nezvolí, protože by neuspokojil jejich emocionální potřeby. Pomoc černochům není jejich skutečným cílem. Místo toho jim rasové problémy slouží jako záminka k vyjádření vlastního nepřátelství a frustrované potřeby moci. Tím vlastně černochům škodí, protože nepřátelský postoj aktivistů vůči bílé většině má tendenci rasovou nenávist ještě zesilovat.

22. Kdyby naše společnost neměla vůbec žádné sociální problémy, museli by si levičáci problémy VYMYSLET, aby si poskytli záminku k povyku.

23. Zdůrazňujeme, že výše uvedené si nečiní nárok na přesný popis všech, kteří by mohli být považováni za levičáky. Jde pouze o hrubé naznačení obecných tendencí levičáctví.

Přesocializace

24. Psychologové používají termín „socializace“ pro označení procesu, při kterém jsou děti vychovávány k tomu, aby myslely a jednaly tak, jak to vyžaduje společnost. O člověku se říká, že je dobře socializovaný, pokud věří v morální kodex své společnosti a dodržuje jej a dobře zapadá jako fungující součást této společnosti. Může se zdát nesmyslné tvrdit, že mnozí levičáci jsou přesocializovaní, protože levičák je vnímán jako rebel. Přesto lze tento postoj obhájit. Mnozí levičáci nejsou takoví rebelové, jak se zdá.

25. Morální kodex naší společnosti je tak náročný, že nikdo nemůže myslet, cítit a jednat zcela morálně. Například bychom neměli nikoho nenávidět, a přesto téměř každý někdy někoho nenávidí, ať už si to přizná, nebo ne. Někteří lidé jsou tak silně socializováni, že snaha myslet, cítit a jednat morálně pro ně znamená těžkou zátěž. Aby se vyhnuli pocitům viny, musí si neustále

nalhávat vlastní motivy a hledat morální vysvětlení pro pocity a činy, které ve skutečnosti nemají morální původ. Pro takové lidi používáme termín „přesocializovaní“.**[2]**

26. Přesocializace může vést k nízkému sebevědomí, pocitu bezmoci, poraženectví, pocitu viny atd. Jedním z nejdůležitějších prostředků, jimiž naše společnost socializuje děti, je vyvolávání pocitu studu za chování nebo projevy, které jsou v rozporu s očekáváním společnosti. Pokud se to přežene nebo pokud je konkrétní dítě k takovým pocitům obzvlášť náchylné, skončí to tím, že se stydí samo za sebe. Navíc myšlení a chování přesocializovaného člověka je více omezeno očekáváním společnosti než u člověka lehce socializovaného. Většina lidí se dopouští značného množství nemravného chování. Lžou, dopouštějí se drobných krádeží, porušují dopravní předpisy, flákají se v práci, někoho nenávidí, říkají zlomyslné věci nebo používají nějaký podpásový trik, aby předčili toho druhého. Přesocializovaný člověk tyto věci dělat nemůže, a pokud je dělá, vytváří v sobě pocit studu a nenávisti k sobě samému. Přesocializovaný člověk nemůže bez pocitu viny prožívat ani myšlenky nebo pocity, které jsou v rozporu s přijatou morálkou; nemůže myslet na „nečisté“ myšlenky. A socializace se netýká jen morálky; jsme socializováni k dodržování mnoha norem

chování, které nespadají pod morálku. Přesocializovaný člověk je tak držen na psychickém vodítku a tráví svůj život po kolejích, které mu společnost vytyčila. U mnoha přesocializovaných lidí to vede k pocitu omezení a bezmoci, který může být vážným utrpením. Domníváme se, že přesocializace patří mezi nejzávažnější krutosti, které si lidé navzájem způsobují.

27. Tvrdíme, že velmi důležitá a vlivná část moderní levice je přesocializovaná a že její přesocializace má velký význam pro určení směru moderního levičáctví. Levičáci přesocializovaného typu bývají intelektuálové nebo příslušníci vyšší střední třídy. Všimněte si, že univerzitní intelektuálové**[3]** představují nejvíce socializovaný segment naší společnosti a také nejvíce levicový segment.

28. Levičák přesocializovaného typu se snaží uvolnit ze svého psychologického vodítka a prosadit svou autonomii rebelií. Obvykle však není dost silný na to, aby se vzbouřil proti nejzákladnějším hodnotám společnosti. Obecně řečeno, cíle dnešních levičáků NEJSOU v rozporu s uznávanou morálkou. Naopak, levice přebírá přijatý morální princip, přijímá ho za svůj a pak obviňuje většinovou společnost z porušování tohoto principu. Příklady: rasová rovnost, rovnost pohlaví, pomoc

chudým lidem, mír jako protiklad války, nenásilí obecně, svoboda projevu, laskavost ke zvířatům. Ještě zásadnější je povinnost jednotlivce sloužit společnosti a povinnost společnosti postarat se o jednotlivce. To vše jsou již dlouhou dobu hluboce zakořeněné hodnoty naší společnosti nebo alespoň jejích středních a vyšších vrstev.**[4]** Tyto hodnoty jsou explicitně či implicitně vyjádřeny nebo předpokládány ve většině materiálů, které nám předkládají mainstreamová komunikační média a vzdělávací systém. Levičáci, zejména ti přesocializovaní, se obvykle nebouří proti těmto zásadám, ale ospravedlňují své nepřátelství vůči společnosti tvrzením (s jistou mírou pravdy), že společnost těmto zásadám neodpovídá.

29. Zde je názorná ukázka toho, jak přesocializovaný levičák ukazuje svou skutečnou náklonnost ke konvenčním postojům naší společnosti, zatímco předstírá, že se proti nim bouří. Mnozí levičáci prosazují afirmativní akce, přesun černochů do vysoce prestižních zaměstnání, zlepšení vzdělávání v černošských školách a více peněz pro tyto školy; způsob života černošské „nižší třídy“ považují za společenskou ostudu. Chtějí černocha integrovat do systému, udělat z něj manažera, právníka, vědce stejně jako z bílé vyšší střední třídy. Levičáci

odpoví, že to poslední, co chtějí, je udělat z černocha kopii bělocha; místo toho chtějí zachovat afroamerickou kulturu. V čem však toto zachování afroamerické kultury spočívá? Těžko může spočívat v něčem jiném než v konzumaci černošského jídla, poslechu černošské hudby, nošení černošského oblečení a chození do černošského kostela nebo mešity. Jinými slovy, může se projevovat pouze v povšechných záležitostech. Ve všech PODSTATNÝCH ohledech chce většina levičáků přesocializovaného typu přimět černocha, aby se přizpůsobil ideálům bílé střední třídy. Chtějí, aby studoval technické obory, stal se manažerem nebo vědcem, strávil život šplháním po žebříčku postavení, aby dokázal, že černoši jsou stejně schopní jako bílí. Chtějí, aby černí otcové byli „zodpovědní“, chtějí, aby se černé gangy staly nenásilnými atd. Ale to jsou přesně hodnoty industriálně-technologického systému. Systému je úplně jedno, jakou hudbu člověk poslouchá, jaké nosí oblečení nebo v jaké náboženství věří, pokud studuje ve škole, má slušné zaměstnání, stoupá po žebříčku postavení, je „zodpovědným“ rodičem, není násilný atd. Ve skutečnosti, jakkoli to může popírat, chce přesocializovaný levičák začlenit černocha do systému a přimět ho, aby přijal jeho hodnoty.

30. Rozhodně netvrdíme, že levičáci, a to ani ti přesocializovaní, se NIKDY nebouří proti základním hodnotám naší společnosti. Je zřejmé, že to někdy dělají. Někteří přesocializovaní levičáci zašli tak daleko, že se vzbouřili proti jednomu z nejdůležitějších principů moderní společnosti tím, že se dopustili fyzického násilí. Podle jejich vlastního vyjádření je pro ně násilí formou „osvobození". Jinými slovy, pácháním násilí prolamují psychologické zábrany, které v nich byly vypěstovány. Vzhledem k tomu, že jsou přesocializovaní, byly pro ně tyto zábrany více omezující než pro ostatní; proto se jich potřebují zbavit. Svou vzpouru však obvykle ospravedlňují z hlediska běžných hodnot. Pokud se dopouštějí násilí, tvrdí, že bojují proti rasismu nebo podobně.

31. Jsme si vědomi, že proti výše uvedenému stručnému náčrtu levicové psychologie lze vznést mnoho námitek. Skutečná situace je složitá a cokoli jako její úplný popis by zabralo několik svazků, i kdybychom měli k dispozici potřebné údaje. Tvrdíme, že jsme pouze velmi zhruba naznačili dvě nejdůležitější tendence v psychologii moderního levičáctví.

32. Problémy levičáků ukazují na problémy celé naší společnosti. Nízké sebevědomí, depresivní sklony a poraženectví se netýkají pouze levice. I když jsou patrné zejména u levice, jsou v naší společnosti rozšířené. A dnešní společnost se nás snaží socializovat ve větší míře než jakákoli předchozí společnost. Odborníci nám dokonce radí, jak se máme stravovat, jak máme cvičit, jak se máme milovat, jak máme vychovávat děti atd.

Mocenský proces

33. Lidské bytosti mají potřebu (pravděpodobně založenou na biologii) něčeho, co budeme nazývat mocenským procesem. Ta úzce souvisí s potřebou moci (která je všeobecně uznávaná), ale není to zcela totéž. Mocenský proces má čtyři prvky. Tři nejzřetelnější z nich nazýváme cíl, úsilí a dosažení cíle. (Každý člověk potřebuje mít cíle, jejichž dosažení vyžaduje úsilí, a potřebuje uspět v dosažení alespoň některých svých cílů). Čtvrtý prvek je obtížněji definovatelný a nemusí být nutný pro každého. Nazýváme ho autonomie a budeme se jím zabývat později (odstavce 42-44).

34. Uvažujme hypotetický případ člověka, který může mít cokoli, co si přeje, jen když si to přeje. Takový člověk

má moc, ale vyvstanou u něj vážné psychické problémy. Zpočátku si bude užívat spoustu zábavy, ale časem se začne akutně nudit a bude demoralizovaný. Nakonec se může dostat do klinické deprese. Historie ukazuje, že volnomyšlenkářská aristokracie má sklon k dekadenci. To neplatí pro bojovné aristokracie, které musí o udržení své moci bojovat. Ale volnomyšlenkářské, zajištěné aristokracie, které se nemusí namáhat, se obvykle nudí, jsou hédonistické a demoralizované, přestože mají moc. To ukazuje, že moc nestačí. Člověk musí mít cíle, k nimž svou moc uplatňuje.

35. Každý člověk má své cíle; když už nic jiného, tak získat fyzické potřeby k životu: jídlo, vodu a oblečení a přístřeší, které jsou nezbytné vzhledem ke klimatickým podmínkám. Ležérní aristokrat však tyto věci získává bez námahy. Odtud pramení jeho nuda a demoralizace.

36. Nedosažení důležitých cílů má za následek smrt, pokud jsou těmito cíli fyzické potřeby, a frustraci, pokud je nedosažení cílů slučitelné s přežitím. Důsledné nedosahování cílů po celý život má za následek poraženectví, nízké sebevědomí nebo depresi.

37. Aby se tedy člověk vyhnul vážným psychickým problémům, potřebuje cíle, jejichž dosažení vyžaduje

úsilí, a musí mít přiměřenou míru úspěšnosti při dosahování svých cílů.

Náhradní aktivity

38. Ne každý aristokrat se však začne nudit a demoralizovat. Například císař Hirohito, místo aby propadl dekadentnímu hédonismu, se věnoval mořské biologii, v níž vynikl. Když se lidé nemusí namáhat, aby uspokojili své fyzické potřeby, často si stanovují umělé cíle. V mnoha případech pak tyto cíle sledují se stejnou energií a emocionálním nasazením, jaké by jinak vložili do hledání fyzických potřeb. Tak měli aristokraté Římské říše své literární nároky; mnozí evropští aristokraté před několika staletími investovali obrovské množství času a energie do lovu, ačkoli maso rozhodně nepotřebovali; jiné aristokracie soupeřily o postavení prostřednictvím propracovaných projevů bohatství; a několik aristokratů, jako Hirohito, se obrátilo k vědě.

39. Termínem „náhradní aktivita“ označujeme aktivitu, která směřuje k umělému cíli, který si lidé stanovili jen proto, aby měli nějaký cíl, na kterém mohou pracovat, nebo řekněme jen kvůli „naplnění“, které jim přináší snaha o dosažení cíle. Zde je pravidlo pro identifikaci

náhradních aktivit. Vzhledem k osobě, která věnuje mnoho času a energie snaze o dosažení cíle X, si položte tuto otázku: Kdyby musel většinu svého času a energie věnovat uspokojování svých biologických potřeb a kdyby toto úsilí vyžadovalo pestré a zajímavé využití jeho fyzických a duševních schopností, cítil by se vážně ochuzen, protože nedosáhl cíle X? Pokud je odpověď záporná, pak je snaha člověka o dosažení cíle X náhradní aktivitou. Hirohitovo studium mořské biologie zjevně představovalo náhradní činnost, protože je celkem jisté, že kdyby Hirohito musel trávit čas prací na zajímavých nevědeckých úkolech, aby si obstaral životní potřeby, necítil by se ochuzen, protože by nevěděl vše o anatomii a životních cyklech mořských živočichů. Na druhou stranu snaha o sex a lásku (například) není náhradní aktivitou, protože většina lidí, i kdyby jejich existence byla jinak uspokojivá, by se cítila ochuzena, kdyby prožila svůj život bez vztahu s příslušníkem opačného pohlaví. (Ale snaha o nadměrné množství sexu, více než člověk skutečně potřebuje, může být náhradní aktivitou.)

40. V moderní industriální společnosti je k uspokojení fyzických potřeb zapotřebí jen minimální úsilí. Stačí projít vzdělávacím programem, aby si člověk osvojil nějakou drobnou technickou dovednost, pak přijít včas do práce a

vynaložit velmi skromné úsilí potřebné k tomu, aby si práci udržel. Jediným požadavkem je mírná inteligence a především prostá poslušnost. Pokud je člověk má, společnost se o něj postará od kolébky až po hrob. (Ano, existuje nižší třída, která nemůže považovat fyzické potřeby za samozřejmost, ale mluvíme zde o většinové společnosti). Není tedy divu, že moderní společnost je plná náhradních aktivit. Patří k nim vědecká práce, sportovní úspěchy, humanitární činnost, umělecká a literární tvorba, šplhání po firemním žebříčku, získávání peněz a materiálních statků daleko za hranicí, kdy přestávají poskytovat další fyzické uspokojení, a sociální aktivismus, pokud se zabývá otázkami, které nejsou pro aktivistu osobně důležité, jako v případě bílých aktivistů, kteří se zasazují o práva nebílých menšin. Ne vždy se jedná o ČISTÉ náhradní aktivity, protože u mnoha lidí mohou být částečně motivovány i jinými potřebami než potřebou mít nějaký cíl, za kterým jdou. Vědecká práce může být částečně motivována snahou o prestiž, umělecká tvorba potřebou vyjádřit pocity, militantní sociální aktivismus nepřátelstvím. Pro většinu lidí, kteří se jim věnují, jsou však tyto činnosti z velké části náhradními aktivitami. Například většina vědců bude pravděpodobně souhlasit s tím, že „naplnění“, které jim

přináší jejich práce, je důležitější než peníze a prestiž, které získávají.

41. Pro mnoho, ne-li většinu lidí jsou náhradní aktivity méně uspokojivé než sledování skutečných cílů (tj. cílů, kterých by lidé chtěli dosáhnout, i kdyby jejich potřeba mocenského procesu byla již naplněna). Jedním z důkazů toho je skutečnost, že v mnoha nebo většině případů lidé, kteří se hluboce zabývají náhradními činnostmi, nejsou nikdy spokojeni, nikdy nejsou v klidu. Člověk vydělávající peníze tak neustále usiluje o další a další bohatství. Vědec sotva vyřeší jeden problém, přejde k dalšímu. Běžec na dlouhé tratě se žene, aby běžel stále dál a rychleji. Mnoho lidí, kteří se věnují náhradním aktivitám, řekne, že jim tyto činnosti přinášejí mnohem větší uspokojení než „všední“ činnost spočívající v uspokojování biologických potřeb, ale je to proto, že v naší společnosti se úsilí potřebné k uspokojení biologických potřeb snížilo na banalitu. Ještě důležitější je, že v naší společnosti lidé neuspokojují své biologické potřeby AUTONOMNĚ, ale tím, že fungují jako součást obrovského společenského stroje. Naproti tomu lidé mají obecně velkou míru autonomie při vykonávání svých náhradních aktivit.

Autonomie

42. Autonomie jako součást mocenského procesu nemusí být nutná pro každého jedince. Většina lidí však potřebuje větší či menší míru autonomie při práci na dosažení svých cílů. Jejich úsilí musí být vyvíjeno z jejich vlastní iniciativy a musí být pod jejich vlastním vedením a kontrolou. Většina lidí však nemusí tuto iniciativu, řízení a kontrolu vykonávat jako samostatní jedinci. Obvykle stačí jednat jako člen MALÉ skupiny. Pokud tedy půl tuctu lidí mezi sebou prodiskutuje nějaký cíl a vyvine úspěšné společné úsilí k jeho dosažení, bude jejich potřeba mocenského procesu uspokojena. Pokud však budou pracovat podle rigidních příkazů vydaných shora, které jim neponechávají žádný prostor pro samostatné rozhodování a iniciativu, pak jejich potřeba mocenského procesu nebude uspokojena. Totéž platí při kolektivním rozhodování, pokud je skupina přijímající kolektivní rozhodnutí natolik velká, že role každého jednotlivce je zanedbatelná.**[5]**

43. Je pravda, že někteří jedinci se zdají mít malou potřebu autonomie. Buď je jejich touha po moci slabá, nebo ji uspokojují tím, že se identifikují s nějakou mocnou organizací, k níž patří. A pak jsou tu nemyslící, živočišné typy, které se zřejmě spokojí s čistě fyzickým pocitem

moci (dobrý voják v boji, který získává svůj pocit moci rozvíjením bojových dovedností, které zcela spokojeně používá ve slepé poslušnosti vůči svým nadřízeným).

44. Většina lidí však získává sebeúctu, sebedůvěru a pocit moci právě prostřednictvím mocenského procesu - mít cíl, vyvinout AUTONOMNÍ úsilí a cíle dosáhnout. Když člověk nemá dostatečnou příležitost projít mocenským procesem, důsledky jsou (v závislosti na jedinci a na způsobu, jakým je mocenský proces narušen) nuda, demoralizace, nízké sebevědomí, pocity méněcennosti, poraženectví, deprese, úzkost, pocit viny, frustrace, nepřátelství, zneužívání manžela nebo dětí, nenasytný hédonismus, abnormální sexuální chování, poruchy spánku, poruchy příjmu potravy atd.**[6]**

45. Kterýkoli z výše uvedených příznaků se může vyskytnout v jakékoli společnosti, ale v moderní industriální společnosti jsou přítomny v masovém měřítku. Nejsme první, kdo se zmiňuje o tom, že dnešní svět jako by se zbláznil. Něco takového není pro lidskou společnost normální. Existují dobré důvody domnívat se, že primitivní člověk trpěl méně stresem a frustrací a byl se svým způsobem života spokojenější než člověk moderní. Je pravda, že v primitivních společnostech

nebylo všechno sladké a lehké. Zneužívání žen bylo běžné u australských aboriginců, transsexualita byla poměrně běžná u některých amerických indiánských kmenů. Zdá se však, že VŠEOBECNĚ vzato byly druhy problémů, které jsme vyjmenovali v předchozím odstavci, u primitivních národů mnohem méně časté než v moderní společnosti.

46. Sociální a psychologické problémy moderní společnosti přičítáme tomu, že tato společnost vyžaduje, aby lidé žili v podmínkách, které se radikálně liší od podmínek, v nichž se vyvinulo lidstvo, a aby se chovali způsobem, který je v rozporu se vzorci chování, jež si lidstvo vyvinulo, když žilo v dřívějších podmínkách. Z toho, co jsme již napsali, je zřejmé, že za nejdůležitější z abnormálních podmínek, jimž moderní společnost lidi vystavuje, považujeme nedostatek příležitostí k náležitému prožívání mocenského procesu. Není však jedinou. Než se budeme zabývat narušením mocenského procesu jako zdrojem sociálních problémů, probereme některé další zdroje.

47. Mezi abnormální podmínky přítomné v moderní industriální společnosti patří nadměrná hustota obyvatelstva, izolace člověka od přírody, přílišná rychlost

společenských změn a rozpad přirozených malých společenství, jako je rozšířená rodina, vesnice nebo kmen.

48. Je dobře známo, že stísněnost zvyšuje stres a agresivitu. Stupeň přelidnění, který dnes existuje, a izolace člověka od přírody jsou důsledky technologického pokroku. Všechny předindustriální společnosti byly převážně venkovské. Industriální revoluce značně zvětšila velikost měst a podíl obyvatelstva, které v nich žije, a moderní zemědělské technologie umožnily, aby Země uživila mnohem hustší populaci než kdykoli předtím. (Technologie také zhoršuje účinky přelidnění, protože dává lidem do rukou větší rušivé síly. Například nejrůznější zařízení způsobující hluk: elektrické sekačky, rádia, motocykly atd. Pokud je používání těchto zařízení neomezené, jsou lidé, kteří chtějí mít klid, frustrováni hlukem. Pokud je jejich používání omezeno, jsou lidé, kteří tato zařízení používají, frustrováni regulacemi. Kdyby však tyto přístroje nebyly nikdy vynalezeny, nedocházelo by k žádným konfliktům a frustraci, kterou by vyvolávaly).

49. Pro primitivní společnosti poskytoval svět přírody (který se obvykle mění jen pomalu) stabilní rámec, a tedy pocit bezpečí. V moderním světě je to spíše lidská

společnost, která ovládá přírodu, než naopak, a moderní společnost se díky technologickým změnám mění velmi rychle. Neexistuje tedy žádný stabilní rámec.

50. Konzervativci jsou hlupáci: Přestože naříkají nad úpadkem tradičních hodnot, nadšeně podporují technologický pokrok a hospodářský růst. Zřejmě je nikdy nenapadlo, že nelze provádět rychlé a drastické změny v technologiích a ekonomice společnosti, aniž by to nezpůsobilo rychlé změny i ve všech ostatních aspektech společnosti, a že takové rychlé změny nevyhnutelně rozkládají tradiční hodnoty.

51. Rozpad tradičních hodnot do jisté míry implikuje rozpad vazeb, které drží pohromadě tradiční malé sociální skupiny. Rozpad maloplošných sociálních skupin podporuje také skutečnost, že moderní podmínky často vyžadují nebo svádějí jednotlivce k tomu, aby se stěhovali na nová místa a oddělili se tak od svých společenství. Kromě toho technologická společnost MUSÍ oslabovat rodinné vazby a místní komunity, pokud má efektivně fungovat. V moderní společnosti musí být loajalita jednotlivce v první řadě vůči systému a teprve v druhé řadě vůči malým společenstvím, protože pokud by vnitřní loajalita malých společenství byla silnější než

loajalita vůči systému, tyto společenství by sledovaly vlastní prospěch na úkor systému.

52. Předpokládejme, že veřejný činitel nebo vedoucí pracovník společnosti jmenuje na určitou pozici svého bratrance, přítele nebo souvěrce, místo aby jmenoval osobu, která má pro danou práci nejlepší kvalifikaci. Dovolil, aby osobní loajalita nahradila loajalitu k systému, a to je "nepotismus" nebo "diskriminace", což jsou v moderní společnosti hrozné hříchy. Rádoby industriální společnosti, které špatně podřídily osobní nebo místní loajalitu loajalitě k systému, jsou obvykle velmi neefektivní. (Podívejte se na Latinskou Ameriku.) Vyspělá industriální společnost tak může tolerovat pouze ta malá společenství, která jsou vykastrována, ochočena a učiněna nástroji systému.**[7]**

53. Přelidnění, rychlé změny a rozpad společenství jsou všeobecně uznávány jako zdroje sociálních problémů. Domníváme se však, že nestačí k tomu, aby vysvětlily rozsah problémů, které dnes vidíme.

54. Několik předindustriálních měst bylo velmi velkých a přeplněných, a přesto se nezdá, že by jejich obyvatelé trpěli psychologickými problémy ve stejné míře jako moderní člověk. V Americe dnes stále existují

nepřelidněné venkovské oblasti a nacházíme v nich stejné problémy jako ve městech, i když na venkově bývají problémy méně akutní. Nezdá se tedy, že by přelidněnost byla rozhodujícím faktorem.

55. Na rostoucím okraji amerického pohraničí v 19. století mobilita obyvatelstva pravděpodobně rozbila rozšířené rodiny a malé sociální skupiny přinejmenším ve stejné míře, jako jsou rozbity dnes. Ve skutečnosti žilo mnoho nukleárních rodin dobrovolně v takové izolaci, že neměly žádné sousedy v okruhu několika mil a nepatřily vůbec k žádnému společenství, a přesto se nezdá, že by se u nich v důsledku toho objevily problémy.

56. Kromě toho byly změny v americké pohraniční společnosti velmi rychlé a hluboké. Člověk se mohl narodit a vyrůstat ve srubu, mimo dosah zákona a pořádku, a živit se převážně divokou zvěří; a než dospěl do vysokého věku, mohl pracovat v pravidelném zaměstnání a žít v uspořádaném společenství s účinně vymáhaným zákonem. Jednalo se o hlubší změnu, než k jaké obvykle dochází v životě moderního jedince, přesto se nezdá, že by vedla k psychickým problémům. Ve skutečnosti měla americká společnost 19. století

optimistický a sebevědomý tón, zcela odlišný od dnešní společnosti.**[8]**

57. Rozdíl je podle nás v tom, že moderní člověk má pocit (do značné míry oprávněný), že změna je mu vnucována, zatímco pohraničník 19. století měl pocit (rovněž do značné míry oprávněný), že změnu vytváří sám, na základě vlastní volby. Průkopník se tedy usadil na kousku půdy, který si sám vybral, a vlastním úsilím z něj vytvořil farmu. Tehdy mohla mít celá země jen pár set obyvatel a byla mnohem izolovanějším a samostatnějším útvarem, než je moderní kraj. Proto se pionýrský zemědělec podílel jako člen relativně malé skupiny na vytváření nového uspořádaného společenství. Lze sice pochybovat o tom, zda vytvoření tohoto společenství bylo zlepšením, ale v každém případě uspokojilo potřebu pionýra v mocenském procesu.

58. Bylo by možné uvést další příklady společností, v nichž docházelo k rychlým změnám a/nebo k nedostatku úzkých společenských vazeb, aniž by docházelo k tak masivnímu odklonu chování, jaký je patrný v dnešní industriální společnosti. Tvrdíme, že nejdůležitější příčinou sociálních a psychologických problémů v moderní společnosti je skutečnost, že lidé nemají

dostatečnou příležitost projít procesem moci normálním způsobem. Nechceme tvrdit, že moderní společnost je jediná, v níž je mocenský proces narušen. Pravděpodobně většina, ne-li všechny civilizované společnosti zasáhly do mocenského procesu ve větší či menší míře. V moderní industriální společnosti se však tento problém stal obzvláště palčivým. Levičáctví, přinejmenším ve své nedávné podobě (od poloviny do konce 20. století), je zčásti symptomem deprivace ve vztahu k mocenskému procesu.

Narušení mocenského procesu v moderní společnosti

59. Lidské pudy dělíme do tří skupin: (1) pudy, které lze uspokojit s minimálním úsilím; (2) pudy, které lze uspokojit, ale jen za cenu velkého úsilí; (3) pudy, které nelze dostatečně uspokojit bez ohledu na vynaložené úsilí. Mocenský proces je procesem uspokojování pohnutek druhé skupiny. Čím více pudů je ve třetí skupině, tím více je frustrace, hněvu, případně poraženectví, deprese atd.

60. V moderní industriální společnosti bývají přirozené lidské pudy vytlačovány do první a třetí skupiny a druhá skupina bývá stále více tvořena uměle vytvořenými pudy.

61. V primitivních společnostech patří fyzické potřeby obecně do skupiny 2: lze je získat, ale jen za cenu velkého úsilí. Moderní společnost má však tendenci zaručit fyzické potřeby každému**[9]** výměnou pouze za minimální úsilí, proto jsou fyzické potřeby posunuty do skupiny 1. (Může existovat neshoda o tom, zda úsilí potřebné k udržení zaměstnání je „minimální“; ale obvykle v zaměstnáních na nižší a střední úrovni je jakékoli úsilí vyžadováno pouze jako OBĚŤ. Sedíte nebo stojíte tam, kde vám řeknou, abyste seděli nebo stáli, a děláte to, co vám řeknou, tak, jak vám řeknou. Málokdy se musíte vážně namáhat a v každém případě nemáte v práci téměř žádnou samostatnost, takže potřeba mocenského procesu není dobře naplněna).

62. Sociální potřeby, jako je sex, láska a status, zůstávají v moderní společnosti často v závislosti na situaci jedince ve skupině 2.**[10]** Ale s výjimkou lidí, kteří mají obzvlášť silnou touhu po statusu, je úsilí potřebné k naplnění

sociálních pudů nedostatečné k tomu, aby dostatečně uspokojilo potřebu mocenského procesu.

63. Byly tedy vytvořeny určité umělé potřeby, které spadají do skupiny 2, a slouží tedy potřebě mocenského procesu. Byly vyvinuty reklamní a marketingové techniky, které v mnoha lidech vyvolávají pocit, že potřebují věci, po kterých jejich prarodiče nikdy netoužili, nebo se jim o nich ani nesnilo. Vydělat dostatek peněz na uspokojení těchto umělých potřeb vyžaduje vážné úsilí, proto spadají do skupiny 2. (Viz však odstavce 80-82.) Moderní člověk musí uspokojovat svou potřebu mocenského procesu z velké části prostřednictvím uspokojování umělých potřeb vytvořených reklamním a marketingovým průmyslem**[11]** a prostřednictvím náhradních činností.

64. Zdá se, že pro mnoho lidí, možná pro většinu, jsou tyto umělé formy mocenského procesu nedostatečné. Tématem, které se opakovaně objevuje v pracích sociálních kritiků druhé poloviny 20. století, je pocit bezúčelnosti, který postihuje mnoho lidí v moderní společnosti. (Tato bezúčelnost bývá často nazývána jinými jmény, například „anomie“ nebo „prázdnota střední třídy“.) Domníváme se, že takzvaná „krize

identity“ je ve skutečnosti hledáním smyslu pro poslání, často pro závazek k vhodné náhradní činnosti. Je možné, že existencialismus je z velké části reakcí na bezúčelnost moderního života.**[12]** V moderní společnosti je velmi rozšířené hledání „naplnění“. Domníváme se však, že většině lidí činnost, jejímž hlavním cílem je naplnění (tedy náhradní činnost), nepřináší zcela uspokojivé naplnění. Jinými slovy, plně neuspokojuje potřebu mocenského procesu. (Viz odstavec 41.) Tato potřeba může být plně uspokojena pouze prostřednictvím činností, které mají nějaký vnější cíl, jako jsou fyzické potřeby, sex, láska, status, pomsta atd.

65. Navíc tam, kde jsou cíle dosahovány prostřednictvím vydělávání peněz, stoupání po žebříčku postavení nebo fungování jako součást systému jiným způsobem, není většina lidí schopna své cíle sledovat AUTONOMNĚ. Většina pracovníků je zaměstnanci někoho jiného, a jak jsme zdůraznili v odstavci 61, musí trávit dny tím, že dělají to, co se jim řekne, a to způsobem, který se jim řekne. Dokonce i většina lidí, kteří podnikají sami na sebe, má jen omezenou autonomii. Drobní podnikatelé a živnostníci si chronicky stěžují, že mají svázané ruce nadměrnou státní regulací. Některé z těchto regulací jsou nepochybně zbytečné, ale z velké části jsou

vládní regulace nezbytnou a nevyhnutelnou součástí naší nesmírně složité společnosti. Velká část malých podniků dnes funguje na základě franšízového systému. Před několika lety se ve Wall Street Journal objevila zpráva, že mnoho společností poskytujících franšízy vyžaduje, aby uchazeči o franšízy absolvovali osobnostní test, který má za cíl VYLOUČIT ty, kdo mají kreativitu a iniciativu, protože takové osoby nejsou dostatečně poddajné, aby poslušně přistoupily na franšízový systém. To vylučuje z malého podnikání mnoho lidí, kteří nejvíce potřebují autonomii.

66. Lidé dnes žijí spíše díky tomu, co systém dělá PRO ně nebo JIM, než díky tomu, co dělají sami pro sebe. A to, co dělají pro sebe, se stále více děje podle pravidel stanovených systémem. Příležitosti bývají takové, jaké poskytuje systém, příležitosti je třeba využívat v souladu s pravidly a předpisy**[13]** a techniky předepsané odborníky je třeba dodržovat, má-li být možnost úspěchu.

67. Mocenský proces je tak v naší společnosti narušen nedostatkem skutečných cílů a nedostatkem autonomie při jejich dosahování. Je však narušen také kvůli těm lidským pudům, které spadají do skupiny 3: pudům,

které člověk nemůže adekvátně uspokojit bez ohledu na to, kolik úsilí vynakládá. Jedním z těchto pudů je potřeba bezpečí. Náš život závisí na rozhodnutích, která činí jiní lidé; nad těmito rozhodnutími nemáme žádnou kontrolu a lidi, kteří je činí, obvykle ani neznáme. („Žijeme ve světě, v němž důležitá rozhodnutí činí relativně málo lidí - možná 500 nebo 1 000.“ Philip B. Heymann z Harvard Law School, citovaný Anthonym Lewisem, New York Times, 21. dubna 1995). Naše životy závisí na tom, zda jsou řádně dodržovány bezpečnostní normy v jaderné elektrárně; na tom, kolik pesticidů se smí dostat do našich potravin nebo kolik znečištění do našeho ovzduší; na tom, jak šikovný (nebo neschopný) je náš lékař; to, zda ztratíme nebo získáme práci, může záviset na rozhodnutích vládních ekonomů nebo vedoucích pracovníků korporací atd. Většina jednotlivců není schopna se proti těmto hrozbám zabezpečit ve větší než velmi omezené míře. Jednotlivec hledající bezpečí je proto frustrován, což vede k pocitu bezmoci.

68. Lze namítnout, že primitivní člověk je fyzicky méně zabezpečený než moderní člověk, což dokazuje jeho kratší průměrná délka života; moderní člověk tedy trpí menší, nikoli větší mírou nejistoty, která je pro člověka normální. Psychická bezpečnost však úzce

nekoresponduje s bezpečností fyzickou. To, co nám dává pocit bezpečí, není ani tak objektivní jistota, jako spíše pocit důvěry ve vlastní schopnost postarat se o sebe. Primitivní člověk, ohrožený divokým zvířetem nebo hladem, může v sebeobraně bojovat nebo cestovat za potravou. V těchto snahách nemá jistotu úspěchu, ale v žádném případě není bezmocný vůči věcem, které ho ohrožují. Moderního člověka naproti tomu ohrožuje mnoho věcí, proti nimž je bezmocný; jaderné havárie, karcinogenní látky v potravinách, znečištění životního prostředí, války, zvyšující se daně, zásahy do jeho soukromí ze strany velkých organizací, celospolečenské nebo ekonomické jevy, které mohou narušit jeho způsob života.

69. Je pravda, že primitivní člověk je proti některým věcem, které ho ohrožují, bezmocný, například proti nemocem. Dokáže však riziko nemoci stoicky přijmout. Je to součást přirozenosti věcí, nikdo za to nemůže, pokud to není vina nějakého imaginárního, neosobního démona. Ale hrozby pro moderního člověka bývají spíše ZPŮSOBENÉ ČLOVĚKEM. Nejsou výsledkem náhody, ale jsou mu vnuceny jinými osobami, jejichž rozhodnutí on jako jedinec nemůže ovlivnit. V důsledku toho se cítí frustrovaný, ponížený a rozzlobený.

70. Primitivní člověk má tedy většinou svou bezpečnost ve vlastních rukou (buď jako jednotlivec, nebo jako člen MALÉ skupiny), zatímco bezpečnost moderního člověka je v rukou osob nebo organizací, které jsou mu příliš vzdálené nebo příliš velké na to, aby je mohl osobně ovlivnit. Snaha moderního člověka o bezpečí se tedy spíše řadí do skupin 1 a 3; v některých oblastech (jídlo, přístřeší atd.) je jeho bezpečí zajištěno za cenu jen triviálního úsilí, zatímco v jiných oblastech bezpečí dosáhnout NEMŮŽE. (Výše uvedené značně zjednodušuje skutečnou situaci, ale v hrubých rysech naznačuje, jak se stav moderního člověka liší od stavu člověka primitivního).

71. Lidé mají mnoho přechodných pudů nebo impulzů, které jsou v moderním životě nutně frustrovány, a proto spadají do skupiny 3. Člověk se může rozzlobit, ale moderní společnost nemůže dovolit boj. V mnoha situacích nedovoluje ani verbální agresi. Když člověk někam jede, může spěchat, nebo může mít náladu cestovat pomalu, ale většinou nemá jinou možnost než se pohybovat s proudem dopravy a řídit se dopravními signály. Člověk může chtít vykonávat svou práci jiným způsobem, ale obvykle může pracovat pouze podle pravidel stanovených zaměstnavatelem. I v mnoha dalších ohledech je moderní člověk spoután sítí pravidel

a předpisů (explicitních či implicitních), které frustrují mnohé jeho impulsy a narušují tak mocenský proces. Většiny těchto předpisů se nelze zbavit, protože jsou nezbytné pro fungování industriální společnosti.

72. Moderní společnost je v některých ohledech velmi tolerantní. Ve věcech, které nejsou důležité pro fungování systému, si obecně můžeme dělat, co se nám zlíbí. Můžeme věřit v jakékoliv náboženství (pokud nepodporuje chování, které je pro systém nebezpečné). Můžeme se vyspat s kýmkoli se nám zlíbí (pokud praktikujeme „bezpečný sex“). Můžeme dělat cokoli, co se nám líbí, pokud je to NEZÁVADNÉ. Ale ve všech DŮLEŽITÝCH věcech má systém stále větší tendenci naše chování regulovat.

73. Chování je regulováno nejen explicitními pravidly a nejen vládou. Kontrola je často prováděna prostřednictvím nepřímého nátlaku nebo psychologického nátlaku či manipulace, a to jinými organizacemi než vládou nebo systémem jako celkem. Většina velkých organizací používá k manipulaci s postoji nebo chováním veřejnosti určitou formu propagandy.**[14]** Propaganda se neomezuje pouze na „reklamy“ a inzeráty a někdy není ani vědomě zamýšlena

jako propaganda těmi, kdo ji vytvářejí. Mocnou formou propagandy je například obsah zábavních pořadů. Příklad nepřímého nátlaku: Neexistuje žádný zákon, který by říkal, že musíme každý den chodit do práce a plnit příkazy zaměstnavatele. Z právního hlediska nám nic nebrání v tom, abychom šli žít do divočiny jako primitivní lidé nebo abychom začali sami podnikat. V praxi však divoké přírody zbývá jen velmi málo a v ekonomice je místo jen pro omezený počet drobných podnikatelů. Proto většina z nás může přežít pouze jako zaměstnanec někoho jiného.

74. Domníváme se, že posedlost moderního člověka dlouhověkostí a snahou udržet si fyzickou vitalitu a sexuální přitažlivost až do vysokého věku je příznakem nenaplněnosti, která je důsledkem deprivace v oblasti mocenského procesu. Takovým symptomem je i „krize středního věku". Stejně jako nezájem o děti, který je v moderní společnosti poměrně běžný, ale v primitivních společnostech téměř neslýchaný.

75. V primitivních společnostech se život odehrává v několika fázích. Potřeby a cíle jedné etapy jsou naplněny, a proto není třeba se nijak zvlášť zdráhat přejít do další etapy. Mladý muž prochází mocenským procesem tak, že

se stává lovcem, loví nikoli pro sport nebo pro své naplnění, ale aby získal maso, které potřebuje k jídlu. (U mladých žen je tento proces složitější, s větším důrazem na společenskou moc; tím se zde nebudeme zabývat). Po úspěšném absolvování této fáze se mladý muž nezdráhá usadit se a věnovat se odpovědnosti za založení rodiny. (Naproti tomu někteří moderní lidé odkládají narození dětí na neurčito, protože jsou příliš zaneprázdněni hledáním jakéhosi „naplnění“. Navrhujeme, že naplněním, které potřebují, je přiměřená zkušenost s mocenským procesem - se skutečnými cíli namísto umělých cílů náhradních aktivit). Když primitivní člověk opět úspěšně vychoval své děti a prošel mocenským procesem tím, že jim poskytl fyzické potřeby, má pocit, že jeho práce je hotová, a je připraven přijmout stáří (pokud se ho dožije) a smrt. Na druhou stranu mnoho moderních lidí znepokojuje vyhlídka na fyzické chátrání a smrt, o čemž svědčí množství úsilí, které vynakládají na udržení své fyzické kondice, vzhledu a zdraví. Tvrdíme, že je to způsobeno nenaplněností vyplývající z toho, že své fyzické síly nikdy prakticky nevyužili, nikdy neprošli mocenským procesem, v němž by své tělo vážně používali. Není to primitivní člověk, který denně používal své tělo k praktickým účelům, kdo se obává

zhoršení stáří, ale moderní člověk, který nikdy neměl pro své tělo jiné praktické využití než chůzi od auta k domu. Právě člověk, jehož potřeba mocenského procesu byla během jeho života uspokojena, je nejlépe připraven přijmout jeho konec.

76. V reakci na argumenty této části někdo řekne: „Společnost musí najít způsob, jak dát lidem možnost projít mocenským procesem“. To nebude fungovat pro ty, kteří potřebují autonomii v mocenském procesu. Pro takové lidi je hodnota příležitosti zničena samotným faktem, že jim ji společnost dává. To, co potřebují, je najít nebo vytvořit si své vlastní příležitosti. Dokud jim systém jejich příležitosti DÁVÁ, stále je má na vodítku. Aby dosáhli samostatnosti, musí se z tohoto vodítka dostat.

Jak se někteří lidé přizpůsobují

77. Ne každý v industriálně-technologické společnosti trpí psychickými problémy. Někteří lidé dokonce tvrdí, že jsou se společností, jaká je, docela spokojeni. Nyní probereme některé z důvodů, proč se reakce lidí na moderní společnost tak výrazně liší.

78. Za prvé, nepochybně existují vrozené rozdíly v síle touhy po moci. Jedinci se slabou touhou po moci mohou mít relativně malou potřebu procházet mocenským procesem nebo alespoň relativně malou potřebu autonomie v mocenském procesu. Jedná se o poddajné typy, které by byly šťastné jako plantážníci na starém Jihu. (Tím se nechceme vysmívat „plantážním černokožcům“ starého Jihu. Ke cti jim slouží, že většina otroků NEBYLA se svým otroctvím spokojena. Posmíváme se lidem, kteří s otroctvím spokojeni JSOU.)

79. Někteří lidé mohou mít nějaký výjimečný pud, při jehož realizaci uspokojují svou potřebu mocenského procesu. Například ti, kteří mají neobyčejně silnou touhu po společenském postavení, mohou celý život šplhat po žebříčku postavení, aniž by je tato hra kdy omrzela.

80. Lidé se liší svou vnímavostí vůči reklamním a marketingovým technikám. Někteří lidé jsou tak náchylní, že i když vydělají spoustu peněz, nedokážou uspokojit svou neustálou touhu po nových nablýskaných hračkách, které jim marketingový průmysl věší před oči. Proto se vždy cítí finančně v těžké situaci, i když mají velké příjmy, a jejich choutky jsou frustrovány.

81. Někteří lidé jsou málo vnímaví k reklamním a marketingovým technikám. Jsou to lidé, kteří nemají zájem o peníze. Materiální získávání neslouží jejich potřebě mocenského procesu.

82. Lidé, kteří jsou středně vnímaví k reklamním a marketingovým technikám, jsou schopni vydělat dostatek peněz, aby uspokojili svou touhu po zboží a službách, ale jen za cenu velkého úsilí (přesčasy, druhé zaměstnání, povýšení atd.). Materiální akvizice tak slouží jejich potřebě mocenského procesu. Z toho však nutně nevyplývá, že jejich potřeba je plně uspokojena. Mohou mít nedostatečnou autonomii v mocenském procesu (jejich práce může spočívat v plnění příkazů) a některé jejich pohnutky mohou být frustrovány (např. bezpečnost, agresivita). (V odstavcích 80-82 jsme se provinili přílišným zjednodušením, protože jsme předpokládali, že touha po materiálním získání je výhradně výtvorem reklamního a marketingového průmyslu. Tak jednoduché to samozřejmě není.)**[11]**

83. Někteří lidé částečně uspokojují svou potřebu moci tím, že se identifikují s mocnou organizací nebo masovým hnutím. Jedinec, kterému chybí cíle nebo moc, se připojí k hnutí nebo organizaci, přijme její cíle za své a pak

pracuje na dosažení těchto cílů. Když je některých cílů dosaženo, jedinec, i když jeho osobní úsilí sehrálo při dosahování cílů jen nevýznamnou roli, má (díky svému ztotožnění s hnutím nebo organizací) pocit, jako by prošel mocenským procesem. Tohoto jevu využívali fašisté, nacisté a komunisté. Naše společnost ho využívá také, i když méně hrubě. Příkladem může být např: Manuel Noriega dráždil USA (cíl: potrestat Noriegu). USA napadly Panamu (úsilí) a Noriegu potrestaly (dosažení cíle). USA prošly mocenským procesem a mnoho Američanů díky své identifikaci s USA prožívalo mocenský proces zástupně. Odtud pramení široký veřejný souhlas s panamskou invazí; lidem dávala pocit moci.**[15]** Stejný jev vidíme u armád, korporací, politických stran, humanitárních organizací, náboženských nebo ideologických hnutí. Zejména levicová hnutí mají tendenci přitahovat lidi, kteří se snaží uspokojit svou potřebu moci. Pro většinu lidí však identifikace s velkou organizací nebo masovým hnutím potřebu moci plně neuspokojuje.

84. Dalším způsobem, jak lidé uspokojují svou potřebu mocenského procesu, jsou náhradní aktivity. Jak jsme vysvětlili v odstavcích 38-40, náhradní aktivita je činnost, která směřuje k umělému cíli, o který jedinec usiluje kvůli

„naplnění“, které mu přináší sledování cíle, nikoli proto, že by potřeboval dosáhnout cíle samotného. Například neexistuje žádný praktický motiv pro budování obrovských svalů, trefování malého bílého míčku do jamky nebo získání kompletní série poštovních známek. Přesto se mnoho lidí v naší společnosti s vášní věnuje kulturistice, golfu nebo sbírání známek. Někteří lidé jsou více „zaměřeni na druhé“ než jiní, a proto budou ochotněji přikládat důležitost nějaké náhradní aktivitě jen proto, že ji lidé v jejich okolí považují za důležitou nebo že jim společnost říká, že je důležitá. Proto se někteří lidé velmi vážně zabývají v podstatě triviálními činnostmi, jako je sport, karty, šachy nebo tajuplné vědecké snahy, zatímco jiní, kteří jsou více jasnozřiví, tyto věci nikdy nepovažují za nic jiného než za náhradní aktivity, jimiž jsou, a tudíž jim nikdy nepřikládají dostatečnou důležitost, aby tímto způsobem uspokojili svou potřebu mocenského procesu. Zbývá jen upozornit, že v mnoha případech je způsob obživy člověka také náhradní aktivitou. Nikoliv však ČISTĚ náhradní aktivitou, neboť součástí motivu této činnosti je získání hmotných potřeb a (u některých lidí) společenského postavení a luxusu, které jim reklama nutí. Mnoho lidí však do své práce vkládá mnohem více úsilí, než je nutné k získání peněz a

postavení, které potřebují, a toto dodatečné úsilí představuje náhradní aktivitu. Toto dodatečné úsilí spolu s emocionálními investicemi, které ho doprovázejí, je jednou z nejsilnějších sil působících směrem k neustálému rozvoji a zdokonalování systému, což má negativní důsledky pro svobodu jednotlivce. (Viz odstavec 131.) Zejména pro nejtvořivější vědce a inženýry bývá práce do značné míry náhradní aktivitou. Tento bod je natolik důležitý, že si zaslouží samostatnou diskusi, které se budeme věnovat za chvíli (odstavce 87-92).

85. V této části jsme si vysvětlili, jak mnoho lidí v moderní společnosti uspokojuje svou potřebu mocenského procesu ve větší či menší míře. Domníváme se však, že pro většinu lidí není potřeba mocenského procesu plně uspokojena. Především ti, kteří mají neukojitelnou touhu po postavení nebo se pevně „zaseknou“ na nějaké náhradní aktivitě či se dostatečně silně identifikují s nějakým hnutím či organizací, aby tímto způsobem uspokojovali svou potřebu moci, jsou výjimečné osobnosti. Jiné plně neuspokojují náhradní aktivity ani identifikace s nějakou organizací. (Viz odstavce 41, 64.) Na druhém místě je přílišná kontrola vnucovaná systémem prostřednictvím explicitní regulace nebo socializace, což vede k nedostatku autonomie a k

frustraci v důsledku nemožnosti dosáhnout určitých cílů a nutnosti omezovat příliš mnoho impulzů.

86. Ale i kdyby byla většina lidí v industriálně-technologické společnosti dobře uspokojena, stále bychom byli proti této formě společnosti, protože (mimo jiné) považujeme za ponižující naplňovat svou potřebu mocenského procesu prostřednictvím náhradních aktivit nebo prostřednictvím identifikace s organizací, a nikoli prostřednictvím sledování skutečných cílů.

Pohnutky vědců

87. Nejdůležitějšími příklady náhradních činností jsou věda a technika. Někteří vědci tvrdí, že jsou motivováni „zvědavostí“ nebo touhou „prospět lidstvu“. Je však snadné vidět, že ani jedno z toho nemůže být hlavním motivem většiny vědců. Pokud jde o „zvědavost“, je tato představa jednoduše absurdní. Většina vědců pracuje na vysoce specializovaných problémech, které nejsou předmětem žádné běžné zvědavosti. Je například astronom, matematik nebo entomolog zvědavý na vlastnosti izopropyltrimethylmethanu? Samozřejmě že ne. Na takovou věc je zvědavý pouze chemik, a ten je na ni zvědavý pouze proto, že chemie je jeho náhradní

činností. Je chemik zvědavý na vhodné zařazení nového druhu brouka? Ne. taková otázka zajímá pouze entomologa a toho zajímá pouze proto, že entomologie je jeho náhradní aktivita. Kdyby se chemik a entomolog museli vážně namáhat, aby získali fyzické nezbytnosti, a kdyby toto úsilí uplatnilo jejich schopnosti zajímavým způsobem, ale v nějakém nevědeckém snažení, pak by jim byl isopropyltrimethylmethan nebo klasifikace brouků ukradená. Předpokládejme, že nedostatek prostředků na postgraduální vzdělávání vedl chemika k tomu, že se místo chemika stal pojišťovacím makléřem. V takovém případě by se velmi zajímal o pojišťovnictví, ale isopropyltrimethylmethan by ho vůbec nezajímal. V každém případě není normální, aby se do uspokojení pouhé zvědavosti vkládalo tolik času a úsilí, kolik vědci věnují své práci. Vysvětlení motivu vědců „zvědavostí“ prostě neobstojí.

88. Vysvětlení „prospěch lidstva“ nefunguje o nic lépe. Některé vědecké práce nemají žádný myslitelný vztah k prospěchu lidského pokolení - například většina archeologie nebo srovnávací jazykovědy. Některé jiné oblasti vědy představují zjevně nebezpečné možnosti. Přesto se vědci v těchto oblastech věnují své práci stejně nadšeně jako ti, kteří vyvíjejí vakcíny nebo zkoumají

znečištění ovzduší. Vezměme si případ doktora Edwarda Tellera, který byl zjevně emocionálně angažován v propagaci jaderných elektráren. Vyplývala tato angažovanost z touhy prospět lidstvu? Pokud ano, proč se Dr. Teller emotivně nezapojil do jiných „humanitárních“ záležitostí? Pokud byl takovým lidumilem, proč potom pomáhal vyvíjet vodíkovou bombu? Stejně jako u mnoha jiných vědeckých úspěchů je velmi diskutabilní, zda jaderné elektrárny skutečně lidstvu prospívají. Převáží levná elektřina nad hromadícím se odpadem a rizikem havárií? Dr. Teller viděl jen jednu stranu této otázky. Je zřejmé, že jeho citová angažovanost v oblasti jaderné energie nevyplývala z touhy „prospět lidstvu“, ale z osobního uspokojení, které mu přinášela jeho práce a vidina jejího praktického využití.

89. Totéž platí pro vědce obecně. Až na možné vzácné výjimky není jejich motivem zvědavost ani touha prospět lidstvu, ale potřeba projít mocenským procesem: mít cíl (vědecký problém k řešení), vyvinout úsilí (výzkum) a dosáhnout cíle (vyřešení problému). Věda je náhradní aktivita, protože vědci pracují především pro uspokojení, které jim přináší samotná práce.

90. Tak jednoduché to samozřejmě není. U mnoha vědců hrají roli i jiné motivy. Například peníze a status. Někteří vědci mohou být osoby, které mají neukojitelnou touhu po statusu (viz odstavec 79), a to jim může poskytovat velkou část motivace pro jejich práci. Není pochyb o tom, že většina vědců, stejně jako většina běžné populace, více či méně podléhá reklamním a marketingovým technikám a potřebuje peníze, aby uspokojila svou touhu po zboží a službách. Věda tedy není ČISTÁ náhradní aktivita. Z velké části však náhradní aktivitou je.

91. Také věda a technika představují mocné masové hnutí a mnoho vědců uspokojuje svou potřebu moci prostřednictvím identifikace s tímto masovým hnutím. (Viz odstavec 83.)

92. Věda tak slepě kráčí vpřed, bez ohledu na skutečné blaho lidstva nebo jakéhokoli jiného měřítka, poslušná pouze psychologických potřeb vědců a vládních úředníků a vedoucích pracovníků korporací, kteří poskytují finanční prostředky na výzkum.

Povaha svobody

93. Budeme tvrdit, že industriálně-technologickou společnost nelze reformovat tak, aby se zabránilo postupnému zužování sféry lidské svobody. Protože však „svoboda“ je slovo, které lze vykládat mnoha způsoby, musíme si nejprve ujasnit, o jaký druh svobody nám jde.

94. Pod pojmem „svoboda“ rozumíme možnost procházet mocenským procesem se skutečnými cíli, nikoli umělými cíli náhradních aktivit, a bez zásahů, manipulace či dohledu ze strany kohokoli, zejména ze strany jakékoli velké organizace. Svoboda znamená mít pod kontrolou (ať už jako jednotlivec, nebo jako člen MALÉ skupiny) otázky života a smrti své existence: jídlo, oblečení, přístřeší a obranu proti jakýmkoli hrozbám, které se mohou vyskytovat v jeho okolí. Svoboda znamená mít moc; ne moc ovládat jiné lidi, ale moc ovládat okolnosti vlastního života. Člověk nemá svobodu, pokud nad ním má moc někdo jiný (zejména velká organizace), bez ohledu na to, jak benevolentně, tolerantně a shovívavě tuto moc vykonává. Je důležité nezaměňovat svobodu s pouhou permisivitou (viz bod 72).

95. Říká se, že žijeme ve svobodné společnosti, protože máme určitý počet ústavně zaručených práv. Ta však nejsou tak důležitá, jak se zdá. Míra osobní svobody, která ve společnosti existuje, je dána spíše ekonomickou a technologickou strukturou společnosti než jejími zákony nebo formou vlády.[**16]** Většina indiánských národů Nové Anglie byla monarchiemi a mnohá města italské renesance byla ovládána diktátory. Při čtení o těchto společnostech však člověk nabývá dojmu, že umožňovaly mnohem větší osobní svobodu než naše společnost. Částečně to bylo proto, že jim chyběly účinné mechanismy k prosazování vůle vládce: Neexistovaly moderní, dobře organizované policejní síly, rychlá komunikace na dálku, sledovací kamery, spisy s informacemi o životě průměrných občanů. Proto bylo poměrně snadné vyhnout se kontrole.

96. Pokud jde o naše ústavní práva, vezměme si například právo na svobodu tisku. Rozhodně nemáme v úmyslu toto právo srážet; je to velmi důležitý nástroj pro omezení koncentrace politické moci a pro udržení těch, kteří politickou moc mají, na uzdě tím, že se veřejně odhalí jakékoli jejich špatné chování. Ale svoboda tisku je pro průměrného občana jako jednotlivce velmi málo užitečná. Masmédia jsou většinou pod kontrolou velkých

organizací, které jsou začleněny do systému. Každý, kdo má trochu peněz, si může nechat něco vytisknout nebo to může šířit na internetu či jiným podobným způsobem, ale to, co má na srdci, bude zahlceno obrovským objemem materiálů vydávaných médii, tudíž to nebude mít žádný praktický účinek. Zapůsobit na společnost slovy je tedy pro většinu jednotlivců a malých skupin téměř nemožné. Vezměme si například nás. Kdybychom se nikdy nedopustili ničeho násilného a předložili současné spisy nakladatelství, pravděpodobně by nebyly přijaty. Kdyby byly přijaty a vydány, pravděpodobně by nepřilákaly mnoho čtenářů, protože je zábavnější sledovat zábavu, kterou vydávají média, než číst střízlivou esej. I kdyby tyto texty měly mnoho čtenářů, většina z nich by brzy zapomněla, co četla, protože by jejich mysl zaplavila masa materiálu, kterému je média vystavují. Abychom naše poselství dostali před veřejnost s nějakou šancí udělat trvalý dojem, museli jsme lidi zabíjet.

97. Ústavní práva jsou do určité míry užitečná, ale neslouží k tomu, aby zaručila mnohem více než to, co lze nazvat buržoazním pojetím svobody. Podle buržoazního pojetí je „svobodný“ člověk v podstatě součástí společenského stroje a má jen určitý soubor předepsaných a vymezených svobod; svobod, které mají

sloužit více potřebám společenského stroje než potřebám jednotlivce. Buržoazní „svobodný“ člověk má tedy ekonomickou svobodu, protože ta podporuje růst a pokrok; má svobodu tisku, protože veřejná kritika omezuje špatné chování politických vůdců; má právo na spravedlivý proces, protože uvěznění z rozmaru mocných by bylo pro systém špatné. Takový byl zjevně postoj Simona Bolívara. Podle něj si lidé zasloužili svobodu pouze tehdy, pokud ji využívali k podpoře pokroku (pokroku v pojetí buržoazie). Podobný pohled na svobodu jako na pouhý prostředek ke kolektivním cílům zastávali i další buržoazní myslitelé. Chester C. Tan, Chinese Political Thought in the Twentieth Century, strana 202, vysvětluje filozofii vůdce Kuomintangu Hu Han-Mina: "Jednotlivci jsou přiznána práva, protože je členem společenství a jeho život ve společenství tato práva vyžaduje. Společenstvím Hu myslel celou společnost nebo národ". A na straně 259 Tan uvádí, že podle Carsuna Changa (Čang Čchun-maje, šéfa Státní socialistické strany v Číně) musela být svoboda využívána v zájmu státu a národa jako celku. Ale jakou má člověk svobodu, když ji může využívat jen tak, jak mu předepíše někdo jiný? Pojetí svobody podle nás není pojetím Bolívara, Chu, Čanga nebo jiných buržoazních

teoretiků. Problém takových teoretiků spočívá v tom, že si z rozvoje a aplikace sociálních teorií udělali náhradní aktivitu. V důsledku toho jsou tyto teorie vytvořeny tak, aby sloužily spíše potřebám teoretiků než potřebám lidí, kteří mají tu smůlu, že žijí ve společnosti, jíž jsou tyto teorie vnucovány.

98. V této části je třeba uvést ještě jednu poznámku: Nemělo by se předpokládat, že člověk má dostatek svobody jen proto, že ŘÍKÁ, že jí má dostatek. Svoboda je částečně omezena psychologickými kontrolami, kterých si lidé nejsou vědomi, a navíc se představy mnoha lidí o tom, co představuje svobodu, řídí spíše společenskými konvencemi než jejich skutečnými potřebami. Například je pravděpodobné, že mnoho levičáků přesocializovaného typu by řeklo, že většina lidí, včetně jich samotných, je socializována spíše příliš málo než příliš, nicméně přesocializovaný levičák platí za svou vysokou míru socializace vysokou psychologickou cenu.

Některé principy dějin

99. Představte si historii jako součet dvou složek: nevyzpytatelné složky, která se skládá z nepředvídatelných událostí, jež nemají žádný zřetelný

vzorec, a pravidelné složky, která se skládá z dlouhodobých historických trendů. Zde se zabýváme dlouhodobými trendy.

100. PRVNÍ PRINCIP. Pokud dojde k MALÉ změně, která ovlivní dlouhodobý historický trend, pak bude účinek této změny téměř vždy přechodný - trend se brzy vrátí do původního stavu. (Příklad: Reformní hnutí, jehož cílem je vyčistit společnost od politické korupce, má zřídkakdy více než krátkodobý účinek; dříve či později reformátoři poleví a korupce se opět vplíží. Úroveň politické korupce v dané společnosti má tendenci zůstávat konstantní nebo se s vývojem společnosti mění jen pomalu. Za normálních okolností bude politická očista trvalá pouze tehdy, bude-li doprovázena rozsáhlými společenskými změnami; MALÁ změna ve společnosti nebude stačit.) Pokud se malá změna dlouhodobého historického trendu jeví jako trvalá, je to jen proto, že tato změna působí ve směru, kterým se trend již pohybuje, takže trend není změněn, ale pouze posunut o krok vpřed.

101. První zásada je téměř tautologií. Pokud by trend nebyl stabilní s ohledem na malé změny, putoval by spíše náhodně, než aby sledoval určitý směr; jinými slovy, vůbec by se nejednalo o dlouhodobý trend.

102. DRUHÝ PRINCIP. Pokud je provedena změna, která je dostatečně velká na to, aby trvale změnila dlouhodobý historický trend, pak změní společnost jako celek. Jinými slovy, společnost je systém, v němž jsou všechny části vzájemně propojeny, a nelze trvale změnit žádnou důležitou část, aniž by se změnily i všechny ostatní části.

103. TŘETÍ ZÁSADA. Pokud je provedena změna, která je natolik rozsáhlá, že trvale změní dlouhodobý trend, pak důsledky pro společnost jako celek nelze předem předvídat. (Ledaže by stejnou změnou prošly různé jiné společnosti a všechny pocítily stejné důsledky; v takovém případě lze na základě empirie předpovědět, že jiná společnost, která projde stejnou změnou, pravděpodobně pocítí podobné důsledky.)

104. ČTVRTÁ ZÁSADA. Nový typ společnosti nelze navrhnout na papíře. To znamená, že nelze předem naplánovat novou formu společnosti, pak ji založit a očekávat, že bude fungovat tak, jak byla navržena.

105. Třetí a čtvrtý princip vyplývají ze složitosti lidských společností. Změna v lidském chování ovlivní ekonomiku společnosti a její fyzické prostředí; ekonomika ovlivní životní prostředí a naopak a změny v ekonomice a životním prostředí ovlivní lidské chování

složitým, nepředvídatelným způsobem; a tak dále. Síť příčin a následků je příliš složitá na to, aby ji bylo možné rozplést a pochopit.

106. PÁTÁ ZÁSADA. Lidé si vědomě a racionálně nevybírají podobu své společnosti. Společnosti se vyvíjejí prostřednictvím procesů sociální evoluce, které nejsou pod racionální lidskou kontrolou.

107. Pátý princip je důsledkem ostatních čtyř.

108. Pro ilustraci: Podle prvního principu obecně platí, že pokus o společenskou reformu buď působí ve směru, kterým se společnost tak jako tak vyvíjí (takže pouze urychluje změnu, která by nastala tak jako tak), nebo má pouze přechodný účinek, takže společnost brzy sklouzne zpět do starých kolejí. Pro trvalou změnu směru vývoje jakéhokoli důležitého aspektu společnosti je reforma nedostatečná a je nutná revoluce. (Revoluce nemusí nutně znamenat ozbrojené povstání nebo svržení vlády.) Podle druhého principu revoluce nikdy nemění pouze jeden aspekt společnosti, mění celou společnost; a podle třetího principu dochází ke změnám, které revolucionáři nikdy neočekávali ani si je nepřáli. Podle čtvrtého principu, když revolucionáři nebo utopisté založí nový typ společnosti, nikdy to nefunguje podle plánu.

109. Americká revoluce neposkytuje protipříklad. Americká „revoluce“ nebyla revolucí v našem slova smyslu, ale válkou za nezávislost, po níž následovala poměrně rozsáhlá politická reforma. Otcové zakladatelé nezměnili směr vývoje americké společnosti a ani o to neusilovali. Pouze osvobodili vývoj americké společnosti od zpomalujícího účinku britské nadvlády. Jejich politická reforma nezměnila žádný základní trend, pouze posunula americkou politickou kulturu v jejím přirozeném směru vývoje. Britská společnost, jejíž byla americká společnost odnoží, se již dlouho ubírala směrem k zastupitelské demokracii. Již před válkou za nezávislost uplatňovali Američané v koloniálních shromážděních značnou míru zastupitelské demokracie. Politický systém zavedený ústavou byl vytvořen podle vzoru britského systému a koloniálních shromáždění. Jistě s velkými změnami - není pochyb o tom, že Otcové zakladatelé učinili velmi důležitý krok. Byl to však krok na cestě, kterou se anglicky mluvící svět již ubíral. Důkazem je, že Británie a všechny její kolonie, které byly osídleny převážně lidmi britského původu, skončily se systémy zastupitelské demokracie v podstatě podobnými těm americkým. Kdyby Otcové zakladatelé ztratili odvahu a odmítli podepsat Deklaraci nezávislosti, náš dnešní

způsob života by se výrazně nelišil. Možná bychom měli poněkud těsnější vazby na Británii a místo Kongresu a prezidenta bychom měli parlament a premiéra. To ale není nic hrozného. Americká revoluce tedy neposkytuje protipříklad pro naše zásady, ale jejich dobrou ilustraci.

110. Přesto je třeba při uplatňování těchto zásad používat zdravý rozum. Jsou vyjádřeny nepřesným jazykem, který umožňuje volný výklad, a lze z nich nalézt výjimky. Proto tyto zásady nepředkládáme jako nedotknutelné zákony, ale jako pravidla či návody k přemýšlení, které mohou poskytnout částečný protijed proti naivním představám o budoucnosti společnosti. Tyto zásady bychom měli mít neustále na paměti a kdykoli dojdeme k závěru, který je s nimi v rozporu, měli bychom své myšlení pečlivě přehodnotit a závěr zachovat pouze tehdy, máme-li pro to dobré a pádné důvody.

Industriálně-technologickou společnost nelze reformovat

111. The foregoing principles help to show how hopelessly difficult it would be to reform the industrial system in such a way as to prevent it from progressively

narrowing our sphere of freedom. There has been a consistent tendency, going back at least to the Industrial Revolution, for technology to strengthen the system at a high cost in individual freedom and local autonomy. Hence any change designed to protect freedom from technology would be contrary to a fundamental trend in the development of our society. Consequently, such a change either would be a transitory one-soon swamped by the tide of history—or, if large enough to be permanent, would alter the nature of our whole society. This by the first and second principles. Moreover, since society would be altered in a way that could not be predicted in advance (third principle) there would be great risk. Changes large enough to make a lasting difference in favor of freedom would not be initiated because it would be realized that they would gravely disrupt the system. So any attempts at reform would be too timid to be effective. Even if changes large enough to make a lasting difference were initiated, they would be retracted when their disruptive effects became apparent. Thus, permanent changes in favor of freedom could be brought about only by persons prepared to accept radical, dangerous and unpredictable alteration of the entire system. In other words by revolutionaries, not reformers.

112. People anxious to rescue freedom without sacrificing the supposed benefits of technology will suggest naive schemes for some new form of society that would reconcile freedom with technology. Apart from the fact that people who make such suggestions seldom propose any practical means by which the new form of society could be set up in the first place, it follows from the fourth principle that even if the new form of society could be once established, it either would collapse or would give results very different from those expected.

113. So even on very general grounds it seems highly improbable that any way of changing society could be found that would reconcile freedom with modern technology. In the next few sections we will give more specific reasons for concluding that freedom and technological progress are incompatible.

Omezení svobody je v industriální společnosti nevyhnutelné

114. Jak bylo vysvětleno v odstavcích 65-67, 70-73, moderní člověk je spoután sítí pravidel a předpisů a jeho osud závisí na jednání osob, které jsou mu vzdálené a

jejichž rozhodnutí nemůže ovlivnit. To není náhoda ani důsledek svévole arogantních byrokratů. Je to nezbytné a nevyhnutelné v každé technologicky vyspělé společnosti. Systém MUSÍ přísně regulovat lidské chování, aby mohl fungovat. V práci musí lidé dělat to, co se jim řekne, kdy se jim to řekne, a způsobem, který se jim řekne, jinak by se výroba dostala do chaosu. Byrokracie MUSÍ být řízena podle pevných pravidel. Umožnit byrokratům na nižších úrovních jakoukoli podstatnou osobní rozvahu by narušilo systém a vedlo by k obvinění z nespravedlnosti kvůli rozdílům ve způsobu, jakým jednotliví byrokraté uplatňují svou rozvahu. Je pravda, že některá omezení naší svobody by mohla být odstraněna, ale VŠEOBECNĚ řečeno je regulace našich životů velkými organizacemi nezbytná pro fungování industriálně-technologické společnosti. Výsledkem je pocit bezmoci na straně průměrného člověka. Může se však stát, že formální regulace budou mít stále větší tendenci být nahrazovány psychologickými nástroji, které nás nutí dělat to, co po nás systém vyžaduje. (Propaganda**[14]**, výchovné techniky, programy „duševního zdraví“ apod.)

115. Systém MUSÍ lidi nutit k chování, které je stále vzdálenější přirozenému vzorci lidského chování. Systém například potřebuje vědce, matematiky a inženýry. Bez

nich nemůže fungovat. Proto je na děti vyvíjen silný tlak, aby v těchto oborech vynikaly. Pro dospívajícího člověka není přirozené, aby většinu času trávil sezením u stolu pohlcen studiem. Normální dospívající člověk chce trávit svůj čas v aktivním kontaktu s reálným světem. U primitivních národů bývají věci, ke kterým jsou děti vedeny, v rozumném souladu s přirozenými lidskými pudy. Například u amerických indiánů byli chlapci cvičeni v aktivních činnostech v přírodě - přesně v tom, co mají chlapci rádi. V naší společnosti jsou však děti tlačeny ke studiu technických oborů, které většina z nich dělá nerada.

116. Kvůli neustálému tlaku, který systém vyvíjí na úpravu lidského chování, postupně narůstá počet lidí, kteří se nedokážou nebo nechtějí přizpůsobit požadavkům společnosti: pijavice na sociálních dávkách, členové mládežnických gangů, sektáři, protivládní rebelové, radikální ekologičtí sabotéři, záškoláci a odpůrci různého druhu.

117. V každé technologicky vyspělé společnosti MUSÍ osud jednotlivce záviset na rozhodnutích, která on osobně nemůže do značné míry ovlivnit. Technologickou společnost nelze rozdělit na malá autonomní

společenství, protože výroba závisí na spolupráci velmi velkého počtu lidí a strojů. Taková společnost MUSÍ být vysoce organizovaná a MUSÍ se v ní přijímat rozhodnutí, která ovlivňují velmi velké množství lidí. Když se nějaké rozhodnutí týká například milionu lidí, pak každý z dotčených jednotlivců má v průměru pouze miliontinový podíl na přijetí rozhodnutí. V praxi se obvykle děje to, že rozhodnutí přijímají státní úředníci nebo vedoucí pracovníci korporací, případně techničtí specialisté, ale i když o rozhodnutí hlasuje veřejnost, počet hlasujících je obvykle příliš velký na to, aby hlas každého jednotlivce byl významný.**[17]** Většina jednotlivců tak není schopna měřitelně ovlivnit zásadní rozhodnutí, která ovlivňují jejich životy. V technologicky vyspělé společnosti neexistuje žádný myslitelný způsob, jak to napravit. Systém se snaží tento problém „vyřešit“ pomocí propagandy, aby lidé CHTĚLI rozhodnutí, která byla učiněna za ně, ale i kdyby se toto „řešení“ zcela podařilo, aby se lidé cítili lépe, bylo by to ponižující.

118. Konzervativci a někteří další prosazují větší „lokální autonomii“. Místní komunity kdysi měly autonomii, ale tato autonomie je stále méně možná, protože místní komunity jsou stále více provázány s velkými systémy, jako jsou veřejné služby, počítačové sítě, dálniční

systémy, masová komunikační média a moderní systém zdravotní péče, a jsou na nich závislé. Proti autonomii působí také skutečnost, že technologie aplikovaná na jednom místě často ovlivňuje lidi na jiných místech, která jsou od něj vzdálená. Použití pesticidů nebo chemikálií v blízkosti potoka tak může kontaminovat vodní zdroje stovky kilometrů po proudu a skleníkový efekt ovlivňuje celý svět.

119. Systém neexistuje a nemůže existovat proto, aby uspokojoval lidské potřeby. Místo toho je to lidské chování, které musí být upraveno tak, aby vyhovovalo potřebám systému. To nemá nic společného s politickou nebo sociální ideologií, která může předstírat, že řídí technologický systém. Není to vina kapitalismu ani socialismu. Je to vina technologie, protože systém se neřídí ideologií, ale technickou nutností.**[18]** Systém samozřejmě uspokojuje mnohé lidské potřeby, ale obecně vzato to dělá jen do té míry, do jaké je to pro systém výhodné. Prvořadé jsou potřeby systému, nikoli potřeby člověka. Systém například poskytuje lidem jídlo, protože by nemohl fungovat, kdyby všichni hladověli; stará se o psychologické potřeby lidí, kdykoli to může VHODNĚ udělat, protože by nemohl fungovat, kdyby příliš mnoho lidí propadlo depresi nebo se vzbouřilo. Systém však z

dobrých, pevných a praktických důvodů musí na lidi vyvíjet neustálý tlak, aby své chování přizpůsobili potřebám systému. Hromadí se příliš mnoho odpadu? Vláda, média, vzdělávací systém, ekologové, všichni nás zaplavují masou propagandy o recyklaci. Potřebujete více technického personálu? Sbor hlasů nabádá děti ke studiu přírodních věd. Nikdo se nepozastavuje nad tím, zda není nehumánní nutit dospívající, aby trávili většinu času studiem předmětů, které většina z nich nesnáší. Když jsou kvalifikovaní pracovníci kvůli technickému pokroku vyřazeni z práce a musí se podrobit „rekvalifikaci“, nikdo se neptá, zda není ponižující, když jsou takto tlačeni. Považuje se prostě za samozřejmé, že se každý musí podřídit technické nutnosti. A to z dobrého důvodu: kdyby se lidské potřeby upřednostňovaly před technickými, nastaly by ekonomické problémy, nezaměstnanost, nouze nebo ještě něco horšího. Pojem „duševní zdraví“ je v naší společnosti do značné míry definován tím, do jaké míry se jedinec chová v souladu s potřebami systému a zda tak činí, aniž by vykazoval známky stresu.

120. Snahy o vytvoření prostoru pro smysluplnost a autonomii v rámci systému nejsou lepší než vtip. Například jedna společnost namísto toho, aby každý ze

svých zaměstnanců sestavil pouze jednu část katalogu, nechala každého z nich sestavit celý katalog, a to jim mělo dát pocit cílevědomosti a úspěchu. Některé firmy se snažily dát svým zaměstnancům větší autonomii v jejich práci, ale z praktických důvodů to obvykle lze udělat jen ve velmi omezené míře a v každém případě se zaměstnancům nikdy nedává autonomie, pokud jde o konečné cíle - jejich „autonomní" úsilí nikdy nemůže směřovat k cílům, které si osobně zvolí, ale pouze k cílům zaměstnavatele, jako je přežití a růst firmy. Každá společnost by brzy zkrachovala, kdyby svým zaměstnancům dovolila jednat jinak. Stejně tak v jakémkoli podniku v rámci socialistického systému musí pracovníci směřovat své úsilí k cílům podniku, jinak podnik nebude sloužit svému účelu jako součást systému. Opět platí, že z čistě technických důvodů není možné, aby většina jednotlivců nebo malých skupin měla v industriální společnosti velkou autonomii. I majitel malého podniku má běžně jen omezenou autonomii. Kromě nutnosti státní regulace ho omezuje i skutečnost, že se musí začlenit do ekonomického systému a přizpůsobit se jeho požadavkům. Například když někdo vyvine novou technologii, musí ji malý podnikatel často

používat, ať chce, nebo nechce, aby zůstal konkurenceschopný.

„Špatné“ části technologie nelze odloučit od „dobrých“ částí

121. Dalším důvodem, proč nelze industriální společnost přetvořit ve prospěch svobody, je skutečnost, že moderní technologie je jednotný systém, v němž jsou všechny části na sobě závislé. Nelze se zbavit „špatných“ částí technologie a ponechat si pouze ty „dobré“. Vezměme si například moderní medicínu. Pokrok v lékařské vědě závisí na pokroku v chemii, fyzice, biologii, informatice a dalších oborech. Pokročilé lékařské postupy vyžadují drahé a technicky vyspělé vybavení, které může zpřístupnit pouze technologicky pokroková a ekonomicky bohatá společnost. Je zřejmé, že bez celého technologického systému a všeho, co s ním souvisí, nelze v medicíně dosáhnout velkého pokroku.

122. I kdyby se lékařský pokrok udržel bez zbytku technologického systému, sám o sobě by přinesl jisté zlo. Předpokládejme například, že bude objeven lék na cukrovku. Lidé s genetickým sklonem k cukrovce pak

budou moci přežívat a rozmnožovat se stejně dobře jako kdokoli jiný. Přírodní selekce proti genům pro cukrovku ustane a takové geny se rozšíří v celé populaci. (K tomu možná do jisté míry dochází již nyní, protože cukrovku sice nelze vyléčit, ale lze ji kontrolovat pomocí inzulínu.) Totéž se stane s mnoha dalšími nemocemi, náchylnost k nimž je ovlivněna genetickými faktory (např. rakovina u dětí), což povede k masivní genetické degradaci populace. Jediným řešením bude nějaký eugenický program nebo rozsáhlé genetické inženýrství lidských bytostí, takže člověk v budoucnu již nebude výtvorem přírody, náhody nebo Boha (v závislosti na vašich náboženských či filozofických názorech), ale vyrobeným produktem.

123. Pokud si myslíte, že velká vláda zasahuje do vašeho života příliš TEĎ, počkejte, až začne regulovat genetickou výbavu vašich dětí. Taková regulace bude nevyhnutelně následovat po zavedení genetického inženýrství lidských bytostí, protože důsledky neregulovaného genetického inženýrství by byly katastrofální.**[19]**

124. Obvyklou odpovědí na tyto obavy je řeč o „lékařské etice". Etický kodex by však nesloužil k ochraně svobody tváří v tvář pokroku v medicíně; situaci by jen zhoršil.

Etický kodex vztahující se na genetické inženýrství by byl ve skutečnosti prostředkem regulace genetické konstituce lidských bytostí. Někdo (nejspíše vyšší střední třída, většinou) by rozhodl, že takové a takové aplikace genetického inženýrství jsou „etické“ a jiné ne, takže by v podstatě vnucoval své vlastní hodnoty genetické konstituci celé populace. I kdyby byl etický kodex zvolen na zcela demokratickém základě, většina by vnucovala své vlastní hodnoty všem menšinám, které by mohly mít jinou představu o tom, co představuje „etické“ použití genetického inženýrství. Jediný etický kodex, který by skutečně chránil svobodu, by byl takový, který by zakazoval JAKÉKOLIV genetické inženýrství lidských bytostí, a můžete si být jisti, že žádný takový kodex se v technologické společnosti nikdy neuplatní. Žádný kodex, který by omezil genetické inženýrství na podružnou roli, by nemohl dlouho obstát, protože pokušení, které představuje obrovská síla biotechnologie, by bylo neodolatelné, zejména proto, že většině lidí se mnohé z jejích aplikací budou zdát zjevně a jednoznačně dobré (odstranění tělesných a duševních nemocí, poskytnutí lidem schopností, které potřebují k tomu, aby se v dnešním světě uplatnili). Genetické inženýrství bude nevyhnutelně využíváno ve velké míře, ale pouze

způsobem odpovídajícím potřebám industriálně-technologického systému.**[20]**

Technologie je mocnější společenskou silou než touha po svobodě

125. Mezi technologií a svobodou není možné uzavřít TRVALÝ kompromis, protože technologie je mnohem mocnější společenskou silou a opakovanými kompromisy neustále zasahuje do svobody. Představte si případ dvou sousedů, z nichž každý na počátku vlastní stejné množství půdy, ale jeden z nich je silnější než druhý. Ten silnější požaduje kus půdy toho druhého. Slabší z nich odmítá. Silnější řekne: „Dobře, pojďme na kompromis. Dej mi polovinu toho, co jsem žádal." Slabší nemá jinou možnost než ustoupit. O nějaký čas později mocný soused požaduje další kus půdy, opět dojde ke kompromisu a tak dále. Vnucováním dlouhé série kompromisů slabšímu nakonec mocný získá celou jeho půdu. Tak to chodí v konfliktu mezi technologií a svobodou.

126. Vysvětleme si, proč je technologie mocnější společenskou silou než snaha o svobodu.

127. Technologický pokrok, který zdánlivě neohrožuje svobodu, ji často později velmi vážně ohrozí. Vezměme si například motorovou dopravu. Dříve mohl jít pěšky člověk, kam se mu zachtělo, mohl jít svým tempem, aniž by dodržoval dopravní předpisy, a nebyl závislý na technologických podpůrných systémech. Když byla zavedena motorová vozidla, zdálo se, že zvyšují svobodu člověka. Pěšímu člověku žádnou svobodu neubraly, nikdo nemusel mít automobil, pokud ho nechtěl, a každý, kdo se rozhodl koupit si automobil, mohl cestovat mnohem rychleji a dál než pěší člověk. Zavedení motorové dopravy však brzy změnilo společnost tak, že značně omezilo svobodu pohybu člověka. Když se automobily rozšířily, bylo nutné jejich používání rozsáhle regulovat. V autě, zejména v hustě obydlených oblastech, se člověk nemůže jen tak pohybovat svým tempem, kam se mu zlíbí; jeho pohyb je řízen plynulostí provozu a různými dopravními předpisy. Člověk je svázán různými povinnostmi: požadavky na řidičský průkaz, řidičské zkoušky, obnovování registrace, pojištění, údržba nutná pro bezpečnost, měsíční splátky kupní ceny. Navíc používání motorové dopravy již není dobrovolné. Od zavedení motorové dopravy se uspořádání našich měst změnilo tak, že většina lidí již nebydlí v pěší vzdálenosti

od místa svého zaměstnání, nákupních zón a rekreačních možností, takže MUSÍ být závislí na automobilové dopravě. Nebo musí využívat veřejnou dopravu, a v takovém případě mají nad svým pohybem ještě menší kontrolu než při jízdě autem. I svoboda chodce je nyní značně omezena. Ve městě musí neustále zastavovat a čekat na semafory, které jsou určeny především pro automobilovou dopravu. Na venkově je kvůli automobilovému provozu chůze po dálnici nebezpečná a nepříjemná. (Všimněte si tohoto důležitého bodu, který jsme právě ilustrovali na případu motorové dopravy: Když je nová technologie zavedena jako možnost, kterou jednotlivec může přijmout nebo nepřijmout podle svého rozhodnutí, nemusí nutně ZŮSTAT nepovinná. V mnoha případech nová technologie změní společnost takovým způsobem, že lidé nakonec zjistí, že jsou NUCENI ji používat.)

128. Zatímco technický pokrok JAKO CELEK neustále zužuje naši sféru svobody, každý nový technický pokrok SÁM O SOBĚ se jeví jako žádoucí. Elektřina, vnitřní vodovod, rychlá dálková komunikace ... jak by se dalo něco namítat proti něčemu z toho nebo proti jakémukoli jinému z nesčetných technických pokroků, které vytvořily moderní společnost? Bylo by absurdní bránit se

například zavedení telefonu. Nabízel mnoho výhod a žádné nevýhody. Přesto, jak jsme vysvětlili v odstavcích 59-76, všechny tyto technické vymoženosti dohromady vytvořily svět, v němž osud průměrného člověka už není v jeho vlastních rukou ani v rukou jeho sousedů a přátel, ale v rukou politiků, manažerů korporací a vzdálených anonymních techniků a byrokratů, které on jako jednotlivec nemá možnost ovlivnit**[21]**, stejný proces bude pokračovat i v budoucnosti. Vezměme si například genetické inženýrství. Jen málokdo se bude bránit zavedení genetické techniky, která odstraňuje dědičné choroby. Nepřináší žádnou zjevnou škodu a zabraňuje mnoha utrpením. Přesto velké množství genetických vylepšení dohromady udělá z člověka spíše uměle vytvořený produkt než svobodný výtvor náhody (nebo Boha, nebo čehokoli jiného, v závislosti na vašem náboženském přesvědčení).

129. Dalším důvodem, proč je technologie tak mocnou sociální silou, je skutečnost, že v rámci dané společnosti jde technologický pokrok pouze jedním směrem; nelze jej nikdy zvrátit. Jakmile je nějaká technická inovace zavedena, lidé se na ní obvykle stanou závislými, takže se bez ní již nikdy neobejdou, pokud není nahrazena nějakou ještě pokročilejší inovací. Nejenže se lidé stávají

na novém technickém prvku závislí jako jednotlivci, ale ještě více se na něm stává závislým celý systém. (Představte si, co by se stalo s dnešním systémem, kdyby byly například odstraněny počítače.) Systém se tedy může pohybovat pouze jedním směrem, směrem k větší technologizaci. Technologie opakovaně nutí svobodu udělat krok zpět, ale technologie nikdy nemůže udělat krok zpět - pokud nedojde ke svržení celého technologického systému.

130. Technologie se vyvíjejí velmi rychle a ohrožují svobodu na mnoha různých místech současně (přelidnění, pravidla a regulace, rostoucí závislost jednotlivců na velkých organizacích, propaganda a další psychologické techniky, genetické inženýrství, narušení soukromí prostřednictvím sledovacích zařízení a počítačů atd.). Zadržet některou z těchto hrozeb pro svobodu by vyžadovalo dlouhý a obtížný společenský boj. Ti, kdo chtějí svobodu chránit, jsou zahlceni množstvím nových útoků a rychlostí, s jakou se rozvíjejí, a proto se stávají apatickými a přestávají se bránit. Bojovat proti každé z hrozeb zvlášť by bylo marné. V úspěch lze doufat pouze v boji proti technologickému systému jako celku; to je však revoluce, nikoli reforma.

131. Technici (tento termín používáme v širším slova smyslu pro označení všech, kteří vykonávají specializované úkoly vyžadující odbornou přípravu) mají tendenci být do své práce (své náhradní činnosti) natolik zapojeni, že když dojde ke konfliktu mezi jejich technickou prací a svobodou, téměř vždy se rozhodnou ve prospěch své technické práce. To je zřejmé v případě vědců, ale objevuje se to i jinde: Pedagogové, humanitární skupiny, organizace na ochranu přírody neváhají používat propagandu**[14]** nebo jiné psychologické techniky, aby jim pomohly dosáhnout jejich chvályhodných cílů. Korporace a vládní agentury, pokud to považují za užitečné, neváhají shromažďovat informace o jednotlivcích bez ohledu na jejich soukromí. Orgánům činným v trestním řízení často vadí ústavní práva podezřelých a často i zcela nevinných osob a dělají vše, co mohou udělat legálně (nebo někdy i nelegálně), aby tato práva omezila nebo obešla. Většina těchto pedagogů, státních úředníků a policistů věří ve svobodu, soukromí a ústavní práva, ale když se dostanou do rozporu s jejich prací, obvykle mají pocit, že jejich práce je důležitější.

132. Je dobře známo, že lidé obecně pracují lépe a vytrvaleji, když usilují o odměnu, než když se snaží

vyhnout trestu nebo negativnímu výsledku. Vědci a další technici jsou motivováni především odměnou, kterou díky své práci získávají. Avšak ti, kdo se staví proti technologickým zásahům do svobody, pracují proto, aby se vyhnuli negativnímu výsledku, v důsledku čehož je jen málo těch, kteří na tomto odrazujícím úkolu pracují vytrvale a dobře. Pokud by reformátoři někdy dosáhli signálního vítězství, které by zdánlivě postavilo pevnou hráz proti dalšímu oslabování svobody technickým pokrokem, většina z nich by měla tendenci polevit a obrátit svou pozornost k příjemnějším činnostem. Vědci by však zůstali zaměstnáni ve svých laboratořích a technika by s postupujícím vývojem nacházela způsoby, jak navzdory všem překážkám uplatňovat stále větší kontrolu nad jednotlivci a činit je stále závislejšími na systému.

133. Žádné společenské uspořádání, ať už jde o zákony, instituce, zvyky nebo etické kodexy, nemůže poskytnout trvalou ochranu před technologiemi. Historie ukazuje, že všechna společenská uspořádání jsou přechodná; všechna se nakonec mění nebo rozpadají. Technologický pokrok je však v rámci dané civilizace trvalý. Předpokládejme například, že by bylo možné dospět k nějakému společenskému uspořádání, které by zabránilo

aplikaci genetického inženýrství na lidské bytosti nebo by zabránilo jeho aplikaci takovým způsobem, který by ohrožoval svobodu a důstojnost. Přesto by tato technologie zůstala a čekala by. Dříve či později by se společenské uspořádání zhroutilo. Vzhledem k tempu změn v naší společnosti pravděpodobně dříve. Pak by genetické inženýrství začalo zasahovat do naší sféry svobody a tato invaze by byla nevratná (pokud by nedošlo ke zhroucení samotné technologické civilizace). Jakékoli iluze o dosažení něčeho trvalého prostřednictvím společenského uspořádání by mělo rozptýlit to, co se v současnosti děje v oblasti environmentální legislativy. Ještě před několika lety se zdálo, že existují bezpečné právní překážky, které brání alespoň NĚKTERÝM nejhorším formám degradace životního prostředí. Stačí změna politického větru a tyto bariéry se začnou hroutit.

134. Ze všech výše uvedených důvodů je technologie mocnější společenskou silou než snaha o svobodu. Toto tvrzení však vyžaduje důležitou výhradu. Zdá se, že během několika příštích desetiletí bude industriálně-technologický systém vystaven silným tlakům v důsledku ekonomických a ekologických problémů, a zejména v důsledku problémů lidského chování

(odcizení, vzpoura, nepřátelství, nejrůznější sociální a psychologické potíže). Doufáme, že stresy, jimiž systém pravděpodobně projde, způsobí jeho zhroucení nebo jej alespoň oslabí natolik, že se stane možnou revoluce proti němu. Pokud k takové revoluci dojde a bude úspěšná, pak se v daném okamžiku ukáže, že snaha o svobodu je silnější než technologie.

135. V odstavci 125 jsme použili přirovnání ke slabému sousedovi, kterého silný soused připraví o půdu tím, že mu vnutí řadu kompromisů. Předpokládejme však nyní, že silný soused onemocní, takže není schopen se bránit. Slabý soused může silného donutit, aby mu vrátil půdu, nebo ho může zabít. Pokud nechá silného přežít a pouze ho donutí, aby mu půdu vrátil, je to blázen, protože až se silný uzdraví, opět si celou půdu vezme pro sebe. Jedinou rozumnou alternativou pro slabšího muže je zabít silného, dokud má příležitost. Stejně tak dokud je industriální systém nemocný, musíme ho zničit. Pokud s ním budeme dělat kompromisy a necháme ho, aby se ze své nemoci zotavil, nakonec zlikviduje veškerou naši svobodu.

Jednodušší sociální problémy se ukazují jako neřešitelné

136. Pokud si někdo stále ještě představuje, že by bylo možné reformovat systém tak, aby chránil svobodu před technologiemi, nechť se zamyslí nad tím, jak neohrabaně a většinou neúspěšně se naše společnost vypořádala s jinými společenskými problémy, které jsou mnohem jednodušší a přímočařejší. Systém mimo jiné nedokázal zastavit zhoršování životního prostředí, politickou korupci, obchod s drogami nebo domácí násilí.

137. Vezměme si například naše problémy s životním prostředím. V tomto případě je konflikt hodnot jasný: ekonomická účelnost nyní versus záchrana některých přírodních zdrojů pro naše vnoučata.**[22]** Ale v této oblasti se nám od lidí, kteří mají moc, dostává jen spousty žvástů a mlžení a nic jako jasná a důsledná linie jednání, a tak se nám stále hromadí ekologické problémy, se kterými budou muset žít naši vnuci. Pokusy o řešení ekologické otázky spočívají v bojích a kompromisech mezi různými frakcemi, z nichž některé jsou na vzestupu v jednom okamžiku, jiné v jiném okamžiku. Linie boje se mění s měnícími se proudy veřejného mínění. To není racionální proces, ani proces, který by mohl vést k

včasnému a úspěšnému řešení problému. Velké společenské problémy, pokud se vůbec „vyřeší", se zřídkakdy nebo nikdy nevyřeší prostřednictvím nějakého racionálního a komplexního plánu. Prostě se vyřeší samy prostřednictvím procesu, v němž různé soupeřící skupiny sledující své vlastní (obvykle krátkodobé) zájmy**[23]** dospějí (většinou díky štěstí) k nějakému více či méně stabilnímu modu vivendi. Ve skutečnosti se na základě zásad, které jsme formulovali v odstavcích 100-106, zdá být pochybné, že racionální, dlouhodobé společenské plánování může být VŮBEC úspěšné.

138. Je tedy zřejmé, že lidstvo má přinejlepším velmi omezenou schopnost řešit i relativně jednoduché sociální problémy. Jak tedy vyřeší mnohem obtížnější a subtilnější problém sladění svobody s technologií? Technologie představuje jasné materiální výhody, zatímco svoboda je abstrakce, která pro různé lidi znamená různé věci a její ztráta je snadno zastíratelná propagandou a líbivými řečmi.

139. A všimněte si tohoto důležitého rozdílu: Je možné, že naše problémy životního prostředí (například) budou jednoho dne vyřešeny pomocí racionálního, komplexního plánu, ale pokud se tak stane, bude to jen

proto, že je v dlouhodobém zájmu systému tyto problémy vyřešit. NENÍ však v zájmu systému zachovat svobodu nebo autonomii malých skupin. Naopak, v zájmu systému je dostat lidské chování v co největší míře pod kontrolu.**[24]** A tak zatímco praktické ohledy mohou nakonec systém donutit k racionálnímu, obezřetnému přístupu k environmentálním problémům, stejně tak praktické ohledy donutí systém ke stále přísnější regulaci lidského chování (nejlépe nepřímými prostředky, které zásah do svobody zamaskují). To není jen náš názor. Významní sociální vědci (např. James Q. Wilson) zdůrazňují význam účinnější „socializace" lidí.

Revoluce je snazší než reforma

140. Doufáme, že jsme čtenáře přesvědčili, že systém nelze reformovat tak, aby se svoboda skloubila s technologií. Jediným východiskem je úplně se zbavit industriálně-technologického systému. To znamená revoluci, ne nutně ozbrojené povstání, ale rozhodně radikální a zásadní změnu povahy společnosti.

141. Lidé mají tendenci se domnívat, že protože revoluce zahrnuje mnohem větší změnu než reforma, je obtížnější ji uskutečnit než reformu. Ve skutečnosti je za určitých

okolností revoluce mnohem snazší než reforma. Důvodem je to, že revoluční hnutí může vzbudit intenzitu odhodlání, kterou reformní hnutí vzbudit nemůže. Reformní hnutí pouze nabízí řešení určitého sociálního problému. Revoluční hnutí nabízí vyřešení všech problémů najednou a vytvoření zcela nového světa; nabízí takový ideál, pro který jsou lidé ochotni podstoupit velké riziko a přinést velké oběti. Z tohoto důvodu by bylo mnohem snazší svrhnout celý technologický systém, než zavést účinná a trvalá omezení pro vývoj nebo použití některého segmentu technologie, jako je například genetické inženýrství. Není mnoho lidí, kteří by se s nadšením věnovali zavádění a udržování omezení genetického inženýrství, ale za vhodných podmínek se velké množství lidí může s nadšením věnovat revoluci proti industriálně-technologickému systému. Jak jsme uvedli v odstavci 132, reformátoři usilující o omezení určitých aspektů technologie by se snažili zabránit negativnímu výsledku. Revolucionáři však pracují na získání mocné odměny - naplnění své revoluční vize -, a proto pracují usilovněji a vytrvaleji než reformátoři.

142. Reformy vždy brzdí strach z bolestivých následků, pokud by změny zašly příliš daleko. Jakmile však

společnost zachvátí revoluční vášně, jsou lidé ochotni podstoupit v zájmu své revoluce neomezené útrapy. To se jasně ukázalo ve francouzské a ruské revoluci. Může se stát, že v takových případech je revoluci skutečně oddána jen menšina obyvatelstva, ale tato menšina je dostatečně početná a aktivní, takže se stává dominantní silou ve společnosti. Více si o revoluci řekneme v odstavcích 180-205.

Řízení lidského chování

143. Od počátku civilizace musely organizované společnosti vyvíjet na člověka tlak v zájmu fungování společenského organismu. Druhy tlaků se v jednotlivých společnostech značně liší. Některé z těchto tlaků jsou fyzické (špatná strava, nadměrná práce, znečištění životního prostředí), jiné psychické (hluk, stísněnost, nucení lidského chování do formy, kterou společnost vyžaduje). V minulosti byla lidská povaha přibližně konstantní, nebo se každopádně měnila jen v určitých mezích. V důsledku toho byly společnosti schopny tlačit lidi jen do určitých mezí. Po překročení hranice lidské snesitelnosti se začnou dít věci: vzpoura, zločinnost, korupce, vyhýbání se práci, deprese a jiné psychické

problémy, zvýšená úmrtnost, klesající porodnost nebo něco jiného, takže se společnost buď rozpadne, nebo se její fungování stane příliš neefektivním a je (rychle nebo postupně, prostřednictvím dobývání, úbytku nebo evoluce) nahrazena nějakou efektivnější formou společnosti.**[25]**

144. Lidská přirozenost tak v minulosti kladla určité meze rozvoji společností. Lidé mohli být dotlačeni jen do určité míry a ne dále. Dnes se to však možná mění, protože moderní technologie vyvíjejí způsoby, jak člověka modifikovat.

145. Představte si společnost, která vystavuje lidi podmínkám, jež je činí strašně nešťastnými, a pak jim dává drogy, které je neštěstí zbavují. Vědecká fikce? V naší společnosti se to už do jisté míry děje. Je dobře známo, že v posledních desetiletích výrazně roste počet klinických depresí. Domníváme se, že je to způsobeno narušením mocenského procesu, jak je vysvětleno v odstavcích 59-76. Ale i kdybychom se mýlili, rostoucí míra depresí je jistě důsledkem NĚKTERÝCH podmínek, které v dnešní společnosti existují. Místo aby moderní společnost odstraňovala podmínky, které způsobují, že lidé trpí depresemi, dává jim antidepresiva.

Antidepresiva jsou v podstatě prostředkem, který upravuje vnitřní stav jedince tak, aby mu umožnil tolerovat společenské podmínky, které by jinak považoval za nesnesitelné. (Ano, víme, že deprese je často čistě genetického původu. Máme zde na mysli ty případy, v nichž hraje převažující roli prostředí).

146. Drogy, které ovlivňují mysl, jsou jen jedním z příkladů metod kontroly lidského chování, které moderní společnost vyvíjí. Podívejme se na některé další metody.

147. Začněme technikami pozorování. Skryté videokamery se dnes používají ve většině obchodů a na mnoha dalších místech, počítače slouží ke shromažďování a zpracování obrovského množství informací o osobách. Takto získané informace značně zvyšují účinnost fyzického nátlaku (tj. vymáhání zákona).**[26]** Pak jsou tu metody propagandy, pro něž poskytují účinné prostředky masová komunikační média. Byly vyvinuty účinné techniky pro vyhrávání voleb, prodej výrobků, ovlivňování veřejného mínění. Zábavní průmysl slouží jako důležitý psychologický nástroj systému, možná i tehdy, když rozdává velké množství sexu a násilí. Zábava poskytuje modernímu člověku základní prostředek útěku od reality. Při

pohlcení televizí, videem atd. může zapomenout na stres, úzkost, frustraci, nespokojenost. Mnohé primitivní národy, když nemají žádnou práci, docela spokojeně sedí celé hodiny a nedělají vůbec nic, protože jsou v klidu sami se sebou a se svým světem. Většina moderních lidí však musí být neustále zaměstnána nebo zabavena, jinak se „nudí“, tj. jsou nervózní, neklidní, podráždění.

148. Jiné techniky zasahují hlouběji než výše uvedené. Výchova už není pouhým naplácáním dítěti na zadek, když neumí učivo, a pohlazením po hlavě, když ho umí. Stává se vědeckou technikou řízení vývoje dítěte. Velký úspěch v motivaci dětí ke studiu mají například vzdělávací centra Sylvan a psychologické techniky se s větším či menším úspěchem používají i v mnoha běžných školách. „Výchovné“ techniky, které se učí rodiče, mají za cíl přimět děti, aby přijaly základní hodnoty systému a chovaly se tak, jak systém považuje za žádoucí. Programy „duševního zdraví“, „intervenční“ techniky, psychoterapie apod. jsou zdánlivě určeny ve prospěch jednotlivců, ale v praxi obvykle slouží jako metody, jak přimět jednotlivce myslet a chovat se tak, jak systém vyžaduje. (Není v tom žádný rozpor; jedinec, jehož postoje nebo chování ho přivádějí do konfliktu se systémem, stojí proti síle, která je příliš mocná na to, aby

ji mohl přemoci nebo před ní uniknout, a proto pravděpodobně trpí stresem, frustrací, porážkou. Jeho cesta bude mnohem snazší, pokud bude myslet a chovat se tak, jak to systém vyžaduje. V tomto smyslu systém jedná ve prospěch jedince, když mu vymývá mozek a nutí ho ke konformitě.) Zneužívání dětí v jeho hrubých a zjevných formách je neschvalováno ve většině, ne-li ve všech kulturách. Týrání dítěte z banálního důvodu nebo bezdůvodně je něco, co se příčí téměř každému. Mnozí psychologové však pojem týrání vykládají mnohem šířeji. Je výprask, pokud je používán jako součást racionálního a důsledného výchovného systému, formou týrání? Tuto otázku nakonec rozhodne to, zda výprask směřuje k chování, díky němuž člověk dobře zapadá do stávajícího společenského systému, či nikoli. V praxi bývá slovo „týrání“ vykládáno tak, že zahrnuje jakýkoli způsob výchovy dětí, který vyvolává chování nevyhovující danému systému. Pokud tedy programy prevence „týrání dětí“ přesahují rámec prevence zjevné, nesmyslné krutosti, směřují ke kontrole lidského chování ve prospěch systému.

149. Je pravděpodobné, že výzkum bude i nadále zvyšovat efektivitu psychologických technik pro kontrolu lidského chování. Domníváme se však, že je

nepravděpodobné, že by samotné psychologické techniky stačily k tomu, aby se lidé přizpůsobili takové společnosti, jakou vytváří technologie. Pravděpodobně bude nutné použít biologické metody. V této souvislosti jsme se již zmínili o použití drog. Neurologie může poskytnout další cesty k úpravě lidské mysli. Genetické inženýrství lidských bytostí se již začíná objevovat v podobě „genové terapie“ a není důvod předpokládat, že tyto metody nebudou nakonec použity k úpravě těch aspektů těla, které ovlivňují duševní fungování.

150. Jak jsme se zmínili v odstavci 134, zdá se, že industriální společnost pravděpodobně vstupuje do období silného stresu, zčásti kvůli problémům lidského chování a zčásti kvůli ekonomickým a environmentálním problémům. A značná část ekonomických a environmentálních problémů systému vyplývá z toho, jak se chovají lidé. Odcizení, nízké sebevědomí, deprese, nepřátelství, vzpoura; děti, které se nechtějí učit, mládežnické gangy, užívání nelegálních drog, znásilnění, zneužívání dětí, další trestné činy, nebezpečný sex, těhotenství mladistvých, populační růst, politická korupce, rasová nenávist, etnická rivalita, ostré ideologické konflikty (např. pro potraty vs. pro život), politický extremismus, terorismus, sabotáže, protivládní

skupiny, nenávistné skupiny. To vše ohrožuje samotné přežití systému. Systém proto bude nucen použít všechny praktické prostředky kontroly lidského chování.

151. Společenský rozvrat, který dnes vidíme, rozhodně není výsledkem pouhé náhody. Může být pouze důsledkem životních podmínek, které systém lidem vnucuje. (Tvrdili jsme, že nejdůležitější z těchto podmínek je narušení mocenského procesu.) Pokud se systémům podaří vnutit lidem dostatečnou kontrolu nad jejich chováním, aby si zajistily vlastní přežití, nastane nový zlom v lidských dějinách. Zatímco dříve hranice lidské výdrže kladly meze vývoji společností (jak jsme vysvětlili v odstavcích 143, 144), industriálně-technologická společnost bude schopna tyto meze překonat tím, že bude modifikovat lidské bytosti, ať už psychologickými metodami, nebo biologickými metodami, nebo obojím. V budoucnu nebudou společenské systémy upravovány podle potřeb lidských bytostí. Místo toho budou lidé přizpůsobováni potřebám systému.**[27]**

152. Obecně řečeno, technologická kontrola lidského chování pravděpodobně nebude zaváděna s totalitním záměrem nebo dokonce s vědomou snahou omezit

lidskou svobodu.**[28]** Každý nový krok v prosazování kontroly nad lidskou myslí bude brán jako racionální reakce na problém, kterému společnost čelí, jako je léčba alkoholismu, snižování kriminality nebo přimět mladé lidi ke studiu přírodních a technických věd. V mnoha případech to bude mít humanitární zdůvodnění. Například když psychiatr předepíše depresivnímu pacientovi antidepresivum, zjevně mu tím prokazuje službu. Bylo by nehumánní odepřít lék někomu, kdo ho potřebuje. Když rodiče posílají své děti do vzdělávacích center Sylvan, aby je zmanipulovali k nadšení pro studium, dělají to z obavy o blaho svých dětí. Je možné, že někteří z těchto rodičů si přejí, aby člověk nemusel mít specializované vzdělání, aby získal práci, a aby jejich dítěti nemuseli vymývat mozek, aby se stalo počítačovým šprtem. Ale co mohou dělat? Nemohou změnit společnost a jejich dítě může být nezaměstnatelné, pokud nemá určité dovednosti. Tak ho pošlou do Sylvanu.

153. Kontrola nad lidským chováním tedy nebude zavedena vypočítavým rozhodnutím autorit, ale procesem sociální evoluce (RYCHLÉ evoluce, nicméně}. Tomuto procesu se nebude možné bránit, protože každý pokrok, posuzovaný sám o sobě, se bude jevit jako prospěšný, nebo se alespoň zlo spojené s jeho zavedením

bude zdát menší než zlo, které by vzniklo, kdyby k němu nedošlo. (Viz odstavec 127.) Propaganda se například používá k mnoha dobrým úmyslům, jako je odrazování od zneužívání dětí nebo rasové nenávisti.**[14]** Sexuální výchova je samozřejmě užitečná, nicméně jejím důsledkem (v míře, v jaké je úspěšná) je odejmutí utváření sexuálních postojů rodině a jejich předání do rukou státu, který je reprezentován systémem veřejného školství.

154. Předpokládejme, že je objeven biologický rys, který zvyšuje pravděpodobnost, že z dítěte vyroste zločinec, a předpokládejme, že nějaký druh genové terapie může tento rys odstranit.**[29]** Většina rodičů, jejichž děti tento rys mají, samozřejmě terapii podstoupí. Bylo by nehumánní postupovat jinak, protože dítě by pravděpodobně mělo mizerný život, kdyby z něj vyrostl zločinec. Mnohé nebo většina primitivních společností má však ve srovnání s naší společností nízkou míru kriminality, přestože nemají ani špičkové metody výchovy dětí, ani tvrdé systémy trestů. Protože není důvod předpokládat, že moderní lidé mají vrozené predátorské sklony více než lidé primitivní, musí být vysoká míra kriminality v naší společnosti způsobena tlakem, který na lidi vyvíjejí moderní podmínky a jemuž

se množí nemohou nebo nechtějí přizpůsobit. Léčba, jejímž cílem je odstranit potenciální kriminální sklony, je tedy přinejmenším částečně způsobem, jak lidi přetvořit tak, aby vyhovovali požadavkům systému.

155. Naše společnost má tendenci považovat za „nemoc“ jakýkoli způsob myšlení nebo chování, který je pro systém nepohodlný, a to je pravděpodobné, protože když jedinec nezapadá do systému, způsobuje to bolest jedinci i problémy systému. Manipulace s jedincem, která ho má přizpůsobit systému, je tedy považována za „lék“ na „nemoc“, a tedy za dobrou.

156. V bodě 127 jsme poukázali na to, že pokud je používání nové technologie ZPŮSOBILÉ, nemusí nutně ZŮSTAT nepovinné, protože nová technologie má tendenci změnit společnost takovým způsobem, že se pro jednotlivce stane obtížným nebo nemožným fungovat bez používání této technologie. To platí i pro technologii lidského chování. Ve světě, v němž je většina dětí podrobena programu, který je nadchne pro studium, bude rodič téměř nucen podrobit své dítě takovému programu, protože pokud tak neučiní, vyroste z něj, relativně vzato, ignorant, a tudíž nezaměstnatelný. Nebo předpokládejme, že bude objevena biologická léčba, která

bez nežádoucích vedlejších účinků výrazně sníží psychický stres, jímž trpí tolik lidí v naší společnosti. Pokud se velké množství lidí rozhodne léčbu podstoupit, pak se sníží celková úroveň stresu ve společnosti, takže bude možné, aby systém zvyšoval tlaky vyvolávající stres. To povede k tomu, že léčbu bude podstupovat stále více lidí, a tak dále, takže nakonec se tlak může stát tak silným, že jen málo lidí bude schopno přežít, aniž by podstoupili léčbu snižující stres. Ve skutečnosti se zdá, že k něčemu takovému již došlo v případě jednoho z nejdůležitějších psychologických nástrojů naší společnosti, který lidem umožňuje snížit stres (nebo alespoň dočasně před ním uniknout), totiž masové zábavy (odst. 147). Naše používání masové zábavy je „dobrovolné": Žádný zákon nám neukládá povinnost sledovat televizi, poslouchat rádio nebo číst časopisy. Přesto je masová zábava prostředkem úniku od reality a zmírnění stresu, na němž se většina z nás stala závislou. Všichni si stěžují na brak v televizi, ale téměř všichni se na ni dívají. Několik lidí se televizního návyku zbavilo, ale jen málokdo by se dnes obešel bez jakékoli formy masové zábavy. (Přitom až donedávna v lidských dějinách si většina lidí velmi dobře vystačila s jinou zábavou než s tou, kterou si každá místní pospolitost

vytvořila sama.) Bez zábavního průmyslu by se systém pravděpodobně neobešel bez toho, aby na nás vyvíjel takový tlak vyvolávající stres, jaký vyvíjí.

157. Za předpokladu, že industriální společnost přežije, je pravděpodobné, že technologie nakonec získá něco, co se bude blížit úplné kontrole nad lidským chováním. Bylo nade vší rozumnou pochybnost zjištěno, že lidské myšlení a chování má do značné míry biologický základ. Jak experimentátoři prokázali, pocity jako hlad, potěšení, hněv a strach lze zapnout a vypnout elektrickou stimulací příslušných částí mozku. Vzpomínky lze zničit poškozením částí mozku nebo je lze elektrickou stimulací vyvolat. Pomocí drog lze vyvolat halucinace nebo změnit náladu. Nehmotná lidská duše může, ale nemusí existovat, ale pokud existuje, je zjevně méně mocná než biologické mechanismy lidského chování. Kdyby tomu tak totiž nebylo, nemohli by vědci tak snadno manipulovat s lidskými pocity a chováním pomocí drog a elektrického proudu.

158. Bylo by pravděpodobně nepraktické, aby si všichni lidé nechali do hlavy zavést elektrody a mohli být kontrolováni úřady. Ale skutečnost, že lidské myšlenky a pocity jsou tak přístupné biologickým zásahům, ukazuje,

že problém kontroly lidského chování je především technický problém; problém neuronů, hormonů a složitých molekul; druh problému, který je přístupný vědeckému útoku. Vzhledem k vynikajícím výsledkům naší společnosti v řešení technických problémů je nesmírně pravděpodobné, že v oblasti kontroly lidského chování bude dosaženo velkého pokroku.

159. Zabrání odpor veřejnosti zavedení technologické kontroly lidského chování? Určitě ano, pokud by došlo k pokusu zavést takovou kontrolu najednou. Protože však technologická kontrola bude zaváděna prostřednictvím dlouhého sledu malých pokroků, nebude existovat žádný racionální a účinný odpor veřejnosti. (Viz odstavce 127, 132, 153.)

160. Těm, kteří si myslí, že to vše zní jako science fiction, připomínáme, že včerejší science fiction je dnes skutečností. Industriální revoluce radikálně změnila životní prostředí a způsob života člověka a lze jen očekávat, že s tím, jak se technologie stále více uplatňuje v lidském těle a mysli, bude i člověk sám změněn stejně radikálně, jako se změnilo jeho životní prostředí a způsob života.

Lidstvo na rozcestí

161. Ale tím předbíháme náš děj. Jedna věc je vyvinout v laboratoři řadu psychologických nebo biologických technik pro manipulaci s lidským chováním a zcela jiná věc je začlenit tyto techniky do fungujícího sociálního systému. Tento druhý problém je z obou obtížnější. Například zatímco techniky pedagogické psychologie nepochybně fungují docela dobře v „laboratorních školách“, kde byly vyvinuty, není nutně snadné je účinně aplikovat v celém našem vzdělávacím systému. Všichni víme, jak vypadá mnoho našich škol. Učitelé jsou příliš zaneprázdněni tím, že dětem berou nože a zbraně, než aby je podrobovali nejnovějším technikám, jak z nich udělat počítačové šprty. Přes všechny technické pokroky týkající se lidského chování tedy dosavadní systém nebyl při ovládání lidí nijak působivě úspěšný. Lidé, jejichž chování je poměrně dobře pod kontrolou systému, jsou lidé typu, který by se dal nazvat „buržoazní“. Roste však počet lidí, kteří se tak či onak proti systému bouří: pijavice na sociálních dávkách, mládežnické gangy, sektáři, satanisté, nacisté, radikální ekologové, militanti atd.

162. Systém v současné době vede zoufalý boj o překonání určitých problémů, které ohrožují jeho přežití, mezi nimiž jsou nejdůležitější problémy lidského

chování. Pokud se systému podaří dostatečně rychle získat dostatečnou kontrolu nad lidským chováním, pravděpodobně přežije. V opačném případě se zhroutí. Domníváme se, že tento problém bude s největší pravděpodobností vyřešen během několika příštích desetiletí, řekněme 40 až 100 let.

163. Předpokládejme, že systém přežije krizi příštích sedmi desetiletí. Do té doby bude muset vyřešit nebo alespoň dostat pod kontrolu hlavní problémy, s nimiž se potýká, zejména problém „socializace" lidí, tj. učinit lidi dostatečně poslušnými, aby jejich chování již neohrožovalo systém. Po dosažení tohoto cíle se nezdá, že by rozvoji technologie stály v cestě nějaké další překážky, a ta by pravděpodobně pokročila ke svému logickému závěru, jímž je úplná kontrola nad vším na Zemi, včetně lidí a všech ostatních důležitých organismů. Systém se může stát jednotnou, monolitickou organizací, nebo může být více či méně roztříštěný a skládat se z řady organizací koexistujících ve vztahu, který zahrnuje prvky spolupráce i konkurence, stejně jako dnes vláda, korporace a další velké organizace mezi sebou spolupracují i soutěží. Lidská svoboda většinou zmizí, protože jednotlivci a malé skupiny budou bezmocní vůči velkým organizacím vyzbrojeným supertechnologií a

arzenálem pokročilých psychologických a biologických nástrojů pro manipulaci s lidmi, kromě nástrojů dohledu a fyzického nátlaku. Jen malý počet lidí bude mít skutečnou moc, a i ti budou mít pravděpodobně jen velmi omezenou svobodu, protože i jejich chování bude regulováno; stejně jako si dnes naši politici a vedoucí pracovníci korporací mohou udržet své mocenské pozice jen tak dlouho, dokud jejich chování zůstane v určitých poměrně úzkých mezích.

164. Nepředstavujte si, že systém přestane vyvíjet další techniky ovládání lidí a přírody, jakmile krize několika příštích desetiletí skončí a zvyšování kontroly již nebude nutné pro přežití systému. Naopak, jakmile těžké časy skončí, systém bude svou kontrolu nad lidmi a přírodou zvyšovat rychleji, protože mu již nebudou bránit potíže takového druhu, jaké zažívá v současnosti. Přežití není hlavním motivem pro rozšíření kontroly. Jak jsme vysvětlili v odstavcích 87-90, technici a vědci vykonávají svou práci do značné míry jako náhradní aktivitu; to znamená, že uspokojují svou potřebu moci řešením technických problémů. Budou to dělat s neutuchajícím nadšením i nadále a mezi nejzajímavější a nejnáročnější problémy, které budou muset řešit, budou patřit

problémy týkající se pochopení lidského těla a mysli a zásahů do jejich vývoje. Samozřejmě pro „dobro lidstva“.

165. Předpokládejme však na druhé straně, že zátěž v nadcházejících desetiletích bude pro systém příliš velká. Pokud se systém zhroutí, může nastat období chaosu, „doba potíží“, jaké historie zaznamenala v různých obdobích minulosti. Nelze předpovědět, co by z takového období potíží vzešlo, ale v každém případě by lidstvo dostalo novou šanci. Největší nebezpečí spočívá v tom, že by se industriální společnost mohla začít obnovovat během několika prvních let po zhroucení. Jistě se najde mnoho lidí (zejména typů toužících po moci), kteří budou toužit po tom, aby se továrny opět rozběhly.

166. Před těmi, kdo nenávidí otroctví, do něhož lidstvo uvrhl industriální systém, proto stojí dva úkoly. Zaprvé musíme pracovat na zvýšení sociálního napětí uvnitř systému, abychom zvýšili pravděpodobnost, že se rozpadne nebo bude oslaben natolik, že bude možná revoluce proti němu. Zadruhé je třeba rozvíjet a šířit ideologii, která se staví proti technologii a industriálnímu systému. Taková ideologie se může stát základem revoluce proti industriální společnosti, pokud a jakmile se systém dostatečně oslabí. A taková ideologie pomůže

zajistit, že pokud a až se industriální společnost rozpadne, její zbytky budou nenapravitelně rozbity, takže systém nebude možné obnovit. Továrny by měly být zničeny, technické knihy spáleny atd.

Lidské utrpení

167. Industriální systém se nezhroutí pouze v důsledku revolučních akcí. Nebude zranitelný vůči revolučnímu útoku, pokud ho jeho vlastní vnitřní problémy vývoje nepřivedou do velmi vážných potíží. Pokud se tedy systém zhroutí, stane se tak buď spontánně, nebo prostřednictvím procesu, který bude zčásti spontánní, ale pomohou mu revolucionáři. Pokud bude zhroucení náhlé, zemře mnoho lidí, protože světová populace se natolik přemnožila, že bez vyspělé technologie už nedokáže uživit ani sama sebe. I když bude zhroucení dostatečně pozvolné, takže ke snížení počtu obyvatel může dojít spíše snížením porodnosti než zvýšením úmrtnosti, bude proces deindustrializace pravděpodobně velmi chaotický a bude zahrnovat mnoho utrpení. Je naivní se domnívat, že je pravděpodobné, že se technologie podaří postupně vyřadit hladce řízeným, spořádaným způsobem, zejména proto, že technofilové

budou tvrdošíjně bojovat na každém kroku. Je tedy kruté pracovat na rozpadu systému? Možná, ale možná také ne. Především revolucionáři nebudou schopni rozbít systém, pokud už nebude v dostatečných problémech, takže by byla velká šance, že se nakonec stejně rozpadne sám; a čím větší systém poroste, tím katastrofálnější budou důsledky jeho rozpadu; takže se může stát, že revolucionáři tím, že urychlí nástup rozpadu, zmenší rozsah katastrofy.

168. Na druhém místě je třeba vyvážit boj a smrt ztrátou svobody a důstojnosti. Pro mnohé z nás jsou svoboda a důstojnost důležitější než dlouhý život nebo vyhnutí se fyzické bolesti. Kromě toho všichni jednou musíme zemřít a možná je lepší zemřít v boji o přežití nebo za nějakou věc než žít dlouhý, ale prázdný a bezúčelný život.

169. Za třetí není vůbec jisté, že přežití systému povede k menšímu utrpení, než by vedl jeho rozpad. Systém již způsobil a nadále způsobuje nesmírné utrpení po celém světě. Starověké kultury, které po stovky či tisíce let poskytovaly lidem uspokojivý vztah k sobě navzájem i ke svému okolí, byly rozbity kontaktem s industriální společností a výsledkem je celý katalog ekonomických,

environmentálních, sociálních a psychologických problémů. Jedním z důsledků pronikání industriální společnosti bylo, že na velké části světa se tradiční kontrola populace vyvedla z rovnováhy. Z toho vyplývá populační exploze se vším, co k ní patří. Dále je tu psychické utrpení, které je rozšířené v údajně šťastných zemích Západu (viz odstavce 44, 45). Nikdo neví, co se stane v důsledku úbytku ozonové vrstvy, skleníkového efektu a dalších ekologických problémů, které zatím nelze předvídat. A jak ukázalo šíření jaderných zbraní, nové technologie nelze udržet mimo dosah diktátorů a nezodpovědných zemí třetího světa. Chcete snad odhadnout, co udělá Irák nebo Severní Korea s genetickým inženýrstvím?

170. „Ach!“ říkají technofilové, “věda to všechno vyřeší! Zvítězíme nad hladomorem, odstraníme psychické útrapy, všichni budou zdraví a šťastní!“ Ano, jistě. To říkali už před dvěma sty lety. Industriální revoluce měla odstranit chudobu, učinit všechny šťastnými atd. Skutečný výsledek byl zcela jiný. Technofilové jsou ve svém chápání sociálních problémů beznadějně naivní (nebo sebeklamní). Neuvědomují si (nebo se rozhodli ignorovat) skutečnost, že když se ve společnosti zavedou velké změny, dokonce i zdánlivě prospěšné, vedou k

dlouhému sledu dalších změn, z nichž většinu nelze předvídat (odstavec 103). Výsledkem je rozvrat společnosti. Je tedy velmi pravděpodobné, že technofilové ve svých pokusech skoncovat s chudobou a nemocemi, zkonstruovat poddajné a šťastné osobnosti a tak dále vytvoří společenské systémy, které budou strašlivě problematické, dokonce ještě více než ten současný. Vědci se například chlubí, že skoncují s hladomorem tím, že vytvoří nové, geneticky upravené potravinářské rostliny. To však umožní, aby se lidská populace rozšiřovala donekonečna, a je dobře známo, že přelidnění vede ke zvýšenému stresu a agresivitě. To je jen jeden z příkladů PŘEDPOKLÁDANÝCH problémů, které vzniknou. Zdůrazňujeme, že jak ukázaly minulé zkušenosti, technický pokrok povede k dalším novým problémům, které NELZE předem předvídat (odstavec 103). Od industriální revoluce totiž technika vytváří pro společnost nové problémy mnohem rychleji, než řeší ty staré. Proto bude trvat dlouhé a obtížné období pokusů a omylů, než technofilové vyřeší chyby svého Brave New World (pokud se jim to vůbec podaří). Mezitím bude docházet k velkému utrpení. Není tedy vůbec jasné, zda by přežití industriální společnosti znamenalo menší

utrpení než její rozpad. Technologie dostala lidstvo do situace, ze které nebude snadné uniknout.

Budoucnost

171. Předpokládejme však, že industriální společnost přežije několik příštích desetiletí a že se chyby nakonec podaří odstranit tak, aby systém fungoval bez problémů. Jaký to bude systém? Budeme uvažovat o několika možnostech.

172. Nejprve postulujme, že se informatikům podaří vyvinout inteligentní stroje, které budou umět všechny věci lépe než lidé. V takovém případě budou pravděpodobně veškerou práci vykonávat rozsáhlé, vysoce organizované systémy strojů a lidské úsilí nebude nutné. Může nastat jeden ze dvou případů. Stroje budou moci činit veškerá rozhodnutí samy bez lidského dohledu, nebo bude lidská kontrola nad stroji zachována.

173. Pokud je strojům dovoleno, aby se rozhodovaly samy, nemůžeme si dělat žádné domněnky o výsledcích, protože není možné odhadnout, jak by se takové stroje mohly chovat. Pouze poukazujeme na to, že osud lidstva by byl strojům vydán na milost a nemilost. Lze

namítnout, že lidstvo by nikdy nebylo tak pošetilé, aby předalo veškerou moc strojům. My však nenaznačujeme ani to, že by lidstvo dobrovolně předalo moc strojům, ani to, že by se stroje svévolně chopily moci. Naznačujeme však, že lidstvo by se mohlo snadno nechat unést do pozice takové závislosti na strojích, že by prakticky nemělo jinou možnost než přijmout všechna rozhodnutí strojů. S tím, jak se společnost a problémy, kterým čelí, stávají stále složitějšími a stroje stále inteligentnějšími, budou lidé nechávat stroje, aby za ně činily stále více rozhodnutí, jednoduše proto, že rozhodnutí učiněná stroji přinesou lepší výsledky než rozhodnutí učiněná člověkem. Nakonec může dojít k tomu, že rozhodnutí nutná k udržení systému v chodu budou tak složitá, že je lidé nebudou schopni inteligentně přijímat. V této fázi budou mít stroje účinnou kontrolu. Lidé nebudou moci stroje jen tak vypnout, protože na nich budou natolik závislí, že jejich vypnutí by se rovnalo sebevraždě.

174. Na druhou stranu je možné, že kontrola člověka nad stroji zůstane zachována. V takovém případě může mít průměrný člověk kontrolu nad některými svými soukromými stroji, jako je jeho auto nebo osobní počítač, ale kontrola nad velkými systémy strojů bude v rukou malé elity - stejně jako dnes, ale se dvěma rozdíly. Díky

zdokonalené technice bude mít elita větší kontrolu nad masami; a protože lidská práce již nebude nutná, budou masy zbytečné, budou pro systém zbytečnou zátěží. Pokud bude elita bezohledná, může se jednoduše rozhodnout masy lidstva vyhladit. Pokud je humánní, může použít propagandu nebo jiné psychologické či biologické techniky ke snížení porodnosti, dokud masa lidstva nevymře a neponechá svět elitě. Nebo, pokud se elita skládá z liberálů s měkkým srdcem, může se rozhodnout hrát roli dobrých pastýřů pro zbytek lidstva. Postarají se o to, aby byly uspokojeny fyzické potřeby každého člověka, aby všechny děti byly vychovávány v psychicky hygienických podmínkách, aby měl každý zdravý koníček, který ho zaměstná, a aby každý, kdo by mohl být nespokojený, podstoupil „léčbu“, která by jeho „problém“ vyléčila. Život bude samozřejmě natolik bezúčelný, že lidé budou muset být biologicky nebo psychologicky upraveni, aby se buď zbavili potřeby mocenského procesu, nebo aby „sublimovali“ svou touhu po moci do nějakého neškodného koníčku. Tyto inženýrsky upravené lidské bytosti mohou být v takové společnosti šťastné, ale zcela jistě nebudou svobodné. Budou degradováni na úroveň domácích zvířat.

175. Předpokládejme však, že se informatikům nepodaří vyvinout umělou inteligenci, takže lidská práce zůstane nutná. I tak se stroje budou starat o stále více jednodušších úkolů, takže bude narůstat přebytek lidských pracovníků na nižších úrovních schopností. (Vidíme, že k tomu dochází již nyní. Existuje mnoho lidí, pro které je obtížné nebo nemožné získat práci, protože z intelektuálních nebo psychologických důvodů nemohou získat takovou úroveň vzdělání, aby byli v současném systému užiteční). Na ty, kteří jsou zaměstnáni, budou kladeny stále větší nároky: Budou potřebovat stále větší vzdělání, stále větší schopnosti a budou muset být stále spolehlivější, konformnější a poslušnější, protože budou stále více připomínat buňky obrovského organismu. Jejich úkoly se budou stále více specializovat, takže jejich práce bude v jistém smyslu vytržena z reálného světa a bude soustředěna na jeden malý výsek skutečnosti. Systém bude muset použít všechny prostředky, které může, ať už psychologické, nebo biologické, aby lidi zkonstruoval tak, aby byli poslušní, měli schopnosti, které systém vyžaduje, a „sublimovali“ jejich touhu po moci do nějakého specializovaného úkolu. Tvrzení, že lidé v takové společnosti budou muset být poslušní, však může vyžadovat upřesnění. Konkurenceschopnost může

být pro společnost užitečná, pokud se najdou způsoby, jak ji nasměrovat do kanálů, které slouží potřebám systému. Můžeme si představit budoucí společnost, v níž bude existovat nekonečná soutěž o prestižní a mocenské pozice. Na vrchol, kde je jediná skutečná moc, se však nikdy nedostane více než velmi málo lidí (viz konec odstavce 163). Velmi odpudivá je společnost, v níž člověk může uspokojit svou potřebu moci pouze tím, že vytlačí z cesty velké množství jiných lidí a připraví je o JEJICH možnost získat moc.

176. Lze si představit scénáře, které zahrnují aspekty více než jedné z možností, které jsme právě probrali. Může se například stát, že stroje převezmou většinu práce, která má skutečný, praktický význam, ale lidé budou zaměstnáni tím, že jim bude přidělena relativně nedůležitá práce. Bylo například naznačeno, že velký rozvoj odvětví služeb by mohl zajistit práci pro lidské bytosti. Lidé by tak trávili čas tím, že by si navzájem čistili boty, vozili se taxíkem, vyráběli si ruční práce, obsluhovali u stolu atd. To nám připadá jako naprosto zavrženíhodný způsob, jak by lidstvo mohlo skončit, a pochybujeme, že by mnoho lidí našlo v takové nesmyslné práci naplnění života. Hledali by jiná, nebezpečná východiska (drogy, zločin, „kulty“, nenávistné skupiny),

pokud by nebyli biologicky nebo psychologicky upraveni tak, aby se takovému způsobu života přizpůsobili.

177. Není třeba dodávat, že výše uvedené scénáře nevyčerpávají všechny možnosti. Pouze naznačují druhy výsledků, které se nám zdají nejpravděpodobnější. Nedokážeme si však představit žádné pravděpodobné scénáře, které by byly přijatelnější než ty, které jsme právě popsali. Je nanejvýš pravděpodobné, že pokud industriálně-technologický systém přežije příštích 40 až 100 let, bude mít do té doby vyvinuty určité obecné charakteristiky: Jednotlivci (přinejmenším ti „buržoazního“ typu, kteří jsou do systému začleněni a zajišťují jeho chod, a kteří tedy mají veškerou moc) budou více než kdy jindy závislí na velkých organizacích; budou více „socializovaní“ než kdy jindy a jejich fyzické a duševní vlastnosti budou do značné míry (možná ve velmi velké míře) ty, které jsou do nich vpraveny, spíše než aby byly výsledkem náhody (nebo boží vůle či čehokoli jiného); a vše, co z divoké přírody zbude, bude redukováno na zbytky uchovávané pro vědecké studie a udržované pod dohledem a správou vědců (nebude tedy již skutečně divoké). V dlouhodobém horizontu (řekněme za několik století) je pravděpodobné, že ani lidstvo, ani žádné jiné významné or-ganismy nebudou

existovat v podobě, v jaké je známe dnes, protože jakmile začnete modifikovat organismy pomocí genetického inženýrství, není důvod se v určitém bodě zastavit, takže modifikace budou pravděpodobně pokračovat, dokud nebudou člověk a ostatní organismy zcela přeměněny.

178. Ať už je to jakkoli, je jisté, že technika vytváří pro člověka nové fyzické a sociální prostředí, které se radikálně liší od spektra prostředí, na něž lidský rod fyzicky a psychicky adaptoval přirozený výběr. Pokud se člověk nepřizpůsobí tomuto novému prostředí tím, že bude uměle přetechnizován, pak se mu přizpůsobí dlouhým a bolestivým procesem přírodního výběru. První možnost je mnohem pravděpodobnější než druhá.

179. Bylo by lepší celý ten smrdutý systém zahodit a přijmout následky.

Strategie

180. Technofilové nás všechny berou na naprosto bezohlednou jízdu do neznáma. Mnoho lidí chápe něco z toho, co s námi technologický pokrok dělá, přesto k němu zaujímají pasivní postoj, protože si myslí, že je nevyhnutelný. My (Freedom Club) si však nemyslíme, že

je to nevyhnutelné. Myslíme si, že ho lze zastavit, a zde uvedeme několik náznaků, jak ho zastavit.

181. Jak jsme uvedli v odstavci 166, dvěma hlavními úkoly pro současnost jsou podpora sociálního napětí a nestability v industriální společnosti a rozvoj a propagace ideologie, která se staví proti technologii a industriálnímu systému. Až bude systém dostatečně napjatý a nestabilní, může dojít k revoluci proti technologii. Model by byl podobný modelu francouzské a ruské revoluce. Francouzská a ruská společnost po několik desetiletí před svými revolucemi vykazovaly rostoucí známky napětí a slabosti. Mezitím se rozvíjely ideologie, které nabízely nový světonázor, jenž se od toho starého značně lišil. V případě Ruska revolucionáři aktivně pracovali na podkopání starého řádu. Když pak byl starý systém vystaven dostatečnému dodatečnému tlaku (finanční krize ve Francii, vojenská porážka v Rusku), smetla jej revoluce. My navrhujeme něco podobného.

182. Někdo namítne, že francouzská a ruská revoluce byly neúspěšné. Ale většina revolucí má dva cíle. Jedním je zničit starou formu společnosti a druhým je nastolit novou formu společnosti, kterou si revolucionáři představují. Francouzským a ruským revolucionářům se

(naštěstí!) nepodařilo vytvořit nový typ společnosti, o kterém snili, ale byli docela úspěšní ve zničení staré společnosti. Neděláme si iluze o možnosti vytvořit novou, ideální formu společnosti. Naším cílem je pouze zničit stávající formu společnosti.

183. Ale ideologie, aby získala nadšenou podporu, musí mít pozitivní ideál stejně jako negativní; musí být PRO něco stejně jako PROTI něčemu. Pozitivním ideálem, který navrhujeme, je příroda. Tedy DIVOKÁ příroda: K divoké přírodě řadíme i lidskou přírodu, čímž myslíme ty aspekty fungování lidského jedince, které nepodléhají regulaci ze strany organizované společnosti, ale jsou produktem náhody, svobodné vůle nebo Boha (podle vašich náboženských nebo filozofických názorů).

184. Příroda je dokonalým protipólem technologie, a to z několika důvodů. Příroda (to, co je mimo moc systému) je opakem technologie (která se snaží neomezeně rozšiřovat moc systému). Většina lidí bude souhlasit s tím, že příroda je krásná; jistě má obrovskou oblibu u lidí. Radikální environmentalisté VŽDY zastávají ideologii, která vyzdvihuje přírodu a staví se proti technologii.**[30]** V zájmu přírody není nutné nastolit nějakou chimérickou utopii nebo nějaký nový druh společenského řádu.

Příroda se o sebe postará sama: Příroda je spontánním výtvorem, který existoval dávno před jakoukoli lidskou společností, a po nesčetná staletí s ní koexistovalo mnoho různých druhů lidských společností, aniž by jí nadměrně škodily. Teprve s industriální revolucí se vliv lidské společnosti na přírodu stal skutečně ničivým. Ke zmírnění tlaku na přírodu není nutné vytvářet zvláštní druh společenského systému, je pouze nutné zbavit se industriální společnosti. Připusťme, že to nevyřeší všechny problémy. Industriální společnost již napáchala na přírodě obrovské škody a bude také velmi dlouho trvat, než se jizvy zahojí. Ostatně i předindustriální společnosti mohou přírodě způsobit značné škody. Zbavení se industriální společnosti však přinese mnoho. Zbaví přírodu nejhoršího tlaku, takže se jizvy mohou začít hojit. Odstraní schopnost organizované společnosti stále zvyšovat svou kontrolu nad přírodou (včetně té lidské). Ať už bude po zániku industriálního systému existovat jakýkoli druh společnosti, je jisté, že většina lidí bude žít v blízkosti přírody, protože při absenci vyspělé technologie neexistuje jiný způsob, jak by lidé mohli žít. Aby se uživili, musí být rolníky, pastevci, rybáři nebo lovci atd. A obecně by měla mít místní autonomie tendenci se zvyšovat, protože nedostatek vyspělých

technologií a rychlé komunikace omezí schopnost vlád nebo jiných velkých organizací kontrolovat místní společenství.

185. Co se týče negativních důsledků likvidace industriální společnosti - no, nemůžete jíst koláč a mít ho zároveň. Chcete-li získat jednu věc, musíte obětovat jinou.

186. Většina lidí nesnáší psychologické konflikty. Z tohoto důvodu se vyhýbají jakémukoli serióznímu přemýšlení o obtížných společenských otázkách a mají rádi, když jsou jim tyto otázky předkládány v jednoduchých, černobílých pojmech: Tohle je všechno dobré a TOHLE je všechno špatné. Revoluční ideologie by proto měla být rozvíjena ve dvou rovinách.

187. Na sofistikovanější úrovni by se ideologie měla obracet na lidi inteligentní, přemýšlivé a racionální. Cílem by mělo být vytvořit jádro lidí, kteří budou proti industriálnímu systému vystupovat na racionálním, promyšleném základě, s plným pochopením problémů a nejasností s tím spojených a ceny, kterou je třeba zaplatit za to, že se systému zbavíme. Je obzvláště důležité získat lidi tohoto typu, protože jsou to schopní lidé a budou mít zásadní vliv na ostatní. Tyto lidi je třeba oslovit na co

nejracionálnější úrovni. Nikdy by neměla být záměrně překrucována fakta a je třeba se vyhýbat neomaleným výrazům. To neznamená, že nelze apelovat na emoce, ale při takovém apelu je třeba dbát na to, aby nedocházelo ke zkreslování pravdy nebo k čemukoli jinému, co by narušilo intelektuální vážnost ideologie.

188. Na druhé úrovni by měla být ideologie propagována ve zjednodušené podobě, která umožní nemyslící většině vnímat konflikt technologie vs. příroda jednoznačně. Ale ani na této druhé úrovni by ideologie neměla být vyjadřována jazykem, který je natolik laciný, neumírněný nebo iracionální, že odradí lidi přemýšlivého a racionálního typu. Laciná, neumírněná propaganda někdy dosahuje působivých krátkodobých zisků, ale z dlouhodobého hlediska bude výhodnější udržet si loajalitu malého počtu inteligentně angažovaných lidí než vzbuzovat vášně nemyslícího a nestálého davu, který změní svůj postoj, jakmile někdo přijde s lepším propagandistickým trikem. Propaganda typu burcování davu však může být nezbytná, když se systém blíží ke kolapsu a dochází k závěrečnému boji mezi soupeřícími ideologiemi o to, která se stane dominantní, až starý světonázor půjde ke dnu.

189. Před tímto závěrečným bojem by revolucionáři neměli očekávat, že budou mít na své straně většinu lidí. Dějiny tvoří aktivní a odhodlané menšiny, nikoli většina, která má jen zřídka jasnou a důslednou představu o tom, co skutečně chce. Dokud nenastane čas konečného náporu na revoluci**[31]**, nebude úkolem revolucionářů ani tak získat povrchní podporu většiny, jako spíše vytvořit malé jádro hluboce odhodlaných lidí. Pokud jde o většinu, bude stačit, aby si uvědomila existenci nové ideologie a často jim ji připomínat; i když samozřejmě bude žádoucí získat podporu většiny v takové míře, aby to bylo možné bez oslabení jádra vážně angažovaných lidí.

190. Jakýkoli druh sociálního konfliktu pomáhá destabilizovat systém, ale je třeba dávat pozor na to, jaký druh konfliktu podporujeme. Hranice konfliktu by měla být vedena mezi masou lidí a mocenskou elitou industriální společnosti (politiky, vědci, vrcholovými manažery podniků, vládními úředníky atd.). NEMĚLA by být vedena mezi revolucionáři a masou lidí. Pro revolucionáře by například bylo špatnou strategií odsuzovat Američany za jejich spotřební návyky. Namísto toho by měli průměrného Američana vykreslit jako oběť reklamního a marketingového průmyslu, který

ho přiměl k tomu, aby si koupil spoustu krámů, které nepotřebuje a které jsou velmi slabou kompenzací za jeho ztracenou svobodu. Oba přístupy jsou v souladu s fakty. Je pouze otázkou přístupu, zda obviňujete reklamní průmysl z manipulace s veřejností, nebo veřejnost z toho, že se nechala zmanipulovat. Z hlediska strategie je třeba se obviňování veřejnosti obecně vyhnout.

191. Měli bychom si dvakrát rozmyslet, než začneme podporovat jiný společenský konflikt než ten mezi elitou, která má moc (která ovládá technologie), a širokou veřejností (nad kterou technologie vykonává svou moc). Jednak mají jiné konflikty tendenci odvádět pozornost od důležitých konfliktů (mezi mocenskou elitou a obyčejnými lidmi, mezi technologií a přírodou), jednak mohou jiné konflikty ve skutečnosti podporovat technologizaci, protože každá strana takového konfliktu chce využít technologickou moc k získání výhod nad svým protivníkem. To je zřetelně vidět na soupeření mezi národy. Objevuje se také v etnických konfliktech uvnitř národů. Například v Americe mnoho černošských vůdců touží získat moc pro Afroameričany tím, že černošské jedince umístí mezi technologickou elitu. Chtějí, aby tam bylo mnoho černých vládních úředníků, vědců, vedoucích pracovníků korporací atd. Tímto způsobem

pomáhají absorbovat afroamerickou subkulturu do technologického systému. Obecně řečeno, je třeba podporovat pouze ty sociální konflikty, které lze zařadit do rámce konfliktů mocenské elity vs. obyčejní lidé, technologie vs. příroda.

192. Způsob, jak zabránit etnickým konfliktům, však NENÍ bojovné prosazování práv menšin (body 21, 29). Místo toho by měli revolucionáři zdůrazňovat, že menšiny sice trpí větším či menším znevýhodněním, ale toto znevýhodnění má okrajový význam. Naším skutečným nepřítelem je industriálně-technologický systém a v boji proti tomuto systému nemají etnické rozdíly žádný význam.

193. Druh revoluce, který máme na mysli, nebude nutně zahrnovat ozbrojené povstání proti jakékoli vládě. Může, ale nemusí zahrnovat fyzické násilí, ale nebude to POLITICKÁ revoluce. Zaměří se na technologii a ekonomiku, nikoliv na politiku.**[32]**

194. Revolucionáři by se pravděpodobně měli dokonce vyhýbat převzetí politické moci, ať už legálními nebo nelegálními prostředky, dokud nebude industriální systém vystaven nebezpečí a neprokáže se v očích většiny lidí jako neúspěšný. Předpokládejme například, že by

nějaká „zelená“ strana získala ve volbách kontrolu nad Kongresem Spojených států. Aby se vyhnula zradě nebo rozmělnění své vlastní ideologie, musela by přijmout razantní opatření, která by změnila hospodářský růst v hospodářský pokles. Běžnému člověku by se výsledky zdály katastrofální: Nastala by masová nezaměstnanost, nedostatek zboží atd. I kdyby se nadlidsky obratným řízením podařilo zabránit hrubším neblahým důsledkům, stejně by se lidé museli začít vzdávat přepychu, na němž se stali závislými. Nespokojenost by vzrostla, „zelená“ strana by byla zvolena a revolucionáři by utrpěli těžkou porážku. Z tohoto důvodu by se revolucionáři neměli pokoušet získat politickou moc, dokud se systém nedostane do takové nepohody, že případné potíže budou považovány za důsledek selhání samotného industriálního systému, a ne politiky revolucionářů. Revoluce proti technologii bude pravděpodobně muset být revolucí zvenčí, revolucí zdola, nikoli shora.

195. Revoluce musí být mezinárodní a celosvětová. Nelze ji provádět po jednotlivých státech. Kdykoli se navrhne, že by například Spojené státy měly omezit technologický pokrok nebo hospodářský růst, lidé propadnou hysterii a začnou křičet, že pokud budeme v technologiích

zaostávat, Japonci nás předběhnou. Svatí roboti! Svět vyletí z oběžné dráhy, jestli Japonci někdy prodají víc aut než my! (Nacionalismus je velkým propagátorem technologií.) Rozumnější je argumentace, že pokud relativně demokratické národy světa zaostávají v technologiích, zatímco hnusné, diktátorské národy jako Čína, Vietnam a Severní Korea pokračují v pokroku, nakonec mohou diktátoři začít ovládat svět. Proto by měl být industriální systém napaden ve všech národech současně, pokud to bude možné. Je pravda, že neexistuje žádná jistota, že industriální systém může být zničen přibližně ve stejnou dobu na celém světě, a je dokonce možné, že pokus o svržení systému může místo toho vést k ovládnutí systému diktátory. To je riziko, které je třeba podstoupit. A stojí za to ho podstoupit, protože rozdíl mezi „demokratickým“ industriálním systémem a systémem ovládaným diktátory je malý ve srovnání s rozdílem mezi industriálním a neindustriálním systémem.**[33]** Dalo by se dokonce tvrdit, že industriální systém řízený diktátory by byl lepší, protože systémy řízené diktátory se obvykle ukázaly jako neefektivní, a proto je pravděpodobné, že se spíše zhroutí. Podívejte se na Kubu.

196. Revolucionáři by mohli zvážit upřednostnění opatření, která směřují k propojení světové ekonomiky do jednotného celku. Dohody o volném obchodu, jako jsou NAFTA a GATT, jsou pravděpodobně z krátkodobého hlediska škodlivé pro životní prostředí, ale z dlouhodobého hlediska mohou být možná výhodné, protože podporují vzájemnou hospodářskou závislost mezi národy. Bude snazší zničit industriální systém na celosvětové úrovni, pokud bude světová ekonomika natolik sjednocená, že její zhroucení v kterékoli významné zemi povede k jejímu zhroucení ve všech industrializovaných zemích.

197. Někteří lidé zastávají názor, že moderní člověk má příliš velkou moc, příliš velkou kontrolu nad přírodou; prosazují pasivnější postoj lidstva. Tito lidé se v nejlepším případě vyjadřují nejasně, protože nerozlišují mezi mocí pro VELKÉ ORGANIZACE a mocí pro INDIVIDUÁLY a MALÉ SKUPINY. Je chybou argumentovat bezmocí a pasivitou, protože lidé moc POTŘEBUJÍ. Moderní člověk jako kolektivní entita - tedy industriální systém - má obrovskou moc nad přírodou a my (Freedom Club) to považujeme za zlo. Ale modemní INDIVIDUÁLOVÉ a MALÉ SKUPINY INDIVIDUÁLŮ mají mnohem méně moci, než kdy měl primitivní člověk. Obecně řečeno,

obrovskou moc „moderního člověka“ nad přírodou nevykonávají jednotlivci nebo malé skupiny, ale velké organizace. V míře, v jaké může průměrný moderní INDIVIDUÁL ovládat moc technologie, je mu to dovoleno pouze v úzkých mezích a pouze pod dohledem a kontrolou systému. (Na všechno potřebujete licenci a s licencí přicházejí pravidla a regulace.) Jednotlivec má pouze ty technologické pravomoci, které se mu systém rozhodne poskytnout. Jeho OSOBNÍ moc nad přírodou je nepatrná.

198. Primitivní INDIVIDUÁLOVÉ a MALÉ SKUPINY měli ve skutečnosti značnou moc nad přírodou; nebo možná by bylo lepší říci moc V PŘÍRODĚ. Když primitivní člověk potřeboval potravu, věděl, jak najít a připravit jedlé kořeny, jak vystopovat zvěř a vzít si ji podomácku vyrobenými zbraněmi. Věděl, jak se chránit před horkem, chladem, deštěm, nebezpečnými zvířaty atd. Primitivní člověk však přírodě škodil relativně málo, protože KOLEKTIVNÍ síla primitivní společnosti byla ve srovnání s KOLEKTIVNÍ silou industriální společnosti zanedbatelná.

199. Namísto obhajoby bezmoci a pasivity je třeba argumentovat tím, že je třeba zlomit moc

INDUSTRIÁLNÍHO SYSTÉMU, což výrazně ZVÝŠÍ moc a svobodu INDIVIDUÁLŮ a MALÝCH SKUPIN.

200. Dokud nebude industriální systém důkladně rozvrácen, musí být zničení tohoto systému JEDINÝM cílem revolucionářů. Jiné cíle by odváděly pozornost a energii od hlavního cíle. Ještě důležitější je, že pokud si revolucionáři dovolí mít jiný cíl než zničení technologie, budou v pokušení používat technologii jako nástroj k dosažení tohoto jiného cíle. Pokud tomuto pokušení podlehnou, spadnou zpět do technologické pasti, protože moderní technologie je jednotný, pevně organizovaný systém, takže aby si člověk zachoval NĚKTEROU technologii, je nucen zachovat VĚTŠINU technologie, a proto nakonec obětuje jen symbolické množství technologie.

201. Předpokládejme například, že si revolucionáři vzali za cíl „sociální spravedlnost“. Protože lidská povaha je taková, jaká je, sociální spravedlnost by nevznikla spontánně; musela by být vynucena. Aby ji mohli revolucionáři prosadit, museli by si zachovat centrální organizaci a kontrolu. K tomu by potřebovali rychlou dopravu a komunikaci na velké vzdálenosti, a tedy veškerou technologii potřebnou k podpoře dopravních a

komunikačních systémů. Aby nakrmili a ošatili chudé lidi, museli by používat zemědělskou a výrobní technologii. A tak dále. Takže snaha zajistit sociální spravedlnost by je nutila zachovat většinu částí technologického systému. Ne že bychom měli něco proti sociální spravedlnosti, ale nesmí být dovoleno, aby zasahovala do snahy zbavit se technologického systému.

202. Bylo by beznadějné, kdyby se revolucionáři pokoušeli zaútočit na systém bez použití NĚKTERÝCH moderních technologií. Když už nic jiného, musí k šíření svého poselství používat komunikační prostředky. Moderní technologie by však měli používat pouze k JEDINÉMU účelu: k útoku na technologický systém.

203. Představte si alkoholika, který sedí se sudem vína před sebou. Předpokládejme, že si začne říkat: „Víno není špatné, pokud se používá s mírou. Proč, říká se, že malé množství vína je pro vás dokonce dobré! Neublíží mi, když si dám jen jednu malou skleničku...“ No, víte, co se stane. Nikdy nezapomínejte, že lidstvo s technikou je jako alkoholik se sudem vína.

204. Revolucionáři by měli mít co nejvíce dětí. Existují pádné vědecké důkazy, že společenské postoje se do značné míry dědí. Nikdo netvrdí, že sociální postoj je

přímým výsledkem genetické výbavy člověka, ale zdá se, že osobnostní rysy jsou částečně dědičné a že určité osobnostní rysy mají v kontextu naší společnosti tendenci zvyšovat pravděpodobnost, že člověk bude zastávat ten či onen sociální postoj. Proti těmto zjištěním byly vzneseny námitky, které jsou však chabé a zřejmě ideologicky motivované. V každém případě nikdo nepopírá, že děti mají v průměru tendenci zastávat podobné sociální postoje jako jejich rodiče. Z našeho pohledu až tak nezáleží na tom, zda jsou tyto postoje předávány geneticky, nebo prostřednictvím výchovy v dětství. V obou případech jsou předávány.

205. Potíž je v tom, že mnoho lidí, kteří mají sklon bouřit se proti industriálnímu systému, se také obává populačního problému, a proto mají tendenci mít málo dětí nebo žádné. Tímto způsobem mohou předat svět takovému druhu lidí, kteří industriální systém podporují nebo alespoň akceptují. Aby byla zajištěna síla příští generace revolucionářů, měla by se současná generace hojně rozmnožovat. Tímto postupem zhorší populační problém jen nepatrně. A nejdůležitějším problémem je zbavit se industriálního systému, protože jakmile industriální systém zanikne, světová populace se nutně sníží (viz odstavec 167); zatímco pokud industriální

systém přežije, bude pokračovat ve vývoji nových technik výroby potravin, které mohou umožnit, aby světová populace rostla téměř donekonečna.

206. Co se týče revoluční strategie, jediné body, na kterých absolutně trváme, jsou, že jediným, prvořadým cílem musí být odstranění moderní technologie a že nelze připustit, aby tomuto cíli konkuroval jakýkoli jiný cíl. Ve zbytku by měli revolucionáři zaujmout empirický přístup. Pokud zkušenost ukáže, že některá doporučení uvedená v předchozích odstavcích nepřinesou dobré výsledky, pak by tato doporučení měla být zavržena.

Dva druhy strategie

207. Argument, který bude pravděpodobně vznesen proti naší navrhované revoluci, je, že je odsouzena k neúspěchu, protože (jak se tvrdí) v průběhu dějin technologie vždy postupovala, nikdy se nevrátila zpět, a proto technologický regres není možný. Toto tvrzení je však nepravdivé.

208. Rozlišujeme dva druhy technologií, které budeme nazývat technologie malého rozsahu a technologie závislé na organizaci. Technologie malého rozsahu je

technologie, kterou mohou používat malá společenství bez vnější pomoci. Technologie závislá na organizaci je technologie, která závisí na velkoplošné společenské organizaci. Nejsou nám známy žádné významné případy regrese u technologií malého rozsahu. Technologie závislá na organizaci však regreduje, pokud se rozpadne sociální organizace, na níž je závislá. Příklad: Když se rozpadla Římská říše, technologie Římanů v malém měřítku přežila, protože každý šikovný vesnický řemeslník dokázal postavit například vodní kolo, každý zručný kovář dokázal římskými metodami vyrobit ocel atd. Technologie Římanů závislá na organizaci však REGREDOVALA. Jejich akvadukty chátraly a nikdy nebyly obnoveny. Jejich techniky výstavby silnic se ztratily. Římský systém městské hygieny byl zapomenut, takže až v poměrně nedávné době se hygiena evropských měst vyrovnala hygieně starého Říma.

209. Důvodem, proč se zdá, že technologie vždy postupovala, je skutečnost, že snad až do jednoho nebo dvou století před industriální revolucí byla většina technologií malého rozsahu. Většina technologií vyvinutých po industriální revoluci je však technologií závislou na organizaci. Vezměme si například ledničku. Bez továrně vyráběných dílů nebo zázemí

postindustriální strojírenské dílny by bylo pro hrstku místních řemeslníků prakticky nemožné ledničku postavit. Pokud by se jim ji nějakým zázrakem podařilo postavit, byla by jim bez spolehlivého zdroje elektrické energie k ničemu. Museli by tedy přehradit potok a postavit generátor. Generátory vyžadují velké množství měděných drátů. Představte si, že byste se snažili vyrobit takový drát bez moderních strojů. A kde by vzali plyn vhodný pro chlazení? Bylo by mnohem jednodušší postavit ledárnu nebo uchovávat potraviny sušením či nakládáním, jak se to dělalo před vynálezem ledničky.

210. Je tedy zřejmé, že pokud by se industriální systém jednou důkladně rozpadl, chladicí technologie by se rychle ztratila. Totéž platí i pro další technologie závislé na organizaci. A jakmile by tato technologie byla ztracena na dobu zhruba jedné generace, trvalo by staletí ji znovu vybudovat, stejně jako trvalo staletí ji vybudovat poprvé. Dochovaných technických knih by bylo málo a byly by rozptýlené. Industriální společnost, pokud je budována od nuly bez cizí pomoci, lze vybudovat pouze v řadě etap: Potřebujete nástroje, abyste mohli vyrábět nástroje, abyste mohli vyrábět další nástroje, abyste mohli vyrábět ještě další nástroje... Je zapotřebí dlouhý proces ekonomického vývoje a pokroku v organizaci

společnosti. A i kdyby neexistovala ideologie, která by se stavěla proti technologiím, není důvod se domnívat, že by někdo měl zájem na obnově industriální společnosti. Nadšení pro „pokrok“ je fenomén vlastní moderní formě společnosti a zdá se, že před 17. stoletím nebo přibližně v tomto období neexistoval.

211. V pozdním středověku existovaly čtyři hlavní civilizace, které byly přibližně stejně „vyspělé“: Evropa, islámský svět, Indie a Dálný východ (Čína, Japonsko, Korea). Tři z těchto civilizací zůstaly víceméně stabilní a pouze Evropa se stala dynamickou. Nikdo neví, proč se Evropa v té době stala dynamickou; historici mají své teorie, ale ty jsou pouze spekulacemi. V každém případě je jasné, že k rychlému vývoji směrem k technologické formě společnosti dochází pouze za zvláštních podmínek. Není tedy důvod předpokládat, že nemůže dojít k dlouhodobému technologickému regresu.

212. Vyvíjela by se společnost EVENTUÁLNĚ znovu směrem k industriálně-technologické formě? Možná, ale nemá smysl si s tím dělat starosti, protože nemůžeme předvídat ani řídit události za 500 nebo 1000 let. Tyto problémy musí řešit lidé, kteří budou žít v té době.

Nebezpečí levičáctví

213. Levičáci nebo osoby podobného psychologického typu jsou kvůli své potřebě rebelie a členství v hnutí často přitahováni k rebelskému nebo aktivistickému hnutí, jehož cíle a členství nejsou původně levicové. Výsledný příliv levicových typů může snadno proměnit nelevicové hnutí v levicové, takže levicové cíle nahradí nebo zkreslí původní cíle hnutí.

214. Aby se tomu zabránilo, musí hnutí, které vyzdvihuje přírodu a staví se proti technologiím, zaujmout rozhodně protilevicový postoj a vyhnout se jakékoli spolupráci s levičáky. Levičáctví je dlouhodobě neslučitelné s divokou přírodou, s lidskou svobodou a s eliminací moderní technologie. Levičáctví je kolektivistické; snaží se spojit celý svět (přírodu i lidstvo) do jednotného celku. To však předpokládá řízení přírody a lidského života organizovanou společností a vyžaduje to vyspělou technologii. Nelze mít sjednocený svět bez rychlé dopravy a komunikace na velké vzdálenosti, nelze přimět všechny lidi, aby se měli rádi, bez sofistikovaných psychologických technik, nelze mít „plánovanou společnost“ bez nezbytné technologické základny. Levičáctví je především poháněno potřebou moci a levičák usiluje o moc na kolektivním základě,

prostřednictvím identifikace s masovým hnutím nebo organizací. Levičáctví se pravděpodobně nikdy nevzdá technologie, protože technologie je příliš cenným zdrojem kolektivní moci.

215. Anarchista**[34]** také usiluje o moc, ale usiluje o ni na individuálním základě nebo na základě malých skupin; chce, aby jednotlivci a malé skupiny mohli kontrolovat okolnosti svého života. Staví se proti technologii, protože činí malé skupiny závislými na velkých organizacích.

216. Někteří levičáci mohou zdánlivě vystupovat proti technologiím, ale budou proti nim vystupovat jen do té doby, dokud budou outsidery a dokud technologický systém budou ovládat nelevičáci. Pokud někdy levičáctví ve společnosti převládne, takže se technologický systém stane nástrojem v rukou levičáků, budou ho nadšeně využívat a podporovat jeho rozvoj. Budou přitom opakovat vzorec, který levičáctví v minulosti opakovaně prokázalo. Když byli bolševici v Rusku outsidery, energicky vystupovali proti cenzuře a tajné policii, prosazovali sebeurčení etnických menšin a tak dále; jakmile se však sami dostali k moci, zavedli přísnější cenzuru a vytvořili bezohlednější tajnou policii, než jaká existovala za carů, a utlačovali etnické menšiny

přinejmenším stejně jako carové. Ve Spojených státech před několika desetiletími, kdy byli levičáci na našich univerzitách v menšině, byli levicoví profesoři energickými zastánci akademické svobody, ale dnes na těch našich univerzitách, kde levičáci převládli, se ukázalo, že jsou připraveni vzít akademickou svobodu všem ostatním. (To je „politická korektnost“.) Totéž se stane s levičáky a technologií: Pokud ji někdy dostanou pod svou kontrolu, budou ji používat k utlačování všech ostatních.

217. V dřívějších revolucích levičáci nejvíce toužící po moci opakovaně nejprve spolupracovali s nelevicovými revolucionáři, stejně jako s levičáky více libertariánských sklonů, a později je podrazili, aby se chopili moci pro sebe. Robespierre to udělal ve Francouzské revoluci, bolševici v Ruské revoluci, komunisté ve Španělsku v roce 1938 a Castro a jeho stoupenci na Kubě. Vzhledem k minulé historii levičáctví by bylo naprosto pošetilé, kdyby dnes nelevicoví revolucionáři spolupracovali s levičáky.

218. Různí myslitelé poukazují na to, že levičáctví je svého druhu náboženství. Levičáctví není náboženstvím v užším slova smyslu, protože levicová doktrína

nepostuluje existenci žádné nadpřirozené bytosti. Pro levičáka však levičáctví hraje psychologickou roli podobnou té, kterou pro některé lidi hraje náboženství. Levičák NUTNĚ potřebuje věřit v levičáctví; hraje zásadní roli v jeho psychologické ekonomice. Jeho přesvědčení není snadné změnit logikou nebo fakty. Je hluboce přesvědčen, že levičáctví je morálně správné s velkým S a že má nejen právo, ale i povinnost vnutit levicovou morálku všem. (Mnozí z lidí, které označujeme jako „levičáky", se však za levičáky nepovažují a svůj systém přesvědčení by jako levičáctví neoznačili. Termín „levičáctví" používáme proto, že neznáme žádné lepší slovo, které by označovalo spektrum příbuzných vyznání zahrnující hnutí feministek, práv homosexuálů, politické korektnosti atd. a protože tato hnutí mají silnou afinitu ke staré levici. Viz odstavce 227-230.)

219. Levičáctví je totalitní síla. Všude, kde je levičáctví u moci, má tendenci vniknout do každého soukromého zákoutí a vnutit každé myšlence levičáckou formu. Částečně je to dáno kvazináboženským charakterem levičáctví: Vše, co odporuje levicovému přesvědčení, představuje hřích. Ještě důležitější je, že levičáctví je totalitní silou kvůli levicové touze po moci. Levičák se snaží uspokojit svou potřebu moci prostřednictvím

identifikace se společenským hnutím a snaží se projít mocenským procesem tím, že pomáhá prosazovat a dosahovat cílů hnutí (viz odstavec 83). Ale bez ohledu na to, jak daleko hnutí v dosahování svých cílů pokročilo, levičák není nikdy spokojen, protože jeho aktivismus je náhradní aktivitou (viz odstavec 41}. To znamená, že skutečným motivem levičáka není dosažení zdánlivých cílů levičáctví; ve skutečnosti je motivován pocitem moci, který mu přináší boj za společenský cíl a jeho následné dosažení.**[35]** Levičák se proto nikdy nespokojí s již dosaženými cíli, jeho potřeba mocenského procesu ho vede vždy k nějakému novému cíli. Levičák chce rovné příležitosti pro menšiny. Když je toho dosaženo, trvá na statistické rovnosti úspěchů menšin. A dokud někdo chová v nějakém koutku mysli negativní postoj k nějaké menšině, musí ho levičák převychovávat. A etnické menšiny nestačí, nikdo nesmí mít negativní postoj k homosexuálům, postiženým, tlustým, starým, ošklivým a dalším a dalším. Nestačí, aby byla veřejnost informována o nebezpečí kouření; na každé krabičce cigaret musí být vyraženo varování. Pak je třeba omezit, ne-li zakázat reklamu na cigarety. Aktivisté nebudou nikdy spokojeni, dokud nebude tabák postaven mimo zákon, a potom to bude alkohol, pak nezdravé potraviny atd. Aktivisté

bojují proti hrubému zneužívání dětí, což je rozumné. Nyní však chtějí zastavit veškeré tresty. Až se jim to podaří, budou chtít zakázat něco dalšího, co považují za nevhodné, pak další věc a pak další. Nikdy nebudou spokojeni, dokud nebudou mít úplnou kontrolu nad všemi výchovnými postupy. A pak se přesunou k jiné věci.

220. Předpokládejme, že byste požádali levičáky, aby sepsali seznam VŠECH věcí, které jsou ve společnosti špatné, a pak předpokládejme, že byste zavedli VŠECHNY společenské změny, které požadují. Dá se říci, že během několika let by si většina levičáků našla něco nového, na co by si stěžovala, nějaké nové společenské „zlo“, které by chtěla napravit; protože levičák je opět motivován ani ne tak trápením nad neduhy společnosti, jako spíše potřebou uspokojit svou touhu po moci tím, že společnosti vnutí svá řešení.

221. Kvůli omezením, která na jejich myšlení a chování klade vysoká úroveň socializace, nemůže mnoho levičáků přesocializovaného typu usilovat o moc tak, jak to dělají ostatní lidé. Touha po moci má pro ně jediné morálně přijatelné východisko, a to v boji za vnucení své morálky všem.

222. Levičáci, zejména ti přesocializovaní, jsou pravověrní ve smyslu knihy Erica Hoffera The True Believer. Ne všichni Pravověrní jsou však stejného psychologického typu jako levičáci. Pravděpodobně například pravověrný nacista se psychologicky velmi liší od pravověrného levičáka. Vzhledem ke své schopnosti oddanosti věci jsou pravověrní lidé užitečnou, možná nezbytnou součástí každého revolučního hnutí. To představuje problém, s nímž si musíme přiznat, že si nevíme rady. Nejsme si jisti, jak využít energii pravověrných k revoluci proti technice. V současné době můžeme říci pouze to, že žádný pravověrný se bezpečně nezapojí do revoluce, pokud se nezasadí výhradně o zničení technologie. Pokud je oddán i jinému ideálu, může chtít technologii použít jako nástroj k prosazení tohoto jiného ideálu. (Viz odstavce 200, 201.)

223. Někteří čtenáři si možná řeknou: „Tyhle kecy o levičáctví jsou pěkná blbost. Znám Johna a Jane, kteří jsou levicové typy, a tyhle totalitní sklony nemají.“ To je pravda. Je docela pravda, že mnozí levičáci, možná dokonce početní většina, jsou slušní lidé, kteří upřímně věří v toleranci hodnot druhých (až do určité míry) a nechtěli by k dosažení svých společenských cílů používat takové metody. Naše poznámky o levičáctví se nemají

vztahovat na každého jednotlivého levičáka, ale popisují obecný charakter levičáctví jako hnutí. A obecný charakter hnutí není nutně dán početním poměrem různých typů lidí, kteří se na hnutí podílejí.

224. Lidé, kteří se v levicových hnutích dostávají do mocenských pozic, bývají levičáci nejvíce toužící po moci, protože lidé toužící po moci jsou ti, kteří se nejvíce snaží dostat do mocenských pozic. Jakmile se moci chtivé typy zmocní kontroly nad hnutím, existuje mnoho levičáků mírnějšího ražení, kteří vnitřně nesouhlasí s mnoha činy vůdců, ale nedokážou se přimět k tomu, aby se jim postavili. NUTNĚ potřebují svou víru v hnutí, a protože se této víry nemohou vzdát, jdou s vůdci. Je pravda, že NĚKTEŘÍ levičáci mají odvahu postavit se totalitním tendencím, které se objevují, ale zpravidla prohrávají, protože typy toužící po moci jsou lépe organizované, jsou bezohlednější a machiavelističtější a postaraly se o to, aby si vybudovaly silnou mocenskou základnu.

225. Tyto jevy se jasně projevily v Rusku a dalších zemích, které ovládli levičáci. Podobně před rozpadem komunismu v SSSR levicové typy na Západě tuto zemi kritizovaly jen zřídka. Na popud by připustili, že SSSR udělal mnoho špatného, ale pak by se snažili najít omluvu

pro komunisty a začali by mluvit o chybách Západu. Vždy se stavěli proti vojenskému odporu Západu vůči komunistické agresi. Levicové typy po celém světě energicky protestovaly proti vojenské akci USA ve Vietnamu, ale když SSSR napadl Afghánistán, neudělaly nic. Ne že by sovětské akce schvalovali, ale kvůli své levicové víře se prostě nemohli postavit do opozice vůči komunismu. Dnes je na těch našich univerzitách, kde převládla „politická korektnost“, pravděpodobně mnoho levicových typů, kteří soukromě nesouhlasí s potlačováním akademické svobody, ale přesto se s tím smiřují.

226. Skutečnost, že mnozí jednotliví levičáci jsou osobně mírní a poměrně tolerantní lidé, tedy v žádném případě nebrání tomu, aby levičáctví jako celek mělo totalitní tendence.

227. Naše diskuse o levičáctví má vážnou slabinu. Stále není zdaleka jasné, co rozumíme pod slovem „levicový“. Zdá se, že s tím nemůžeme mnoho udělat. Levicovost je dnes roztříštěna do celého spektra aktivistických hnutí. Přesto ne všechna aktivistická hnutí jsou levicová a zdá se, že některá aktivistická hnutí (např. radikální environmentalismus) zahrnují jak osobnosti levicového

typu, tak osobnosti zcela nelevicového typu, které mají na víc, než spolupracovat s levičáky. Odrůdy levičáků se postupně vytrácejí v odrůdy nelevičáků a my sami bychom často těžko rozhodli, zda daný jedinec je či není levičák. Naše pojetí levičáctví je v míře, v jaké je vůbec definováno, vymezeno diskusí o něm, kterou jsme uvedli v tomto článku, a čtenáři můžeme jen doporučit, aby se při rozhodování o tom, kdo je levičák, řídil vlastním úsudkem.

228. Bude však užitečné uvést některá kritéria pro diagnostiku levičáctví. Tato kritéria nelze aplikovat paušálně. Někteří jedinci mohou splňovat některá z kritérií, aniž by byli levičáky, někteří levičáci nemusí splňovat žádné z kritérií. Opět platí, že se musíte řídit vlastním úsudkem.

229. Levičák je orientován na rozsáhlý kolektivismus. Zdůrazňuje povinnost jednotlivce sloužit společnosti a povinnost společnosti postarat se o jednotlivce. Má negativní postoj k individualismu. Často zaujímá moralistický tón. Bývá pro regulaci zbraní, pro sexuální výchovu a další psychologicky „osvícené“ výchovné metody, pro sociální plánování, pro afirmativní akce, pro multikulturalismus. Má sklon ztotožňovat se s oběťmi. Je

spíše proti konkurenci a proti násilí, často nachází omluvy pro ty levičáky, kteří se dopouštějí násilí. Rád používá běžné levicové fráze, jako jsou „rasismus“, „sexismus“, „homofobie“, „kapitalismus“, „imperialismus“, „neokolonialismus“, „genocida“, „sociální změna“, „sociální spravedlnost“, „sociální odpovědnost“. Snad nejlepším diagnostickým znakem levičáka je jeho sklon sympatizovat s následujícími hnutími: feminismus, práva homosexuálů, etnická práva, práva zdravotně postižených, práva zvířat, politická korektnost. Každý, kdo silně sympatizuje se VŠEMI těmito hnutími, je téměř jistě levičák.**[36]**

230. Nebezpečnější levičáci, tedy ti, kteří nejvíce touží po moci, se často vyznačují arogancí nebo dogmatickým přístupem k ideologii. Nejnebezpečnějšími levičáky ze všech však mohou být určité přesocializované typy, které se vyhýbají dráždivým projevům agresivity a zdržují se propagace svého levičáctví, ale tiše a nenápadně pracují na prosazování kolektivistických hodnot, „osvícených“ psychologických technik socializace dětí, závislosti jedince na systému apod. Tito kryptolevičáci (jak je můžeme nazvat) se přibližují určitým buržoazním typům, pokud jde o praktické jednání, ale liší se od nich psychologií, ideologií a motivací. Běžný buržoa se snaží

dostat lidi pod kontrolu systému, aby ochránil svůj způsob života, nebo tak činí prostě proto, že jeho postoje jsou konvenční. Kryptolevičák se snaží dostat lidi pod kontrolu systému, protože je pravověrným vyznavačem kolektivistické ideologie. Kryptolevičák se od průměrného levičáka přesocializovaného typu liší tím, že jeho rebelantský pud je slabší a je bezpečněji socializován. Od běžného dobře socializovaného buržoy se liší tím, že v něm existuje nějaký hluboký nedostatek, který ho nutí věnovat se nějaké věci a ponořit se do kolektivu. A možná je jeho (dobře podřízená) touha po moci silnější než u průměrného buržoy.

Závěrečná poznámka

231. V tomto článku jsme se dopustili nepřesných tvrzení a výroků, ke kterým by měly být připojeny nejrůznější výhrady a námitky, a některá naše tvrzení mohou být vyloženě nepravdivá. Nedostatek informací a potřeba stručnosti nám znemožnily formulovat naše tvrzení přesněji nebo přidat všechny potřebné výhrady. A samozřejmě se v diskusi tohoto druhu musíme do značné míry spoléhat na intuitivní úsudek, a ten může být někdy

chybný. Netvrdíme tedy, že tento článek vyjadřuje více než jen hrubé přiblížení se pravdě.

232. Přesto jsme si dostatečně jisti, že obecné obrysy obrazu, který jsme zde vykreslili, jsou zhruba správné. Je třeba zmínit jen jedno možné slabé místo. Levičáctví v jeho moderní podobě jsme vylíčili jako jev vlastní naší době a jako symptom narušení mocenského procesu. V tom se však možná mýlíme. Přesocializované typy, které se snaží uspokojit svou touhu po moci tím, že všem vnucují svou morálku, jsou tu jistě už dlouho. Ale MYSLÍME si, že rozhodující roli hrají pocity méněcennosti, nízké sebeúcty, bezmoci, ztotožnění se s oběťmi u lidí, kteří sami oběťmi nejsou, je zvláštností moderního levičáctví. Ztotožnění se s oběťmi u lidí, kteří sami oběťmi nejsou, lze do jisté míry pozorovat v levičáctví 19. století a v raném křesťanství, ale pokud můžeme posoudit, symptomy nízkého sebevědomí apod. nebyly v těchto hnutích ani v žádném jiném hnutí zdaleka tak zjevné jako v moderním levičáctví. Nemůžeme však s jistotou tvrdit, že před moderním levičáctvím žádná taková hnutí neexistovala. To je významná otázka, které by historici měli věnovat pozornost.

Poznámky

[1] Netvrdíme, že všichni nebo dokonce většina tyranů a bezohledných konkurentů trpí pocitem méněcennosti.

[2] Ve viktoriánském období trpělo mnoho přesocializovaných lidí vážnými psychickými problémy v důsledku toho, že potlačovali nebo se snažili potlačit své sexuální pocity. Freud zřejmě vycházel ve svých teoriích právě z lidí tohoto typu. Dnes se těžiště socializace přesunulo od sexu k agresi.

[3] Nemusí se nutně jednat o odborníky v technických nebo „tvrdých“ vědách.

[4] Existuje mnoho jedinců ze středních a vyšších vrstev, kteří se některým z těchto hodnot brání, ale jejich odpor je obvykle více či méně skrytý. V masmédiích se takový odpor objevuje jen ve velmi omezené míře. Hlavní tah propagandy v naší společnosti je ve prospěch uvedených hodnot. Hlavním důvodem, proč se tyto hodnoty staly takříkajíc oficiálními hodnotami naší společnosti, je to, že jsou užitečné pro industriální systém. Od násilí se odrazuje, protože narušuje fungování systému. Rasismus je nedoporučován, protože etnické konflikty rovněž narušují fungování systému a diskriminace mrhá vlohami příslušníků menšinových skupin, které by

mohly být pro systém užitečné. Chudoba musí být „léčena“, protože nižší třída způsobuje systému problémy a kontakt s ní snižuje morálku ostatních tříd. Ženy jsou podporovány v kariéře, protože jejich nadání je pro systém užitečné, a co je důležitější, protože tím, že mají regulérní zaměstnání, se ženy začleňují do systému a jsou s ním přímo spjaty, nikoli se svými rodinami. To přispívá k oslabení rodinné solidarity. (Vedoucí představitelé systému říkají, že chtějí posílit rodinu, ale ve skutečnosti mají na mysli, že chtějí, aby rodina sloužila jako účinný nástroj socializace dětí v souladu s potřebami systému. V odstavcích 51, 52 tvrdíme, že systém si nemůže dovolit, aby rodina nebo jiné malé sociální skupiny byly silné nebo autonomní.)

[5] Lze namítnout, že většina lidí nechce dělat vlastní rozhodnutí, ale chce, aby za ně přemýšleli vůdci. V tom je určitý prvek pravdy. Lidé se rádi rozhodují sami v drobných záležitostech, ale rozhodování o složitých, zásadních otázkách vyžaduje čelit psychologickému konfliktu a většina lidí psychologické konflikty nesnáší. Proto mají tendenci se při přijímání obtížných rozhodnutí opírat o druhé. Z toho však nevyplývá, že by si rádi nechali vnucovat rozhodnutí, aniž by měli možnost tato rozhodnutí ovlivnit. Většina lidí jsou přirození

následovníci, nikoli vůdci, ale rádi mají přímý osobní přístup ke svým vůdcům, chtějí mít možnost ovlivňovat vůdce a do jisté míry se podílet na přijímání i obtížných rozhodnutí. Alespoň v této míře potřebují autonomii.

[6] Některé z uvedených příznaků jsou podobné příznakům, které vykazují zvířata v klecích. Vysvětlení, jak tyto příznaky vznikají z deprivace s ohledem na proces výkonu: zdravý rozum při poznávání lidské povahy říká, že nedostatek cílů, jejichž dosažení vyžaduje úsilí, vede k nudě a že dlouho trvající nuda často nakonec vede k depresi. Nedosažení cílů vede k frustraci a snížení sebeúcty. Frustrace vede k hněvu, hněv k agresi, často v podobě týrání manžela nebo dětí. Bylo prokázáno, že dlouhodobá frustrace běžně vede k depresi a že deprese bývá příčinou úzkosti, pocitu viny, poruch spánku, poruch příjmu potravy a špatného pocitu ze sebe sama. Lidé se sklonem k depresi vyhledávají jako protilátku potěšení; odtud pramení nenasytný hédonismus a nadměrný sex s perverznostmi jako prostředkem k získání nových vzruchů. Také nuda má tendenci způsobovat nadměrné vyhledávání rozkoše, protože lidé, kterým chybí jiné cíle, často využívají rozkoš jako cíl. Výše uvedené je zjednodušení. Skutečnost je složitější a deprivace s ohledem na mocenský proces samozřejmě

není JEDINOU příčinou popsaných symptomů. Mimochodem, když se zmiňujeme o depresi, nemáme nutně na mysli depresi, která je natolik závažná, aby ji musel léčit psychiatr. Často se jedná pouze o mírné formy deprese. A když mluvíme o cílech, nemáme nutně na mysli dlouhodobé, promyšlené cíle. Pro mnoho nebo většinu lidí po většinu lidské historie byly cíle typu „z ruky do úst" (pouhé zajištění potravy pro sebe a svou rodinu ze dne na den) zcela dostačující.

[7] Částečnou výjimku lze učinit pro několik pasivních, do sebe uzavřených skupin, jako jsou amišové, které mají jen malý vliv na širší společnost. Kromě nich dnes v Americe existují některé skutečné malé komunity. Jedná se například o mládežnické gangy a „kulty". Všichni je považují za nebezpečné, a taky takové jsou, protože členové těchto skupin jsou loajální především jeden k druhému než k systému, tudíž je systém nemůže kontrolovat. Nebo si vezměme cikány. Cikánům běžně procházejí krádeže a podvody, protože jejich loajalita je taková, že vždy mohou získat svědectví jiných cikánů, které „prokáže" jejich nevinu. Je zřejmé, že systém by měl vážné problémy, kdyby k takovým skupinám patřilo příliš mnoho lidí. Někteří čínští myslitelé z počátku 20. století, kteří se zabývali modernizací Číny, si

uvědomovali nutnost rozbití malých sociálních skupin, jako je rodina: „[Podle Sun Vat-sena] čínský lid potřeboval nový příliv vlastenectví, který by vedl k přenesení loajality z rodiny na stát. ... [Podle Li Chuanga] bylo třeba opustit tradiční vazby, zejména k rodině, pokud se měl v Číně rozvinout nacionalismus“ (Chester C. Tan, Chinese Political Thought in the Twentieth century, str. 125, str. 297).

[8] Ano, víme, že Amerika 19. století měla své problémy, a to vážné, ale pro stručnost se musíme vyjadřovat zjednodušeně.

[9] Ponecháme stranou „nižší třídu“. Mluvíme o hlavním proudu.

[10] Někteří sociologové, pedagogové, odborníci na „duševní zdraví“ a jim podobní se snaží zatlačit sociální pudy do skupiny 1 tím, že se snaží dohlédnout na to, aby všichni měli uspokojivý sociální život.

[11] Je snaha o nekonečné získávání materiálního majetku skutečně umělým výtvorem reklamního a marketingového průmyslu? Jistěže neexistuje žádná vrozená lidská touha po získávání materiálu. Existovalo mnoho kultur, v nichž lidé toužili jen po malém materiálním bohatství nad rámec toho, co bylo nezbytné

k uspokojení jejich základních fyzických potřeb (australští aboriginci, tradiční mexická rolnická kultura, některé africké kultury). Na druhou stranu existovalo také mnoho předindustriálních kultur, v nichž materiální získávání hrálo důležitou roli. Nemůžeme tedy tvrdit, že dnešní kultura orientovaná na akvizici je výhradně výtvorem reklamního a marketingového průmyslu. JE však zřejmé, že reklamní a marketingový průmysl se na vytváření této kultury významně podílel. Velké korporace, které utrácejí miliony za reklamu, by neutrácely takové peníze, kdyby neměly pádný důkaz, že se jim to vrátí v podobě zvýšeného prodeje. Jeden člen Freedom Clubu se před několika lety setkal s manažerem prodeje, který mu otevřeně řekl: „Naší prací je nutit lidi kupovat věci, které nechtějí a nepotřebují.“ Poté popsal, jak neškolený začátečník může lidem předkládat fakta o výrobku a vůbec nic neprodá, zatímco vyškolený a zkušený profesionální prodejce těm samým lidem prodá hodně. To ukazuje, že lidé jsou manipulováni, aby kupovali věci, které ve skutečnosti nechtějí.

[12] Zdá se, že problém bezcílnosti se v posledních zhruba 15 letech [jde o 15 let před rokem 1995] stal méně závažným, protože lidé se nyní cítí méně fyzicky a ekonomicky bezpečně než dříve a potřeba bezpečí jim

poskytuje cíl. Bezcílnost však byla nahrazena frustrací z obtížnosti dosažení bezpečnosti. Problém bezúčelnosti zdůrazňujeme proto, že liberálové a levičáci by si přáli vyřešit naše sociální problémy tím, že by společnost každému zaručila bezpečí; kdyby se to podařilo, přineslo by to jen návrat problému bezúčelnosti. Skutečným problémem není to, zda společnost zajišťuje bezpečnost lidí dobře nebo špatně; problém je v tom, že lidé jsou ve své bezpečnosti závislí na systému, místo aby ji měli ve vlastních rukou. To je mimochodem jeden z důvodů, proč se někteří lidé rozčilují nad právem nosit zbraň; držení zbraně dává tento aspekt jejich bezpečnosti do jejich vlastních rukou.

[13] Snahy konzervativců o snížení množství vládních regulací jsou pro běžného člověka málo přínosné. Za prvé, pouze zlomek regulací lze odstranit, protože většina regulací je nezbytná. Za druhé, většina deregulace se týká spíše podniků než průměrného jednotlivce, takže jejím hlavním účinkem je odebrání moci vládě a její předání soukromým korporacím. Pro průměrného člověka to znamená, že zásahy vlády do jeho života jsou nahrazeny zásahy velkých korporací, kterým může být například povoleno vypouštět více chemikálií, které se dostanou do jeho vodovodního systému a způsobí mu

rakovinu. Konzervativci prostě využívají průměrného člověka a využívají jeho odporu k velké vládě, aby podpořili moc velkého byznysu.

[14] Když někdo schvaluje účel, k němuž se propaganda v daném případě používá, obvykle ji nazývá „výchovou“ nebo pro ni použije nějaký podobný eufemismus. Propaganda je však propagandou bez ohledu na účel, k němuž je používána.

[15] Nevyjadřujeme souhlas či nesouhlas s panamskou invazí. Používáme ji pouze k ilustraci určitého bodu.

[16] V době, kdy byly americké kolonie pod britskou nadvládou, existovalo méně a méně účinných právních záruk svobody než po vstupu americké ústavy v platnost, a přesto bylo v předindustriální Americe před válkou za nezávislost i po ní více osobní svobody než po nástupu industriální revoluce v této zemi. Citujeme z knihy Violence in America: Historical and Comparative Perspectives, editované Hughem Davisem Grahamem a Tedem Robertem Gurrem, kapitola 12 Roger Lane, strany 476-478: „Postupné zpřísňování norem slušnosti a s tím spojené rostoucí spoléhání se na oficiální vymáhání práva [v Americe 19. století] ... bylo společné celé společnosti ... Změna společenského chování je tak dlouhodobá a tak

široce rozšířená, že naznačuje souvislost s nejzásadnějším soudobým společenským procesem; se samotnou průmyslovou urbanizací. ... Massachusetts měl v roce 1835 asi 660 940 obyvatel, 81 procent venkovského obyvatelstva, v drtivé většině předindustriálního a rodilého. Jeho obyvatelé byli zvyklí na značnou osobní svobodu. Ať už se jednalo o nádeníky, zemědělce nebo řemeslníky, všichni byli zvyklí určovat si svůj vlastní rozvrh a povaha jejich práce je činila na sobě fyzicky nezávislými. ... Individuální problémy, hříchy nebo dokonce zločiny nebyly zpravidla důvodem k širšímu společenskému zájmu. ... Vliv dvojího hnutí do města a do továrny, které v roce 1835 teprve nabíralo na síle, však měl progresivní vliv na osobní chování po celé 19. a 20. století. Továrna vyžadovala pravidelnost chování, život řízený poslušností rytmu hodin a kalendáře, požadavky mistra a nadřízeného. Ve městě nebo městečku potřeby života v těsném sousedství brzdily mnoho dříve nepřijatelných činností. Zaměstnanci s modrými i bílými límečky ve větších podnicích byli vzájemně závislí na svých druzích; tak jako se práce jednoho člověka hodila k práci druhého, tak už práce jednoho člověka nebyla jeho vlastní. Výsledky nové organizace života a práce se projevily v roce 1900, kdy bylo přibližně 76 % z 2 805 346

obyvatel Massachusetts zařazeno mezi městské obyvatele. Mnohé násilné nebo nestandardní chování, které bylo tolerováno v neformální, nezávislé společnosti, již nebylo v pozdější formalizované, kooperativní atmosféře přijatelné. ... Přesun do měst zkrátka vytvořil učenlivější, socializovanější a „civilizovanější“ generaci než její předchůdci."

[17] Obhájci tohoto systému rádi uvádějí případy, kdy volby rozhodl jeden nebo dva hlasy, ale takové případy jsou vzácné.

[18] „Dnes žijí lidé v technologicky vyspělých zemích navzdory geografickým, náboženským a politickým rozdílům velmi podobný život. Každodenní život křesťanského bankovního úředníka v Chicagu, buddhistického bankovního úředníka v Tokiu a komunistického bankovního úředníka v Moskvě je mnohem podobnější než život kteréhokoli z nich, který se podobá životu kteréhokoli jednotlivého člověka, který žil před tisíci lety. Tyto podobnosti jsou výsledkem společné technologie. ...“ L. Sprague de Camp, The Ancient Engineers, edice Ballantine, strana 17. Životy tří bankovních úředníků nejsou IDENTICKÉ. Ideologie má

NĚJAKÝ vliv. Ale všechny technologické společnosti, aby přežily, se musí vyvíjet po PŘIBLIŽNĚ stejné trajektorii.

[19] Jen si pomyslete, že nezodpovědný genetický inženýr by mohl vytvořit spoustu teroristů.

[20] Jako další příklad nežádoucích důsledků pokroku v medicíně uveďme, že byl objeven spolehlivý lék na rakovinu. I kdyby byla léčba příliš drahá na to, aby byla dostupná komukoli z elity, značně sníží její motivaci zastavit únik karcinogenů do životního prostředí.

[21] Protože mnoha lidem může připadat paradoxní představa, že velké množství dobrých věcí může v součtu znamenat špatnou věc, ilustrujeme to analogií. Předpokládejme, že pan A hraje šachy s panem B. Pan C, velmistr, se dívá panu A přes rameno. Pan A chce samozřejmě svou partii vyhrát, takže pokud ho pan C upozorní na dobrý tah, který má udělat, prokazuje tím panu A laskavost. Předpokládejme však, že pan C řekne panu A, jak má provést VŠECHNY své tahy. V každém konkrétním případě prokáže panu A laskavost tím, že mu ukáže jeho nejlepší tah, ale tím, že za něj udělá VŠECHNY jeho tahy, mu zkazí hru, protože nemá smysl, aby pan A vůbec hrál hru, když všechny jeho tahy udělá někdo jiný. Situace moderního člověka je analogická situaci pana A.

Systém mu nesčetnými způsoby usnadňuje život, ale tím ho zbavuje kontroly nad jeho vlastním osudem.

[22] Zde uvažujeme pouze o konfliktu hodnot v rámci hlavního proudu. Pro zjednodušení vynecháváme z obrazu „outsiderské“ hodnoty, jako je myšlenka, že divoká příroda je důležitější než ekonomický blahobyt člověka.

[23] Vlastní zájem není nutně MATERIÁLNÍM vlastním zájmem. Může spočívat v naplnění nějaké psychologické potřeby, například prosazováním vlastní ideologie nebo náboženství.

[24] Upřesnění: V zájmu systému je umožnit v některých oblastech určitou předepsanou míru svobody. Například ekonomická svoboda (s vhodnými omezeními a zábranami) se ukázala jako účinná při podpoře hospodářského růstu. V zájmu systému je však pouze plánovaná, ohraničená a omezená svoboda. Jednotlivec musí být vždy držen na vodítku, i když je někdy dlouhé. (Viz odstavce 94, 97.)

[25] Nechceme tím naznačit, že efektivita nebo potenciál přežití společnosti byly vždy nepřímo úměrné míře tlaku nebo nepohodlí, kterému společnost vystavovala lidi. Tak tomu rozhodně není. Existují dobré důvody domnívat se,

že mnohé primitivní společnosti vystavovaly lidi menšímu tlaku než evropská společnost, ale evropská společnost se ukázala být mnohem efektivnější než jakákoli primitivní společnost a v konfliktech s takovými společnostmi vždy vítězila díky výhodám, které jí poskytovala technologie.

[26] Pokud si myslíte, že efektivnější vymáhání práva je jednoznačně dobré, protože potlačuje kriminalitu, pak nezapomeňte, že kriminalita, jak ji definuje systém, nemusí být nutně to, co byste za kriminalitu označili VY. Dnes je „zločinem“ kouření marihuany a na některých místech USA i držení neregistrované zbraně. Zítra může být trestným činem držení JAKÉKOLI střelné zbraně, ať už registrované, nebo ne, a totéž se může stát s neschválenými výchovnými metodami, jako je například pohlavek. V některých zemích je vyjadřování disidentských politických názorů trestným činem a není jisté, že k tomu v USA nikdy nedojde, protože žádná ústava ani politický systém netrvají věčně. Pokud společnost potřebuje rozsáhlé a mocné donucovací orgány, pak je s ní něco vážně v nepořádku; musí vystavovat lidi silnému tlaku, pokud se tolik lidí odmítá řídit pravidly nebo se jimi řídí jen proto, že jsou k tomu

nuceni. Mnoho společností v minulosti vystačilo s malým nebo žádným formálním prosazováním práva.

[27] Abychom byli přesní: minulé společnosti sice měly prostředky, jak ovlivňovat lidské chování, ale ty byly primitivní a málo účinné ve srovnání s technologickými prostředky, které se vyvíjejí nyní.

[28] Někteří psychologové však veřejně vyjádřili názory, které naznačují, že pohrdají lidskou svobodou. A matematik Claude Shannon byl v časopise Omni (srpen 1987) citován: „Představuji si dobu, kdy budeme pro roboty tím, čím jsou psi pro lidi, a fandím strojům."

[29] Tohle není sci-fi! Po napsání odstavce 154 jsme narazili na článek v Scientific American, podle kterého vědci aktivně vyvíjejí techniky pro identifikaci možných budoucích zločinců a jejich léčbu kombinací biologických a psychologických prostředků. Někteří vědci prosazují povinné uplatňování této léčby, která by mohla být dostupná v blízké budoucnosti. (Viz „Seeking the Criminal Element", W. Wayt Gibbs, Scientific American, březen 1995). Možná si myslíte, že je to v pořádku, protože léčba by byla aplikována těm, kteří by se mohli stát násilnými zločinci. Ale tím to samozřejmě neskončí. Dále bude léčba aplikována na ty, kteří by se mohli stát

opilými řidiči (ti také ohrožují lidské životy), pak možná na lidi, kteří pohlavkují své děti, pak na ekology, kteří sabotují zařízení na těžbu dřeva, nakonec na všechny, jejichž chování je pro systém nepohodlné.

[30] Další výhodou přírody jako protipólu technologie je, že v mnoha lidech vzbuzuje příroda úctu, která je spojena s náboženstvím, takže příroda by snad mohla být idealizována na náboženském základě. Je pravda, že v mnoha společnostech sloužilo náboženství jako opora a ospravedlnění zavedeného řádu, ale je také pravda, že náboženství často poskytovalo základ pro vzpouru. Proto může být užitečné vnést do vzpoury proti technice náboženský prvek, tím spíše, že dnešní západní společnost nemá žádný silný náboženský základ. Náboženství je dnes buď využíváno jako laciná a průhledná podpora omezeného, krátkozrakého sobectví (takto ho využívají někteří konzervativci), nebo je dokonce cynicky zneužíváno k snadnému vydělávání peněz (mnohými evangelisty), nebo zdegenerovalo do hrubého iracionalismu (fundamentalistické protestantské sekty, „kulty“), nebo prostě stagnuje (katolicismus, hlavní linie protestantismu). Nejblíže silnému, rozšířenému a dynamickému náboženství, které Západ v poslední době zažil, bylo kvazináboženství levicové, ale

levicovost je dnes roztříštěná a nemá jasný, jednotný a inspirující cíl. V naší společnosti tak vzniká náboženské vakuum, které by snad mohlo zaplnit náboženství zaměřené na přírodu v opozici k technice. Bylo by však chybou snažit se uměle vymyslet náboženství, které by tuto roli zaplnilo. Takové vymyšlené náboženství by pravděpodobně ztroskotalo. Vezměme si například náboženství „Gaia". Opravdu v něj jeho stoupenci věří, nebo to jen hrají? Pokud to jen hrají, jejich náboženství nakonec ztroskotá. Pravděpodobně je nejlepší nesnažit se do konfliktu příroda vs. technologie vnášet náboženství, pokud v něj sami OPRAVDU nevěříte a nezjistíte, že v mnoha dalších lidech vzbuzuje hlubokou, silnou a upřímnou odezvu.

[31] Za předpokladu, že k takovému závěrečnému popudu dojde. Je myslitelné, že industriální systém by mohl být odstraněn poněkud postupně nebo po částech. (Viz odstavce 4, 167 a poznámku 32.)

[32] Je dokonce možné (vzdáleně), že revoluce bude spočívat pouze v masivní změně postoje k technice, která povede k relativně postupnému a bezbolestnému rozpadu industriálního systému. Ale pokud se tak stane, budeme mít velké štěstí. Mnohem pravděpodobnější je,

že přechod k netechnologické společnosti bude velmi obtížný a plný konfliktů a katastrof.

[33] Ekonomická a technologická struktura společnosti jsou pro určení způsobu života průměrného člověka mnohem důležitější než její politická struktura. (Viz odstavce 95,119 a poznámky 16, 18.)

[34] Toto tvrzení se týká naší specifické značky anarchismu. Za „anarchistické" se označují nejrůznější společenské postoje a je možné, že mnozí z těch, kteří se považují za anarchisty, by naše tvrzení z odstavce 215 nepřijali. Mimochodem je třeba poznamenat, že existuje nenásilné anarchistické hnutí, jehož členové by pravděpodobně Freedom Club jako anarchistické nepřijali a rozhodně by neschvalovali násilné metody FC.

[35] Mnozí levičáci jsou motivováni také nepřátelstvím, které však pravděpodobně částečně pramení z frustrované potřeby moci.

[36] Je důležité si uvědomit, že máme na mysli někoho, kdo sympatizuje s těmito hnutími v podobě, v jaké dnes v naší společnosti existují. Ten, kdo věří, že ženy, homosexuálové atd. by měli mít stejná práva, nemusí být nutně levičák. Feministická hnutí, hnutí za práva homosexuálů atd., která existují v naší společnosti, mají

specifický ideologický tón, který charakterizuje levicovost, a pokud někdo věří například tomu, že ženy by měly mít rovná práva, neznamená to nutně, že musí sympatizovat s feministickým hnutím v jeho dnešní podobě.